XXVIII. évfolyam 3. szám

zeneKar

Nemzeti Kulturális Alap

WWW.AHO.HU
WWW.ZENE-KAR.HU



75+1 éves a MÁV Szimfonikus Zenekar

– Nyitásra várva - zenekari körkép

– Vizsgálhatja-e a munkáltató a koronavírus elleni védettséget?

– Jövedelmező a streamelés?

2021 /03

SZERETNE TÖBBET MEGTUDNI A SZIMFONIKUS ZENEKAROKRÓL?





Tisztelt Olvasónk!

Huszonhét éve jelenik meg folyamatosan szaklapunk, amely eljut a magyar szimfonikus zenekarokhoz, zenei intézményekhez, könyvtárakhoz és azokhoz, akik érdeklődnek a zene iránt, de arra is kíváncsiak, hogy miként működik egy zenekar, milyen szakmapolitikai döntések befolyásolják azokat a teljesítményeket, amelyek révén egyre értékesebb és magasabb színvonalú hangversenyeken vehetnek Önök részt.



LEGYEN 2021-BEN IS ELŐFIZETŐNK!

A

zeneKar

a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös szaklapja, amely a Magyar Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jelenik meg

évi 6 ALKALOMMAL



Éves előfizetőknek postaköltséggel együtt 2021-ben: összesen 5500 Ft/év





Rovatainkban foglalkozunk a magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangversenykritikákkal, zenetörténeti írásokkal, szakszervezeti témákkal, jogvédelemmel, hangszertörténettel, oktatással, a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint közöljük a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége tagzenekarainak próbajáték felhívásait.

INNEN MEGTUDHATJA, MI TÖRTÉNIK A HANGVERSENY-PÓDIUMON ÉS MÖGÖTTE!

Megrendelhető e-mailben: info@zenekarujsag.hu

Megrendelési szándéka esetén kérjük, jelezze e-mailben csekk, vagy áfás számla igényét a pontos cím, illetve a számlázási cím feltüntetésével.

TARTALOM

KALENDÁRIUM

4

ZENEI KÖZÉLETÜNK

LFZE

„Állandó újratervezésben vagyunk”
A Zeneakadémia sugározta talán a legtöbb online koncertet az elmúlt időszakban, a produkciókat több ezren tekintették meg a neten, de természetesen az intézmény is várja azokat a hangversenyeket, amelyeken végre már közönség előtt léphetnek pódiumra az előadók. Csonka András úgy véli, a korábbi hónapoknak akad azért hozadéka, hiszen a felvételekkel sikerült olyan publikumot is elérniük, amely korábban nem vette a bátorságot, hogy ellátogasson egy koncertterembe, ezért a jövőben is rendszeresen terveznek online közvetítéseket. *– Réfi Zsuzsanna –*
6

KÖRKÉP

Áhítva várjuk a közönséget!
Hosszú ideje közönség nélkül folyik a zenekari munka, az átoltottság egyre magasabb, az alsó tagozatosok visszamehettek az iskolába, már a teraszok nyitását is bejelentették, így joggal reménykedhetünk a koncertek, kulturális rendezvények körüli szabályozások enyhítésében. A nyitás körülményeiről, lehetőségeiről, a tervekről, a zenekari munka jelenlegi helyzetéről, a nyári szabadtéri koncertekről és az őszi újraindulásról kérdeztük a zenekarokat. *– Kiss Eszter Veronika –*
9

ODZ

A közönséggel való kommunikáció sokkal intenzívebb lett
Fontos az is, hogy megtaláljuk az arányt, meddig érdemes hajtani a zenekar kerekét, hiszen a zenészeknek nemcsak a fizikai, de a lelki-érzelmi állapota is fontos – fogalmazott Ács Péter, aki arról is beszélt, hasznos lenne a zenekari zenészek oltásának ügyét behozni a szakmai egyeztetésekbe. *– Kiss Eszter Veronika –*
18

TISZTELETJEGGYEL

Rögös út a zenéhez
Lássuk be, nem tudhatjuk, hogy járványügyi szempontból mit hoz a jövő. Adja Isten, hogy elmúljon a bezártság, de a civilizációs fejleményeket tekintve és a közegészségügyi szakembereket hallva számítanunk kell a maszkban távolságtartó, előzetes tesztelést megkövetelő együttlétek állandósulására is.
– Prőhle Gergely –
18

MZTSZ

„A legfontosabb szempont mindig az emberek egészsége”
Az utóbbi hónapokban több ajánlás is született, amely azokkal az intézkedésekkel, teendőkkel foglalkozik, amelyeket a vírusveszély csökkentése érdekében a munkáltatóknak és a munkavállalóknak egyaránt érdemes megfogadniuk. Ráadásul a pandémia számos új, munkajogi kérdést is felvet, ezek közé tartozik például a munkavégzés járványveszélyes helyzetekben, az oltási hajlandóság vagy a tesztelési kötelezettség. *– Réfi Zsuzsanna –*
22

TÁJÉKOZTATÓ

Jogosultak-e a munkáltatók megismerni a koronavírus elleni védettség tényére vonatkozó adatokat? – Dr. Péterfalvi Attila állásfoglalása a NAIH honlapjáról –
24

KITEKINTŐ

Korona a hangszeren
Kutatásokat folytattak a tekintetben, hogy a vírus a muzsikusok által használt különféle anyagokból készült eszközökön mennyi ideig virulens. *– Kovács Géza –*
26

Jövedelmező a streamelés?
A pandémia ideje alatt az élő internetes közvetítés vált a legfőbb – és a szigorú lezárások alatt az egyetlen – lehetőség az előadóművészek számára, hogy közönség előtt lépjenek fel. De mennyire lehet jövedelmező vállalkozás ez a „megjelenési” forma?
– Kaizinger Rita – The Strad –
27

VISSZATEKINTŐ

10 és 20 éve írtuk
29

A címlapon: A MÁV Szimfonikus Zenekar jubileumi koncertje a Budapest Kongresszusi Központban Daniel Boico vezető karmesterrel
Fotó: Steirer Máté

MŰHELY

PORTRÉ

„Mintha a szövegemet a zeneszerző beleírta volna a partitúrába”
Zelinka Tamás mindig, mindenütt a zenét szolgálta és szolgálja, legyen szó a Zeneakadémia Nagyteréről, egy vidéki művelődési ház pódiumáról vagy a Főpolgármesteri Hivatalról.
– Réfi Zsuzsanna –
30

DIGITALIZÁCIÓ ÉS KULTÚRA

A mesterséges intelligencia megjelenése a zenei szektorban
A mesterséges intelligencia és a robotok kapcsán az egyik leghangsúlyosabban megjelenő félelem, hogy azok el fogják venni az emberek munkáját. Valós félelem lehet ez a zene világában is? Előfordulhat, hogy évek múlva már nem lesz szükség karmesterekre vagy zeneszerzőkre, és egy „gép” képes lesz akár a kreatív folyamatokban is részt venni?
– Szedmák Borbála és Dr. Szabó Zs. Roland –
33

MÁRKAÉPÍTÉS

Kulturális „rendszerváltás” a PFZ-nél
Horváth Zsolt, a Pannon Filharmonikusok frissen kinevezett igazgatója pályázati anyagából idézzük azokat a részeket, amelyekről egyrészről úgy gondoljuk, hogy ágazati együtt gondolkodást és közös cselekvést igényelnek, másrészről olyan problémákat érintenek, amelyek más zenekaroknál is fennállnak, ezért a szövetségi szintű szerepvállalás indokolt lehet, a témafelvetés szintjén mindenképp. *– zk –*
38

KRITIKA

HANGVERSENY

A Pannon Filharmonikusok és a MÁV Szimfonikus Zenekar online hangversenyiről, valamint a MÜPA Bartók Béla születésnapjának 140. évfordulójára sugárzott válogatásairól.
– Kovács Ilona és Malina János –
43

CD-DVD

A 2020-as Liszt-lemeznagydíj felvételeiből II.
2020-ban 41. alkalommal került sor a Magyar Liszt Társaság Nemzetközi Liszt Lemeznagydíj versenyére (International Liszt Grand Prix du Disque). A szubjektív mérlegelések eredőjeként nem kerültek a díjazottak közé, de értékeik miatt érdemes szót ejtenünk róluk. *– Gombos László –*
45

Best of FESTIVAL ACADEMY BUDAPEST – LIVE 2016
Aligha lenne szükséges ismerni a Fesztivál Akadémia Budapest első évadának valamennyi nyilvános programját annak megítéléséhez, hogy reális volt-e a „Best of” válogatás.
– Fittler Katalin –
47

KÖNYV

A Zenetörténeti Múzeum gyűjteményei
Szép kiállítású kötettel kedveskedett a művelt nagyközönségnek a Zenetudományi Intézet a Zenetörténeti Múzeum alapításának 50. évfordulója alkalmából. *– Malina János –*
48

Robert Schumann: Válogatott írások és kritikák
Robert Schumann publicisztikáiból jelent meg egy több mint háromszáz oldalas válogatás a Rózsavölgyi és Társa Kiadó jóvoltából. *– Kovács Ilona –*
51

„Az járt oda, aki kottát is tudott olvasni”
Fejezetek az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára történetéből – Kelemen Éva interjúkötetéről.
– Kaizinger Rita –
53

PRÓBAJÁTÉK

54

Magyarország köztársasági elnöke a nemzeti ünnep, március 15. alkalmából, a miniszterelnök előterjesztésére kitüntetéseket adományozott. A kitüntetettek listája a Magyar Közlönyben jelent meg.

A zenei terület díjazottjai:
Kossuth-díjat kapott:

KELLER ANDRÁS Liszt Ferenc-díjas hegedűművész, érdemes művész, a Keller Vonósnégyes alapítója, a Concerto Budapest zeneigazgatója és vezető karmestere, Magyarország számára kivételesen értékes művészi pályafutása, a kamaramuzsikát és a kortárs zenét is elhivatottan közvetítő, világszerte elismert előadó-művészete, valamint sikeres zeneigazgatói, oktatói és kultúraszervezői tevékenysége elismeréseként.

Magyarország Kiváló Művésze díjat kapott:

NÉMETH JUDIT Liszt Ferenc-díjas énekművész, érdemes művész,

KOKAS KATALIN Liszt Ferenc-díjas hegedűművész,

TAKÁCS-NAGY GÁBOR Liszt Ferenc-díjas hegedűművész, karmester.

A Magyar Érdemrend tisztikeresztje polgári tagozata kitüntetésben részesült:

FARKAS ISTVÁN Péter Liszt Ferenc-díjas harsonaművész, a Pécsi Tudományegyetem professor emeritusa, az egyetem Művészeti Kar Zeneművészeti Intézete Rézfúvós- és ütőhangszerek Tanszékének egyetemi tanára a hazai klasszikus zenekultúra nemzetközi hírnevét erősítő, szóló- és kamarazenészként egyaránt elismert előadóművészi pályafutása, valamint a rézfúvóshangszer-történet területén folytatott több évtizedes kutatói-oktatói munkája elismeréseként;

FALVAI SÁNDOR Liszt Ferenc-díjas zongoraművész, érdemes művész, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem professor emeritusa, az egyetem korábbi rektora a magyar komolyzenei életben szóló- és kamarazenészként egyaránt elismert művészi pályafutása, valamint több évtizedes, kiemelkedő zenepedagógusi munkája elismeréseként.

Magyar Érdemrend lovagkeresztje polgári tagozata kitüntetésben részesült;

DOBOZY BORBÁLA Liszt Ferenc-díjas csembalóművész, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Billentyűs és Akkordikus Hangszerek Tanszékének egyetemi tanára, Johann Sebastian Bach életművének feltárását és szerzeményeinek népszerűsítését szolgáló, nemzetközileg is elismert művészi pályafutása elismeréseként.

A Magyar Arany Érdemkereszt polgári tagozata kitüntetésben részesült:

BONCSÉR GERGELY operaénekes az operairodalom jelentős tenorszerepeiben nyújtott, a közönség körében is nagy sikernek örvendő alakításai elismeréseként;

GYERMÁNNÉ VASS ÁGNES Liszt Ferenc-díjas hegedűművész, a Pannon Filharmonikusok örökös tagja, a Pécsi Egyetemi Zenekar koncertmestere több évtizedes művészi és zenepedagógusi pályafutása, valamint a Pannon Filharmonikusok koncertmestereként Pécs város kulturális életében betöltött jelentős szerepe elismeréseként;

DR. VÁRADI JUDIT zongoraművész, művészeti menedzser, a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának egyetemi docense, a Partiumi Keresztény Egyetem Művészeti Karának óraadója a Debreceni Egyetem, illetve Debrecen város kulturális életét gazdagító több évtizedes koncertszervezői tevékenysége, valamint jelentős oktatói munkája és szakmai közéleti szerepvállalása elismeréseként.

A Magyar Ezüst Érdemkereszt polgári tagozata kitüntetésben részesült:

BAUER RITA CSILLA, a Nemzeti Filharmonikusok Főigazgatóságának titkárságvezetője kimagasló színvonalú munkája elismeréseként;

BUZÁS AIDA, a Nemzeti Filharmonikusok programmenedzsere három évtizedes hangversenyrendezői tevékenysége elismeréseként;

HORVÁTH ISTVÁN operaénekes széles repertoárt felölelő, példaértékű előadóművészi munkája elismeréseként.

A BREXIT ÉS AZ ELŐADÓMŰVÉSZETEK

Az Előadóművészeti Munkaadók Európai Ligája (Pearle*) 2021. február 16-án egynapos szemináriumot rendezett az Európai Unió és az Egyesült Királyság közötti kereskedelmi kapcsolatokról. Az érdeklődés középpontjában a művészeket, a technikai stábot és a kulturális szervezeteket érintő következmények álltak, amelyekkel a turnék, vagy a vendégelőadások során kell szembesüljenek.

Saját és meghívott szakértők bevonásával az alábbi témaköröket vitatták meg: társadalombiztosítási kérdések és kiküldetés, a személyek szabad mozgása az Európai Unióban és az Egyesült Királyságban, a személyi jövedelemadó, valamint a forgalmi adó, adatvédelem és copyright, közúti szállítás, időszakos export és importvám a hangszerek vonatkozásában, beleértve a Nemzetközi Szállítási Egyezményt is.

A szeminárium megállapította, hogy míg a társadalombiztosítás, és az adózás területén a szabályok többé-kevésbé változatlanok maradnak, a Brexit után a fő adminisztratív terhek, és körülményes eljárások elsősorban a személyek mozgását nehezítik. A közúti szállítási szabályok várhatóan befolyásolják majd a turnék időtartamát, valamint a turnéban résztvevő országok és együttesek számát az Európai Unión belül.

A Pearle* a jövőben is igyekszik megkönnyíteni a tapasztalatcserét tagjai számára az Európai Unió és az Egyesült Királyság közötti mobilitást tekintve, és megvitatja a vonatkozó törvényeket az Európai Unió intézményeivel és döntéshozóival, annak érdekében, hogy továbbra is fennmaradjanak a kiváló kulturális kapcsolatok az Egyesült Királyság és az Európai Unió előadóművészeti szervezetei között.

GUSTAVO DUDAMEL a Párizsi Opera új zeneigazgatója. A venezuelai karmestert nevezték ki a Párizsi Opera zeneigazgatójának. A hat évre szóló szerződés ideje alatt az előadógárda fiatalítását és az eszközök modernizálását tervezi a karmester. Gustavo Dudamel a venezuelai zeneoktatási rendszer, az El Sistema arcaként vált világszerte ismertté. Karmesteri karrierje akkor ívelt fel, amikor megnyerte a Gustav Mahler-karmesterversenyt Bambergben. 2012-ben, 2019-ben és a idén is Grammy-díjat nyert. 2017-ben az újévi koncertek legfiatalabb karmestereként vezényelt Bécsben.



Március 6-án hajnalban nagy veszteség érte a Szegedi Szimfonikus Zenekar közösségét: a COVID-intenzív osztályon elhunyt szeretett kollégánk, Lakatos Zoltán nagybőgő művész. Középfokú tanulmányait a szegedi zeneművészeti szakiskolában végezte Vadász Ilona növendékeként, diplomáját Saru Károlynál szerezte a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola debreceni tagozatán. 1983-ban nyert felvételt a Szegedi Szimfonikus Zenekarba. Egész pályáját ennél az együttesnél töltötte, számtalan sikert aratva Szegeden kívül jelentős hazai koncerttermekben, Európa sok országában, valamint Brazíliától Tajvanig a világ számos pontján.

Néhány napja került kórházba súlyos légzési és keringési nehézségekkel, és a szakszerű ellátás ellenére szervezete feladta a küzdelmet. Nagyon szeretetreméltó ember volt, soha senkinek nem ártott. Sok éves szólamvezetői működése alatt baráti módon, de következetesen irányította a bőgősöket, ennek eredményeképpen szólama szakmailag kiváló, fegyelmezett és összetartó volt. Segítő szándékkal instruálta a szólamba bekerült fiatalokat, és ahogy ezt tette, abban érezhető volt, hogy nem a bíráláton, hanem a jobbító szándékon volt mindig a hangsúly. Ki fog ezentúl játszani a hangszeren, melyet méreteinél fogva nem dédelgethetett, mégis viszonyuk szemlátomást bensőséges volt?

Az utóbbi hetekben fáradtabbnak tűnt, de mivel sohasem panaszkodott, az érdeklődésre most is inkább kitérő válaszokat adott. Nem jó egészségi állapotban érte a fertőzés, és talán túl későn fordult orvoshoz. Ez is összefügghet azzal, ahogy élt: nem akart segítséget kérni, másoknak gondot okozni.

Amikor elveszítünk valakit, vádoljuk magunkat: megtettünk-e mindent, elmulasztottunk-e valamit, ami immár visszahozhatatlan? Három hete volt a 60. születésnapja – nem ünnepeltük, nem tudtuk, nem tartottuk számon. Csak a születési dátum mellé könyörtelenül odakerült másik dátummal együtt tudatosult... A gratulációt pótolni nem tudjuk, de annyiban megnyugodhatunk, hogy a zenekar közösségében megbecsüléssel és szeretettel övezett pályát mondhatott magáénak. Irányában senki nem volt ellenséges, gonosz; nem érték bántások, mindenki szerette. Persze, könnyű volt szeretni, mivel Ő is így fordult a környezete felé.

Idős édesanyja gyászolja, saját családot nem alapított. Mi kaptuk tőle a szeretetet, amit más a párjára, gyermekeire sugároz. És mi leszünk azok, akik emlékét ebben a szeretetben fogjuk megőrizni.

Gyüdi Sándor
és a Szegedi Szimfonikus Zenekar

„Állandó újratervezésben vagyunk”

Csonka András tapasztalatokról, trendekről és a nyitásra való felkészülésről

A Zeneakadémia sugározta talán a legtöbb online koncertet az elmúlt időszakban, a produkciókat több ezren tekintették meg a neten, de természetesen az intézmény is várja azokat a hangversenyeket, amelyeken végre már közönség előtt léphetnek pódiumra az előadók. Csonka András úgy véli, a korábbi hónapoknak akad azért hozadéka, hiszen a felvételekkel sikerült olyan publikumot is elérniük, amely korábban nem vette a bátorságot, hogy ellátogasson egy koncertterembe, ezért a jövőben is rendszeresen terveznek online közvetítéseket. A Zeneakadémia programigazgatójával az eddigi hónapok tapasztalatairól, a felvételek sorsáról, a megjelenő zenehallgatási trendekről, a mindennapi újratervezésről, a nyitással kapcsolatos teendőkről, a közönség várható visszatéréséről, valamint a következő szezonra megálmodott produkciókról is beszélgettünk.

❙ *Hogyan értékeli az intézmény online jelenlétét az elmúlt hónapokban?*

– Tavaly novemberben szorultunk teljesen az online szférába, de szerencsére ennek a létformának is akadtak pozitív hozadékai. Elmondhatjuk, hogy jelentős nézőszámot értünk el a felvételeinkkel, s ha az élő közvetítéseket nem is mindig nézték olyan rengetegen, a YouTube-on vagy a saját oldalunkon a koncerteket aztán egy-két nap alatt több ezren tekintették meg. Ez nemcsak nekünk, hanem a fellépő művészeknek is nagyon sokat jelent. Ráadásul sikerült olyan publikumot is megszólítanunk, amely nem jönne el az élő előadásokra. Vagy azért, mert nincs rá módja - vidéken, külföldön él –, vagy nem venné a bátorságot, hogy beüljön egy klasszikus zenei hangversenyre. Mindez kiderült a különböző visszajelzésekből, kommentekből. Sokakhoz tudunk az interneten keresztül értékes tartalmat eljuttatni, s annak is többen örülnek, hogy így nem este fél nyolckor kell a képernyő elé ülniük, hanem számukra kedvezőbb időpontban tudják megnézni az őket érdeklő programokat. Az általunk közvetített koncertek hangminősége szintén kiemelkedő, s ha valaki megfelelő eszközökön tudja meghallgatni azokat, akkor CD-minőségű előadásokban lehet része. Ettől függetlenül változatlanul állítom: az élő jelenlétet nem adja vissza egyetlen online előadás sem. Ezért bízom abban, hogy ha ismét be lehet ülni a koncertekre, vissza fog térni a közönség! De az is biztos, hogy továbbra is szükség lesz az online elérésre, hiszen lesznek jócskán olyanok, akik személyesen nem tudnak majd eljönni a hangversenyeinkre.

❙ *Kellett változtatniuk valamit a Zeneakadémia stúdióján az állandóvá vált közvetítések miatt?*

– Tulajdonképpen nem, szinte minden szükséges felszerelés rendelkezésünkre állt, csupán az jelentett nehézséget, hogy a Solti Teremben tervezett produkciókat is a Nagyterembe kellett átcsoportosítanunk, ahonnan a közvetítéseket végezzük. A Nagyteremben végül szinte nem is akadt üres este, s ez a nonstop munka mindenkit leterhelt. Visszatekintve az elmúlt hónapokra, talán a Zeneakadémia közvetítette a legtöbb hangversenyt. A napi jelenlét a novemberben kezdődő időszakban volt jellemző, a márciusi szigorúbb zárást követően egy időre mi is leálltunk, sajnos az utóbbi hetekben egyre több a betegség vagy más okok miatt elmaradó produkció. Tavaly még fizetősek voltak a közvetítéseink, de aztán az év elején ingyenessé tettük mindet. A számokból ugyanis azt láttuk, ha meg kell vásárolni a jegyeket, akkor kevesebb a néző, igaz ők az elejétől a végéig megnézik a koncerteket. Úgy döntöttünk, hogy fontosabb, ha több embert érünk el az ingyenes közvetítésekkel.

❙ *Tavaly, a lapunkban megjelent interjújában említette, a közvetítések többlet-tartalmakkal is gazdagodhatnak. E téren milyenek a tapasztalataik?*

– Az vettük észre, hogy a közvetítésen kicsit esetlenül hat, amikor a művész minden előzmény nélkül bejön a teljesen üres terembe és elkezd játszani, hiányzik a taps, a közönséggel való kommunikáció. Szükség van ezért valami bevezetésre, hogy valaki felkonferálja a produkciót, s mondjon néhány mondatot a darabról és az előadóról. Fontos, hogy elhangozzék néhány érdekfeszítő gondolat a korszakról, a szerzőről is, ezzel máris értékes tartalommal gazdagodott a közvetítés. Mi ezt az elmúlt időszakban azzal egészítettük ki, hogy Kóda című sorozatunkat – amelyre az élő előadások után szokott sor kerülni, kötetlen beszélgetés az előadóval a műsorválasztásról, pályájáról – most a koncertek szünetében, Intermezzo címmel sugározzuk. Természetesen az eszmecseréket nem a hangversenyen, hanem a főpróba után rögzítjük. A közönség visszajelzései alapján ezeket a beszélgetéseket is sokan szeretik, segítenek ugyanis a publikumnak a művek minél teljesebb befogadásában,


Fotó: Felvégi Andrea

a művészek alaposabb megismerésében. Örülök, hogy a pandémia alatt – szinte egyedüliként – sikerült külföldi művészekkel is hangversenyeket rögzítenünk. Persze a saját produkcióink mellett a Zeneakadémián koncertező zenekarok koncertközvetítéseit is megoldottuk.

❙ *Mi lesz a sorsa a koncertfelvételeiknek?*

– Az élő közvetítések egy-két napig még visszanézhetők YouTube csatornánkon, egy részük elérhető lesz majd ezt követően ugyanott egy válogatásban is. A felvételeket nem csupán online közvetítjük, most már a Zeneakadémiának is van egy állandó műsorsávja az M5-ös csatornán, sok hangversenyünk látható ott is. Emellett a Bartók Rádió is rendszeresen közvetíti a koncertjeinket.

❙ *Az előző interjúban arról is szót ejtett, hogy az online koncertek lehetőséget adnak akár arra, hogy ne egy teljes mű, csupán egy-egy részlete hangozzék fel…*

– Az, hogy mi lesz a klasszikus zene jövője a járvány után, azon is múlik, hogy hogyan reagálunk az új kihívásokra, a befogadói szokások változására. Ha belegondolunk abba, hogy a legnépszerűbb zenemegosztók hogyan működnek, látnunk kell, a klasszikus zenei tartalmak esetén is csak egy-egy tracket – ami jó esetben a mű egy tétele – helyeznek el válogatásaikban, amelyeket nem szerzők, korszakok, műfajok, hanem hangulatok szerint csoportosítanak. Mindez talán éppen annak az új közönségnek a legvonzóbb, amely számára most, a digitális térben nyílt meg ez a világ. Ha ezt a fiatal, klasszikus zenei előzményekkel nem rendelkező közönséget szeretnénk megszólítani, akkor figyelembe kell venni azt az igényt, hogy valaki egy szimfóniának csupán egyetlen tételét kívánja meghallgatni, aztán lehet, hogy eljut majd addig is, hogy az egész kompozíciót meg akarja ismerni.

❙ *Említette, hogy sajnos az online koncertek közül is több elmaradt a tavaszi időszakban. Hogyan kezelik ezt a helyzetet?*

– Állandó újratervezésben vagyunk… Nemhogy egy hónapra, de két hétre előre is nehezen tudunk pontos programot adni, ezért csak kéthetente tesszük nyilvánossá a műsort, mert még abban is sokszor akad változás. Nincs olyan nap, hogy ne kellene valamilyen átalakulást menedzselni. Minden szempontból nehéz időszak ez mindannyiunk számára. A műszak minden nap emberfeletti teljesítményt nyújt, hogy a lehető legtöbb közvetítés megvalósuljon, a szervezők pedig igyekeznek azonnal reagálni az aktuális változásokra. Mindez sokkal több fáradtsággal jár, mint a normál ügymenet. Arról nem is beszélve, hogy májustól elindulnak a diplomakoncertek is, amelyeket sajnos az idén is közönség nélkül, az online térben kell megtartanunk. Ezeket már

csak úgy tudjuk megoldani, hogy a Solti Teremben is berendezünk egy stúdiót, mert közben a Nagyteremből folytatjuk a többi hangverseny közvetítését is.

❙ *Milyen egészségügyi intézkedéseket tesznek?*

– Minden produkció közreműködőit és a felvételen résztvevő kollégáinkat is teszteltetjük egy erre szerződött szolgáltatóval. Egyre több a beoltott művész és szerencsére munkatársaink között is már sokan megkapták legalább az első oltást, reméljük az arány emelkedni fog és nagyobb biztonságban dolgozhatunk

❙ *Hogyan számolnak? Mikorra várják, hogy megnyithatják az intézmény kapuit a közönség előtt?*

– Találgatni tudunk csak, mint mindenki más. Ahogy a kormányzati hírekből hallani, ha elérjük a négymilliós átoltottságot, akkor az oltási bizonyítvánnyal rendelkezők már látogathatják a kulturális rendezvényeket. Ha valóban így lesz, akkor bízom benne, hogy hamar visszatér a közönség. Viszont azzal is számolnunk kell, hogy ha ismét fogadhatunk közönséget, akkor a Zeneakadémiának szüksége lesz legalább kéthetes felkészülési időszakra. Ugyanis a jelenleg meghirdetett koncertjeink egyikére sincsenek forgalomban jegyek. Már tavaly ősszel úgy döntöttünk, hogy a szezon második felének hangversenyeire nem árulunk belépőket, hiszen nagyon bizonytalan volt a helyzet. Nyitás esetén is akad még számos kérdés, hiszen nem tudjuk, hogy a teljes nézőteret használhatjuk-e, vagy ismét ki kell hagyni székeket? Ha igen, akkor mennyit, hiszen korábban több metódus is létezett. Akkor is kell majd lázat mérni a belépésnél? A negatív PCR-tesztet is elfogadhatjuk az oltási bizonyítvány mellett? Úgy lehet újra indulni, ha mindezeket már pontosan tudjuk. Ha visszaállunk az élő közönség előtti koncertezésre, de nem nyithatunk teljes nézőteret, akkor a közvetítéseket valószínűleg ismét fizetőssé kell tenni, ezzel teremtjük meg a „teltházat". Más lesz a helyzet, ha a közönség újra minden korlátozás nélkül jöhet majd a koncertekre és elmúlik belőle a félelem ezzel kapcsolatban.

❙ *Mit gondol, milyen gyorsan fog visszatérni a publikum?*

– A pandémia első hullámát követően számunkra is meglepő módon fogytak nagyon hamar el a jegyek. Úgy gondolom, most is lesz a közönségnek egy rétege, amely azonnal jönni akar, de akadnak majd olyanok is, akik bármennyire szeretik a zenét, óvatosak lesznek a visszatéréssel. Készítettünk egy felmérést is ennek kapcsán, s a publikum válaszaiból az derült ki, hogy egynegyedük nagyon elszánt, egynegyedük még sokáig várna az élő zenehallgatással, a többiek pedig várakozó álláspontra helyezkedtek. Az biztos, hogy az újra indulás nem lesz könnyű. Hosszan tartó sokkhatás érte az embereket, kell hozzá idő, mire az élet ismét a régi kerékvágásban megy majd tovább.

❙ *Arra is fel kell készülniük, hogy a jegyvásárlás továbbra is az utolsó pillanatokra tolódik…*

– Már a járvány előtt megjelent az a tendencia, hogy sokan legfeljebb két héttel a koncert előtt döntöttek arról, vesznek-e jegyet egy adott hangversenyre. Ennek tudatában kell majd terveznünk. Természetesen továbbra is tematikusan állítunk össze sorozatokat, de bérletek értékesítésében egyelőre nem gondolkodunk, mert látjuk, mennyire óvatosak lettek az emberek. Tudjuk, hogy a Zeneakadémián bérletező zenekarok is elkezdték szervezni a szezont, és egyre többen érdeklődnek még foglalható időpontok iránt.

❙ *Ha nem is tudni, hogy a következő hónapok eseményei közül hány fog online közvetítésen és mennyi élő közönség előtt megvalósulni, talán abban már bízhatunk, hogy az őszi szezon a szokott formában valósul meg. Mit terveznek a következő évadban?*

– A szezon elején két nagy zenei versenyünk lesz, a Marton Éva Nemzetközi Énekverseny és a Liszt Zongoraverseny. Aztán elindulnak a kamarazenei programok, Baráti Kristóf, Várdai István és Fejérvári Zoltán ad hangversenyt, Kelemen Barnabás bélhúros hegedűn koncertezik a régizene kiemelkedő társulatával, az Arcangelo együttessel. Takács-Nagy Gábor és Várjon Dénes a Manchester Cameratával lép pódiumra. Október végén terveink szerint a Bartók Verseny vonósnégyes fordulóját rendezzük meg. Az Amadinda együttes és hallgatóink közös produkcióval ünneplik Steve Reich 85. születésnapját. Folytatjuk emellett az orgonasorozatunkat, a zongora kiválóságait bemutató estek fellépője lesz Farkas Gábor és Alexander Melnyikov is, Boldoczki Gábor pedig a Cappella Gabettával játszik. Különleges koncert akad tehát jócskán, s bízom benne, hogy ezeket az előadásokat a közönség már élőben élvezheti!

R. Zs.

ANTONIO PAPPANO leköszön a londoni Királyi Operaház zeneigazgatói tisztéről és a Németországba távozó Simon Rattle helyére lép a Londoni Szimfonikus Zenekar (LSO) élén. Pappano 2002 óta dolgozik a Covent Gardenben, ő a Királyi Operaház leghosszabb ideje szolgáló zeneigazgatója. Új feladatát azonban csak 2024-től látja el, mert Simon Rattle megbízatása 2023-ig érvényes. Rattle a 2019 decemberében elhunyt Mariss Jansons helyét veszi át Münchenben a Bajor Rádió Szimfonikus Zenekarának élén. Pappano úgy fogalmazott, hogy egy „álom valósul meg" azzal, hogy a londoni zenekar vezető karmestere lesz. „Elkötelezett vagyok amellett, hogy London maradjon zenei otthonom" – hangsúlyozta. (Guardian)

Áhítva várjuk a közönséget!

Nyitásról, tervekről, lehetőségekről kérdeztük a zenekarokat

Hosszú ideje közönség nélkül folyik a zenekari munka, az átoltottság egyre magasabb, az alsó tagozatosok visszamehettek az iskolába, már a teraszok nyitását is bejelentették, így joggal reménykedhetünk a koncertek, kulturális rendezvények körüli szabályozások enyhítésében. A nyitás körülményeiről, lehetőségeiről, a tervekről, a zenekari munka jelenlegi helyzetéről, a nyári szabadtéri koncertekről és az őszi újraindulásról kérdeztük a zenekarokat.

Herboly Domonkos, Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar



❙ *Milyen álláspontot vannak a zenekari zenészek oltásával kapcsolatosan, szempont-e ez a nyitáshoz, élő koncertezéshez?*

– A nyitás időpontjának és miként tjének meghatározásához arra kértük a zenész és énekes kollégákat, hogy osszák meg a munkaügyi osztályunkkal az oltásuk aktuális státuszát. Bár ez az adatszolgáltatás nem volt kötelező, önkéntesen is rengeteg kolléga osztotta meg velünk ezeket az információkat, így biztonságosan tudjuk majd elkezdeni a munkát. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy ne tesztelnénk le minden munkába álló művészünket.

❙ *A nyári szabadtéri koncertekkel kapcsolatban vannak-e konkrét tervek, vagy egyelőre mindenki kivár?*

– A Nemzeti Filharmonikusok a Martonvásári Beethoven Fesztiválban érdekeltek elsősorban. Reméljük, hogy a júliusi koncerteket élő közönség előtt játszhatjuk majd, de természetesen erről majd a vonatkozó jogszabály fog iránymutatást adni.

❙ *Mi a helyzet, ha harmad, illetve félházzal engedélyezik a koncerteket, mennyire éri meg, van-e terv erre vonatkozóan?*

– Elfogadjuk a szabályozást, bármi is legyen az, a lényeg, hogy élőben játszhassunk.

❙ *A streamelés mennyire marad a koncertek része, ha fél- vagy harmad házzal engedélyezik a nyitást?*

– Korai lenne erről döntenünk, fontos lesz a közönség ezzel kapcsolatos visszajelzése.

Devich Márton, Magyar Rádió Művészeti Együttesei



❙ *Hogyan készülnek a nyitásra?*

– A Magyar Rádió Művészeti Együttesei is alig várják a nyitást, hogy újra teljes erővel és lendülettel lehessen dolgozni. A muzsikusoktól, énekesektől folyamatosan kapok jelzéseket, telefonokat, hogy nagyon szeretnének már próbálni, koncertezni, fellépni, muzsikálni, énekelni, hiszen ez az életük. A zenével élményt, örömöt, reményt adni az embereknek..

A járvány harmadik hullámában is kénytelenek voltunk több hangversenyünket lemondani, illetve elhalasztani, köztük az énekkar 70 éves jubileumi koncertjét is, amit végül május 9-én rendezünk meg, és az M5 csatorna pár nap múlva közvetít. A gyermekkórus sajnos már nem tud ebben az évadban fellépni, hiszen az iskolák felső tagozata csak május 10-én nyit, így próbák sem lehetnek előbb.

Fokozatosan terveztük áprilisban a nyitást a zenekarban-énekkarban, ügyelve arra, hogy a legnagyobb biztonságban dolgozhassunk, egyelőre sajnos közönség nélkül, felvételek készítésével vagy online közvetítésekkel. Kamarazenei produkciókkal kezdtünk április első felében, a kellő távolság betartásával, és sajnos úgy, hogy a fúvósokon kívül még minden más zenész maszkban kénytelen játszani. Az érintett muzsikusainkat, akiknél ez szükséges volt, teszteltük a próbafolyamat elején. Egy kortárszenei hangversenyünk műsorát teljesen átalakítottuk, a nagy apparátust igénylő művek helyett szinte kamaraprodukcióknak beillő darabokat szólaltattak meg művészeink, 10-15 hangszeres művekről van szó. Az első kicsit nagyobb létszámú

fellépést, zenekarral és énekkarral, a Szilágyi Dezső téri református templomba terveztük, ahol kényelmesen elfér a két együttes. Igyekeztünk figyelni arra is, hogy minél több olyan művészünk jusson most szerephez, aki védett, úgy, hogy vagy átesett a betegségen, vagy már oltott. A jubileumi énekkari koncert esetében, amikor a zenekarnak és az énekkarnak már együtt kell próbálnia, a próbákat nem a 6-os stúdióban tartjuk, hogy ne legyen zsúfoltság, hanem a helyszínen, hálásak vagyunk a Pesti Vigadónak, hogy befogadtak bennünket. Ezekkel az óvintézkedésekkel, változtatásokkal, és persze továbbra is a maszkok, az átlátszó plexi falak használatával úgy érezzük, hogy biztonsággal újra elindíthatjuk a fellépéseinket. És áhítva várjuk a közönséget!

Lendvai György, MÁV Szimfonikus Zenekar



❙ *Egyelőre mi látszik biztosan?*

– Az, hogy talán a szabadtéri koncerteket megtarthatjuk júniusban. Bízunk az EB-ben: ha EB-t lehet tartani, akkor nyilván a szabadtéri fesztiváloknak, koncerteknek sem lesz akadálya. Szeptemberben gondoljuk reálisnak a zárt koncerttermekbe való visszatérést. Azt viszont nem győzöm hangsúlyozni: nem mi nyitunk. Hiába kérdezik, hogy tervezzük a nyitást. Mások nyitnak, mi pedig alkalmazkodunk.

❙ *Többször elhangzott már, hogy bizonyos szolgáltatásokat védettségi igazolványhoz kötnének. Az átoltottság jól áll.*

– Ez csak rendelet kérdése. Mi követjük azokat az utasításokat, amiket a kormány kiad, és követjük azokat rendelkezéseket, amiket az egyes koncerthelyszínek kiadnak. Ha egy koncerthelyszín úgy dönt, hogy inkább bezár, és nem vállalja a csoportos megbetegedés kockázatát, akkor tudomásul vesszük, hogy nem tudunk koncertezni. A zenekarból jó néhányan átestek a betegségen, nagyon sokan már be vannak oltva, úgy gondolom, hogy mi készen állunk arra, hogy ha nem is 80-90 fős nagyprodukciókat, de szimfonikus zenekari koncerteket el tudjunk játszani. Nagy is az igény a zenekarban arra, hogy dolgozzunk. Az elmúlt egy év során mindenki megtapasztalta, milyen rossz a bezártság.

❙ *Hogy állnak most a streamek?*

– A Zeneakadémia is nyitva van, 50 főben korlátozva, de lehet streamelni a BMC-ből, a BKK-ból, sőt, a munkavégzést, mint olyat nem korlátozták egyáltalán. Próbálunk rendesen, de óvatosan.

❙ *Hogy viselik pszichésen a zenészek ezt a bizonytalanságot?*

– Szerencsére ez a tavasz és már az ősz is más volt, mint egy évvel ezelőtt, amikor próbálni sem lehetett. Most elég sok streamelt koncertet játszottunk, nem került sor olyan nagy leállásra, de ezzel együtt azért mindenki szeretné már, ha visszatérne a normális kerékvágásba az élet.

❙ *A járvány első időszakában hangzott el, hogy ha fél házzal lehet koncertezni, a MÁV Szimfonikusok kétszer, ha harmadházzal, akkor háromszor is elő tudják adni ugyanazt a műsort, biztosítva az eredeti közönségszámot. Most is így gondolják??*

– Most is tartom, hogy ez lehetséges megoldás. Ugyanakkor amikor szeptember-októberben kinyitottak a koncerthelyszínek és publikum előtt játszottunk, teljesen világossá vált, hogy a közönség óvatos. Két részre tudnám osztani a közönséget, az egyik fele alig várta, hogy jöhessen, és nem számított még az sem, mi lesz a műsor, a másik fele, ha meg is váltotta a jegyét, bérletét, hogy a helyét biztosítsa, akkor sem jött el. Nem tudjuk most megmondani, ha egyszer újraindul a koncertélet, a régi közönségnek mekkora része fog újra jönni, hogy a stabil bérlőközönségünk, amelyik eddig megtöltötte a Zeneakadémiát, mennyire csappant meg, eleve az idős korosztály aránya a komolyzenei koncerteken jóval nagyobb volt. Ennek az őszi időszaknak a tapasztalatából most úgy érzem, ha félházzal hirdethetünk meg egy koncertet, akkor a félház reális lesz. Ha nem is elölről kell kezdeni, de újra kell építeni a közönséget, ami nem egyszerű, mert szétverni lehet egy-két év alatt, de különösen nekünk évtizedek óta kitartó, több generációs közönségünk volt. Ráadásul nehéz úgy eladni a bérleteket, hogy két éve eladtuk, a fele nem valósult meg, egy éve újra eladtuk, annak a nyolcvan százaléka nem valósult meg.

❙ *A streamelés még kompenzálhatja a nézőszámot. Feltételezem, amíg nem lehet újra teltházzal koncertet rendezni, nem tervezik kivezetni ezt a lehetőséget.*

– Pedig én gondolkozom ezen. Ha az lesz a helyzet, hogy a korábban 85 százalékban eladott bérletünket most csak 50 százalékban tudjuk eladni, akkor nem azon fogom törni a fejem, hogy hogy tudok a képernyő elé leültetni még néhány embert, hanem azon, hogy tudom megtölteni a koncerttermet.

❙ *Én inkább arra gondoltam, hogy a nyitás után még a közönség egy része óvatos ahhoz, hogy eljöjjön, de adott esetben megveszi a bérletét, vagy szívesen vásárol stream-jegyet.*

– Ezt eddig is csináltuk, a bérlettulajdonosoknak célzottan odaadtuk a stremaelt koncertnézés lehetőségét. Még ennek érlelődni kell, majd az adott szituáció eldönti. Ha újra kell építeni a közönséget, amelyik eljön a koncertjeinkre, akkor nem csinálok konkurenciát ennek a közönségnek. Azért azt sem szabad elfelejteni, hogy a streamelés költsége milliós nagyságrendű, a terembérlettel egyezik, amit hosszú távon nem tudunk bevállalni.

Horváth Zsolt,
Pannon Filharmonikusok – Pécs



Mi a helyzet a nyitással?

– A Pannon Filharmonikusok a pandémia ideje alatt végig igyekezett gyors és releváns szakmai válaszokkal reagálni az aktuális helyzetekre, a vezetés nyilván a kulturális rendezvényeket érintő hatályos rendelkezések tudomásulvételével szervezi meg továbbra is a zenekar munkarendjét. A menedzsment, a művészeti vezetés természetesen felkészült a nyitásra, a zenekar dolgozik. A saját belső biztonsági intézkedéseink, a Kodály Központ működése, a tervezett próba- és műsorrend alapján mi nyitottak vagyunk a nyitásra, várjuk az új szabályozást.

Mennyire számít a nyitásban az átoltottság, szempont-e a zenészek átoltottsága?

– A menedzsmenttel együtt közel 140 fős munkavállalói létszámmal dolgozunk, ehhez jelen esetben, a vírus miatt hozzá kell venni nyilván a családtagokat is. Büszke vagyok arra, hogy a járvány előző szakaszaiban is fegyelmezettséggel, hatékony és gyorsan reagáló intézkedésekkel sikerült elérni, hogy munkaképesek maradjunk. Most, hogy talán az oltással egy még hatékonyabb eszköz van az emberiség kezében, azt mondhatom, hogy a Pannon Filharmonikusok közössége számára fontos az oltás, házon belül ösztönözzük és folyamatosan felmérjük, hogyan állunk. Természetesen nehéz pontosan megmondani, mi lesz a forgatókönyv, de én magam azt gondolom, hogy egy szakaszos nyitás várható és vélhetően lesz szerepe az oltási igazolásnak abban, hogy ki vehet részt olyan eseményeken, rendezvényeken, ahol közönség, tömeg várható. Tehát úgy a zenekarunk és családjaik, mint a közönségünk egészségvédelme szempontjából ösztönözzük az oltást.

A nyári szabadtéri koncertek előreláthatóan megtarthatóak-e?

– Az egyre növekvő átoltottsági arányokból és az ehhez kapcsolódó kommunikációból azt gondoljuk, hogy a nyári hónapokban szabadtéren már mindenképpen tudunk koncertezni. Mi már készülünk is ilyen programokkal, a zenekar is és a produkciós kollégák is dolgoznak rajta, aztán majd meglátjuk, mit hoz az élet. Azt itt Pécsett egyértelműen érezni, hogy a közönség már nagyon várja, hogy újra részt vehessen kulturális eseményeken, hangversenyeken.

Mennyire viseli meg a zenekart pszichésen az elhúzódó bizonytalanság?

– Annyira hat a zenekarra ez az elhúzódó helyzet, amennyire a társadalom bármely tagjára. Nyilván lehetne gondolni, hogy a muzsikusok, művészek esetleg érzékenyebbek, ugyanakkor ne felejtsük, hogy gyermekkoruktól fogva nagyon fegyelmezettek is. Én inkább azt érzem, hogy mindent megtesznek, hogy a jelenlegi helyzetből kihozzák a maximumot, vigyáznak magukra, egymásra, mert ez a közös érdekünk és nagy energiával készülnek minden hangversenyre, alig várják a teljes nyitást. Köszönjük szépen, a kérdés fontos, mi nagyon jól vagyunk, de ebben a stabilitásban, bizalomban több éves munkánk fekszik.

Mikor számítanak a nyitásra, akár fél, harmadházzal? Mennyire szabályozza a zenekar terveit a koncertterem szabályzata?

– A jelenlegi folyamatokat követve azt gondolom, hogy az új évadunkat már teljes házzal tudjuk meghirdetni. Ezt megelőzően pedig alkalmazkodva az aktuális rendeletekhez, az esetleg fokozatosan bevezetett nyitáshoz, tesszük a dolgunkat, előkészített programokkal, bepróbált anyagokkal várjuk a híradásokat, hogyan léphetünk tovább. A mi esetünkben a Kodály Központ menedzsmentje együtt dolgozik a Pannon Filharmonikusokkal, a zenekarunk szakmai terveit támogató, azzal összhangban álló szabályokat alkalmaz, nyilván az országos rendelkezések alapján. Folyamatosan egyeztetjük a házban zajló munkával, a közönségszervezéssel kapcsolatos kérdéseket, amennyiben minden érvényes biztonsági szabályozásnak meg tud a ház teljes logisztikája felelni, a zenekar készen áll arra, hogy a hangversenyteremben közönség előtt folytassa a munkát. Már előzetesen kidolgoztuk az általunk „ti-ti-tá" ülésrendnek nevezett ültetési rendszert, ahol biztonságos távolságra ülnek egymás mellett a nézők.

Mennyire marad meg a stream a zenekar életében, ha részleges nyitás lesz?

– Már a Kodály Központ tervezésekor, azaz több mint tíz éve felmerült, hogy biztosítsuk az élő közvetítés technikai feltételeit, nyilván akkor még egészen más

kontextusban. Már akkor szerettük volna, hogy online nyomon követhető legyen a pécsiek művészete. Ez akkor végül nem valósulhatott meg. A vírus okozta helyzetre való szakmai válaszként azonnal megteremtettük a stream technikai feltételeit, professzionális filmes stábbal. Egyre inkább értjük, ismerjük egymást és a másik szakmai igényeit, illetve leginkább ők a zenekar elvárásait és munkamódszereit, így egyre olajozottabban dolgozunk együtt, igazán szép előadások vannak mögöttünk úgy zeneileg, mint vizuálisan, képileg. A részleges nyitás, vagy egy remélhetőleg teljesen vírusmentes munkaközeg esetén is határozottan szeretnénk a stream eszközével élni továbbra is.

Gyüdi Sándor, Szegedi Szimfonikus Zenekar



Mennyiben befolyásolja a nyitási terveket az átoltottság, szempont-e ez a zenészek körében?

– Kétféle nyitásról beszélhetünk: egyrészt arról, amikor a nagyzenekar elkezd próbálni, másrészt arról, amikor közönség elé léphetünk. Az utóbbi terén természetesen a központi intézkedésekhez alkalmazkodunk. Annak eldöntése, hogy mikor számít vállalható kockázatnak, hogy művészeink tartósan egy légtérben, közülük sokan maszk nélkül tartózkodjanak és munkát végezzenek, a munkáltató feladata, és nem könnyű kérdés. Hiszek az orvostudományban, bízom azokban az információkban, hogy a fertőzésen átesettek, illetve az oltásban részesültek nem betegedhetnek meg újra, vagy legalábbis súlyosabb állapotba nem kerülhetnek, ugyanakkor nem gondolom, hogy a munkavégzést a védettségi igazolványhoz lehet vagy érdemes kötni. Országos szinten nyilvánvalóan adminisztratív szabályokat kell felállítani, helyben viszont fontos szerepe van a személyes mérlegelésnek, a kollegiális együttműködésnek. Nem tervezem az oltás valamiféle kötelezővé tételét, a védettséggel nem rendelkezők kizárását a munkavégzésből, vagy ennek valamiféle szankcionálását. Még hivatalos nyilatkozatot sem kérek arról, hogy ki van túl az oltáson, ki az, aki várakozik rá és ki nem kívánja magát beoltatni, viszont a szólambeosztások elkészítésekor számíthatok a kollégák és a szólamvezetők személyes jóindulatára, egymás iránti felelősségérzetére.

Mennyire nehéz a jelenlegi bizonytalanság pszichésen és egzisztenciálisan a zenészeknek?

– Nagyon nehéz. Nehéz például kenyérgyárban dolgozni, mert a kockázatok ellenére ugyanolyan intenzitással kell termelni, de nehéz megélni azt is, ha ellehetetlenül az ember megszokott munkája. Bár a munkabérét mindenki megkapja, hosszabb távon az intézmény forrásai nyilvánvalóan szűkülnek, és ez, ha egzisztenciális bizonytalanságot nem is, de pszichés terhelést kétségkívül jelent. Törekszünk arra, hogy az egyéni gyakorláson kívül is találjon mindenki magának értelmes, a zenekari munkához kapcsolódó feladatokat; ez segít a feldolgozásban.

Mennyi időre van szükség ahhoz, hogy nyitás esetén újra koncert lehessen?

– A felkészülés szempontjából ez az idő szerencsére nagyon rövid. Alkalmasan megválasztott koncertprogrammal már egy-két nap próbálással közönség elé lehet lépni, ha az utolsó pillanatban értesülünk is a lehetőségről. Az együttesek túlnyomó többsége viszont nem rendelkezik saját koncertteremmel, tehát félő, hogy ezért nem kezdhet hozzá nagy energiával a koncertek pótlásába. Szegeden szimfonikus hangversenyt egyedül a színházban lehet rendezni, nyitás esetén viszont természetesen maga a színház is sokat akar játszani, tehát valószínűleg nem túl szívesen ad át estéket a zenekarnak, ez korlátozza az azonnali koncertezést.

A nyári szabadtéri koncertekről milyen tervek készültek?

– Nagyon bízunk abban, hogy a nyári hangversenyeket – legalábbis szabadtéren – már nem sújtják majd korlátozások. Június végén koncertezünk a Szegedi Szabadtéri Játékokon, július végén a fesztivál egy operaprodukciójában működünk közre. Van egy-két további nyári felkérésünk, nagy örömmel készülünk például a szarvasi víziszínpadra. Természetesen a bérleti sorozatok elmaradt koncertjeit nem lehet a szabad ég alatt pótolni, mivel a nagyzenekari koncertekhez megfelelő tér, erre a célra készült, óriási pódium és megfelelő nézőtér, világosítás, hangosítás szükséges – ez csak néhány kitüntetett alkalommal valósulhat meg. Másrészt, amint szabadtéren lehet rendezvényeket tartani, a lehetséges helyszínek adottságainak megfelelő formációkkal, eleinte elsősorban kamarazenével készünk arra, hogy az élő zene élményét régóta nélkülöző közönség igényeinek megfeleljünk.

Mennyire függ a zenekar a koncerttermektől? (A Müpa most bezárt, a Zeneakadémia 50 főig engedi a streamet, a többiről nincs adatom sajnos, de feltételezem, hogy szigorú szabályaik vannak)

– Február vége óta zenekari próbára sem ültünk össze, tehát április végén ez még nem gyakorlatias kérdés. A Filharmóniával együttműködésben két márciusi streamelt koncertet töröltünk, egyik a színházban, a

másik a dómban lett volna. Ahogy a halasztásról a helyszínek bevonásával, közösen határoztunk, a pótlásról is valószínűleg hasonló egyetértésben fogunk dönteni. Június 1-jén a Zeneakadémián van tervbe véve egy nagy létszámú oratórium-előadásunk – erről majd a koncert rendezői döntenek.

❙ *Milyen tervek vannak arra nézve, hogy ha harmad, illetve, ha félházzal indulhatnak a koncertek? Mikortól éri meg, és ez a mostani helyzetben szempont-e egyáltalán?*

– A streaming korlátozott értékű pótcselekvés; inkább a közönséggel való kapcsolat fenntartására alkalmas, valódi zenei élményt nyújtani kevésbé, másrészt milliós ráfordítást igényel. Ha a közönség előtti hangversenynek ültetési korlátozásai vannak, azt tudjuk kezelni: egymás után többször lejátsszuk a műsort a szétválasztott nézői csoportoknak, ez nem bevétel-kiadás mérlegelésének kérdése. Egyébként erre a megoldásra már ősszel felkészültünk, csak éppen a teljes zárlat miatt az így előkészített koncertet is törölni kellett.

❙ *Mennyire marad meg a most bejött streamelési gyakorlat, ha csökkentett közönséggel, de elindul a koncertezés?*

– A megfelelő minőségű közvetítés nagyon drága. Amennyiben egy külső megrendelő állja a költségeket, nagyon szívesen és különösebb anyagi elvárások nélkül hozzájárulunk, és nem tartjuk a streaminget „piaci" szempontból hátrányosnak. Abban az esetben, ha közönség előtt játszhatunk, szükségét nem érezzük, egyébként pedig megfizetni sem tudjuk.

Hollerung Gábor, Budafoki Dohnányi Zenekar



❙ *Mennyire szempont az átoltottság a nyitásban és a zenekari munkában?*

– Az átoltottságot a zenekaron belül figyelemmel kísérjük, és ebben nagyon együttműködőek a zenekar muzsikusai. Szinte mindenki regisztrált, két-három olyan zenészünk van, akinek az orvosok egyelőre egészségügyi megfontolásból még nem tanácsolják az oltást. A védettségi arány meglepően és megnyugtatóan magas, az aktív állomány mintegy 75 százaléka már megkapta legalább az első oltását, jóparán pedig már a másodikat is, illetve vannak, akik az elmúlt fél éven belül átestek a víruson, vagyis a tudomány mai állása szerint védettnek tekinthetők. Úgy tűnik, hamarosan mindenki sorra kerül, és eljutunk a maximumig. Ebből a szempontból a zenekar működését és munkáját nem látom veszélyben, minden héten van koncertünk. Persze közönség nélkül, és úgy tűnik, hogy a befogadó intézmények már megszületett döntéseit figyelembe véve június végégig ez így is marad.

❙ *Nyáron viszont talán már lehetnek szabadtéri rendezvények…*

– A nyarat illetően bizakodunk, hiszen zenekarunk a Zempléni Fesztivál rezidens együttese. Tavaly is olyan szerencsések voltunk, hogy elejétől végéig meg tudtuk csinálni a fesztivált, hatalmas közönségsikerrel, de az akkori törvényi előírásoknak megfelelő létszámkorlátozásokkal. Bízom benne, hogy a Zempléni fesztivál idejére talán már elég magas lesz az átoltottsági arány, és így már közönség előtt rendezhetjük meg a programokat.

❙ *Hogyan képzelik el az őszi indulást?*

– Ősztől nem nagyon tudunk mást tenni, mint elindítjuk a szezont, más logikus döntés nem lehet. A programok még szervezés alatt állnak, és reméljük, hogy nyáron már elindíthatjuk a bérletvásárlást.

❙ *Mennyire függenek a nagy koncerttermek gyakorlatától, szabályaitól?*

– Nagyon, hiszen minden helyszín kialakította azt a gyakorlatot, hogy melyik zenekar hány alkalommal rendezhet ott koncertet. A budafoki termünkkel relatív szabadon rendelkezhetünk, de ott a bevétel és a ráfordítás aránya sokkal kisebb. Az állam jelentős támogatást nyújtott az előadó-művészeti szervezetek részére, ami a kiesett jegybevételt is valamilyen mértékben kompenzálta. Ez komoly segítséget jelentett, de a mi esetünkben a kiesett bevétel miatt azért még így is voltak veszteségeink. Amíg tavaly a köztes időben (tehát júliustól októberig) a hangversenyélet visszatérhetett a megszokott kerékvágásba, együttesünknek több mint 50 millió forint bevétele volt. Kérdés, hogy ebben az évben mik lesznek a kilátások. Azt prognosztizálom, hogy jövőre lényegesen kevesebb koncertünk lesz, mert saját erőből kevesebbet tudunk rendezni, az pedig erősen kérdéses, hogy a felkérések száma hogyan alakul majd.

❙ *A streamelés most kényszerhelyzet, de a nyitás után mennyire marad majd a koncertélet része?*

– Egy dolgot tanultunk meg ebből, azt, hogy az online koncert már a kultúra nélkülözhetetlen eszköze lesz. Bizonyos, hogy a nézők közül sokan nem fognak azonnal visszatérni a koncerttermekbe, és kérdéses, hogy egy részük egyáltalán visszatér-e. Ahogy nagyon sok nagy ze-

nekar, mi is igyekszünk egy digitális koncerttermet létrehozni a meglévő felvételeinkkel, azt tervezzük, hogy minden további koncertünket felvesszük, és online elérhetővé tesszük. Én hiszem, hogy az elő koncert és az online megtekinthető felvétel nem egymás konkurenciája. A koncertre járó emberek a társadalomnak csak egy szűk rétegét teszik ki, de nagyon elkötelezettek, ők véleményem szerint nyolcvan százalékban megmaradnak az élő előadás mellett. Az online koncertezés előnye, hogy sokkal több emberhez tud eljutni egy-egy hangverseny. Olyan nézőszámokat produkáltunk, amelyek koncertteremben soha nem tudtak volna megvalósulni, maximum sportcsarnokban. A húsvéti koncertünk, Haydn Megváltónk utolsó hét szava a keresztfán, ami nem tekinthető kifejezetten populáris alkotásnak, 10 ezer fölötti nézettséget hozott hatalmas mennyiségű kommenttel és visszajelzéssel. Ebben Lackfi János személye is húzóerő volt. Nagyon sok négy-ötezres nézettségű koncertünk volt, ami akkor is jelentős többlet, ha tudjuk, hogy sokan csak pár perc erejéig néznek bele. A rákattintás és a megismerés lehetősége olyan dolog, amivel valamit kezdenünk kell, így szeretnénk megőrizni a digitális rögzítés és a digitális hozzáférés lehetőségét. Nem feltétlenül minden koncert élő streamelésére gondolok, bár a Müpa esetében már a pandémia előtt látszott, hogy akkor is el tudták adni a jegyeket, ha streamelték a koncertet. Az más kérdés persze, hogy a streamelés költségei hogyan alakulnak a finanszírozhatóság szempontjából, egy ilyen alkalom nagyjából 2 millió forintos többletköltséget jelent. Az mindenesetre látszik, hogy a kormányzat kulturális és zenekari célokra többet különített el, mint az előző években, pedig az sem volt kevés, így talán finanszírozható marad ez a mechanizmus.

❙ *Mennyire éri meg félházzal, harmadházzal koncertezni?*

– Ha őszinték vagyunk, Magyarországon az együttesek többsége nem a jegybevételből él. Mi azért tudtunk komolyabb árbevételre szert tenni, mert az olyan sokszor felhánytorgatott crossover prdukcióknak más árképzése lehet. Egy Mahler-Bartók koncertet nem lehet 20 ezer forintért eladni, hacsak nem a New Yorki Filharmonikusokról vagy Zubin Mehtáról van szó, de egy sportcsarnokban ugyanez az összeg már egy piacképes jegyár. Egy Müpás koncert bekerülésének a 20-30 százalékát teszi ki a jegybevétel, ha harmadháznál ez átmenetileg 10-20 százalékra esik, nem jelent drámai különbséget.

❙ *Akkor sem, ha ez hosszú távon így marad?*

– Nem maradhat így hosszú távon, mert ha a harmadház marad, az azt jelenti, hogy nem lehet dolgozni, bezárnak az iskolák, leáll a gazdaság. Járványok régen is voltak, és mindig véget értek. Ha az átoltottság gyors növekedését vesszük figyelembe, nem lehetünk pesszimisták.

Kiss Barna,
Savaria Szimfonikus Zenekar



❙ *Mennyiben befolyásolja az átoltottság a nyitást, szempont-e ez a zenészek körében?*

– Március 9-én volt az utolsó próbánk, aztán home office-ban voltunk, és április közepe után kezdtünk újra dolgozni. Továbbra is áll a megnagyobbított színpadunk, amit még ősszel bővítettünk ki, hogy távolabb ülhessünk egymástól, még nem bontottuk el, mert abban nincs bizodalmunk, hogy hamar visszaállhatunk a régi ülésrendre. Ezáltal a színpad a közönség terének egy részét is elfoglalja, de azzal sem számolunk, hogy rövid időn belül teltházat engedélyeznek. Az átoltottság fontos, a munkavállalóinknak már több mint fele megkapta legalább az első oltást, többen enyhébb formában átestek a betegségen, így némileg védettnek minősülnek. Ez a védettségi tudat kicsit segít a közös munkában, hiszen a fúvósok jelenléte komoly kérdéseket vetett fel. Azt gondolom, hogy mi nagyon jól tudtuk kezelni ezt a problémát, a kollégák megértőek voltak egymással szemben is, nagyobb konfliktusok nélkül átvészeltük az elmúlt időszakot. Nálunk nem is volt komolyabb megbetegedés, mint más együtteseknél. Bízom benne, hogy ez így is marad, és nemcsak szerencse kérdése volt, hanem az odafigyelés, a bővített színpad adta távolságtartás is belejátszott. A szimfonikus zenekari játéknak én most is híve vagyok, és végig ragaszkodtam is ehhez. Sokan vagyunk, akiknek a szólójáték vagy a kamarajáték nagyobb stresszt jelent, meg azért is vagyunk szimfonikus zenekar, hogy ezt a repertoárt játsszuk, noha értem én a veszélyhelyzet miatt a kisebb kamaraegyüttesek létjogosultságát.

❙ *A nyári szabadtéri koncertekkel kapcsolatban milyen tervek készültek?*

– Az adatokat nézve most már talán csökkenő a tendencia, lassan lecsengőben van ez a nagyon magas esetszám. Bízom abban, hogy nyáron elkezdhetjük a rendes munkát. Biztosan ki kell mennünk szabadtérre: a városnak tere és igénye is van rá, nagyon valószínű, hogy a közönséggel való első találkozást így fogjuk megoldani. Október óta az összes magyar együtteshez hasonlóan csak az online térben vagyunk jelen, ami elég furcsa, de szükséges ahhoz, hogy jelezzük a publikumnak, hogy még létezünk. Borzasztóan hiányzik mindenkinek a ze-

nebarátokkal történő „face to face” találkozás, hiszen munkánk során a közönség jelenléte az egyik legmeghatározóbb inspirációs közeg.

❙ *Hogyan tervezik az őszi nyitást?*

– Az újranyitással egyelőre nagyon óvatosak vagyunk. Talán az ősz már arról fog szólni, hogy bejöhet a közönség a Bartók Terembe, hogy hányan és hogyan, azt úgysem mi fogjuk szabályozni. Az ősz még emiatt biztosan az újjáépítés jegyében telik majd, valószínűleg bérletstruktúra nélkül, belépőjegyes koncertekkel. Remélem, hogy 2022-ben el lehet majd kezdeni újra a bérletértékesítést. Meggyőződésem, hogy a közönség óvatosan kezd el majd újra koncertekre járni, különösen annak fényében, hogy a szimfonikus hangversenyek látogatóinak nagyobb része a veszélyeztetettebb korosztályból került ki.

❙ *Valóban van egyfajta bizalomvesztés, nem a zenekarral, hanem az intézkedésekkel szemben.*

– Összességében érződik ez a bizalomvesztés, amit inkább bizonytalanságként kezelnék. Éppen ezért sem tudom bérletstruktúrában elképzelni a következő évad felépítését. Tanulság, hogy tavaly megpróbáltuk a bérletértékesítést, a harmada kelt el, aztán megvalósítani sem tudtuk… Ilyen szempontból nagyon bizonytalan ősz elé nézünk, ennek ellenére a lehetőségnek ott kell lenni, hogy a közönség érezze, várjuk, jöhet. Ehhez pedig olyan jelenlétre van szükség, amit minőséggel és nevekkel töltünk meg.

Ez az évad már elment, a következő pedig nagyon nehéz lesz. Talán, ha nagyon szerencsések vagyunk, május 30-án, a Magyar Klasszikus Zene Napján lehetőség nyílhat arra, hogy koncertteremben, publikum előtt játszhassunk, még ha csak nagyon kis létszámú közönség előtt is. Lehet, hogy csak álom, de szép ajándék, és nagyon reményteli lenne az őszre nézve is, ha a szezon utolsó beltéri koncertjei már közönség előtt valósulhatnának meg.

❙ *A streamelési gyakorlatot mennyire tervezik megtartani?*

– Nálunk az volt a gyakorlat, hogy meghirdettük a bérleteket, és a zárás óta a bérletes közönség az általunk készített élő streamen hallgathatta meg ezeket a hangversenyeket, később aztán ennek a felvétele eljuthatott többekhez is, de nem kapott teljes nyilvánosságot. Januártól a Filharmónia lehetőséget kapott az államtól, hogy komolyabb minőségű országos ingyenes streameket hozzon létre. Azt, hogy mi lesz a jövőben, még nem tudom, de jelenleg a streamelés költsége alsó hangon félmillió forint, a legegyszerűbb, kevés kamerás megoldás esetén. Nekünk nincsen állandó karmesterünk, mindig fizetni kell őt is, a szólistát is, ha ehhez jön a stream költsége, akkor bőven egymillió forint fölött járunk a kiadásokkal, és ezt nem tudjuk megtermelni. Ugyanakkor a másik oldal, hogy meg kell mutatnunk azt, hogy létezünk, el kell jutnunk a közönséghez bármi áron. Egyébként sok visszajelzést kapunk a streamelések kapcsán. Épp itt van az asztalomon egy levél, amit egy osztrák bérletesünktől kaptam, aki azt írja, hogy meghallgatta az összes stream-koncertünket, és megköszönte, hogy ebben a nagyon kilátástalan helyzetben is dolgozunk, és megpróbáljuk nekik az értékeket közvetíteni. Ez hihetetlenül jó érzés! Az őszi indulás kapcsán talán olyasmiben is lehet gondolkodni, hogy a bérletes koncertek közül a közönség fele a páros, a fele páratlan koncerteket hallhatja élőben, és a fennmaradókat streamen.

Az online jelenlét esetében tény, hogy versenyhelyzetben vagyunk. Ha most eljátsszuk Dvořák 7. szimfóniáját és kitesszük a netre, találunk mellette még 500 felvételt belőle, és biztos, hogy ezek közül nagyon sok jobb lesz, mint a miénk. Csúnyán hangzik kimondani, de ebben minden van: anyagi háttér, technikai lehetőségek, egyéni kvalitások. Én nagyon szeretem a Savaria zenekart, és úgy gondolom, hogy az egyik legjobb magyar vidéki zenekar, de azért, ha ki kellene állítanom a Drezdai Staatskapelle mellé, valószínűleg alul maradnánk. Ezt érzem a stream-világ legrosszabb elemének, hogy minden egyes produkciónál minden egyes zenekar olyan versenyszituációba kerül, ahol nem azonosak a feltételek.

❙ *Mennyire nehéz a jelenlegi bizonytalanság pszichésen és egzisztenciálisan a zenészeknek?*

– Egzisztenciális bizonytalanságot egyelőre nem érzékelek. A fizetéseket a járványhelyzetben eddig sikerült zavartalanul folyósítanunk, ezt mindenképpen fontosnak, sőt minimálisan elvártnak éreztem. Ám sajnos kiesett az intézményi költségvetésből a külföldi fellépéseink bevétele – tavaly március óta több mint 20 koncertet kellett elhalasztanunk vagy teljesen törölnünk –, ez a komoly összeg hiányzik az intézmény kasszájából. Így azok a juttatások, amik a külföldi utazások kapcsán megillették volna a zenekari művészeket, nem kerülhettek kifizetésre. Ez biztosan jelent, jelentett olyan nehézségeket, melyekről nem tudok.

Pszichésen elég ingatag lábakon állunk. Nehezen viseljük a home office-t, szeretnénk közösen alkotni, de a közös munkánál felvetődnek az egészségbiztonsági kérdések. Nagyon sokáig szakmai hiúságból a többség akkor is beleteszi a maximumot, ha nem kap a közönségtől direkt visszajelzést, de eljön az a pont, amikor ez már nem működik. Ez az elmúlt hosszú időszak arról szólt, hogy ürülnek ki azok a szellemi-lelki tartalékok, belső energiák, amik még üzemeltették ezt a rendszert. Amikor nem hús-vér közönségnek játszunk, hanem a kameráknak és a mikrofonoknak, miközben tudjuk, hogy a stream már csak technikai okokból sem lesz olyan jó, mint ahogy szeretnénk, bizony az ember-

próbáló feladat. Ezek lelki kérdések, és csak azok érthetik meg igazán, akik benne vannak, vagy nagyon empatikusak.

Somogyi Tóth Dániel, Kodály Filharmónia Debrecen



Mennyire szempont az átoltottság a zenészek körében?

– A munkáltató köteles biztonságos munkakörülményeket biztosítani, és ennek érdekében megtenni a szükséges egészségvédelmi intézkedéseket, ezért kértük a kollégákat, hogy ezt elősegítendő, osszák meg velünk a védettségükkel kapcsolatos információkat. Sok zenekari művészünk tanít, így abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy nagyon hamar elértünk egy nagyjából 90 százalékos átoltottságot. Elsődleges szempont, hogy egészségünk megvédésével tudjunk próbálni, koncertezni, tehát ezt fontosnak tartjuk.

Mennyire nehéz a jelenlegi bizonytalanság pszichésen és egzisztenciálisan a zenészeknek?

– A központi költségvetési forrásoknak és a fenntartói támogatásnak köszönhetően egyelőre egzisztenciálisan biztonságban érezhetjük magunkat, de nyilvánvalóan ez a helyzet sokáig nem tartható. Pszichésen a legnagyobb kihívás, hogy megőrizzük a motiváltságunkat, ami őszintén szólva egyre nehezebb. Nagyon hiányzik már a személyes kapcsolat a közönséggel.

Mennyi időre van szükség ahhoz, hogy nyitás esetén újra koncert lehessen?

– Semmilyen extra időre nincs szükség, a szokásos egyeztetések – szólisták, terem – után azonnal tudunk koncertezni. Tulajdonképpen a zenekar csak pár hétre vonult munkahelyen kívüli felkészülésre, hiszen folyamatosan online koncerteket adtunk. A kórussal óvatosabbak vagyunk, de vezető karnagyuk, Kocsis-Holper Zoltán irányításával több anyaggal is készülnek egyénileg, melyekkel nagyon rövid próbaidőszak után koncertre készekké tudnak válni. Nagyon büszkék vagyunk rá, hogy a kezdeti tapasztalatokat követően az eddig eltelt bő egy év során olyan próba- és koncertkörülményeket tudtunk biztosítani művészeinknek, amely során sem a zenekarban, sem a kórusban nem történtek megbetegedések a munkavégzés következtében.

A nyári szabadtéri koncertekről milyen tervek készültek?

– Vannak az ország több városában megvalósítandó nagyszabású összművészeti terveink, operagála és operett előadás a Nagyerdei Szabadtéri Színpadon, illetve egyéb felkéréseink is.

Mennyire függ a zenekar a koncerttermektől?

– Nagy szívfájdalmunk, hogy nem rendelkezünk saját játszóhellyel, tulajdonképpen az egész városban nincs valódi koncertterem. Mivel a Csokonai Színházat jelenleg felújítják, így a színháznak sincs játszóhelye, számítunk rá, hogy komoly egyeztetési nehézségeink lesznek, de bárcsak itt tartanánk! Lehet, hogy különleges, szokatlan helyszíneket is fel kell kutatnunk, de meg fogjuk oldani.

Milyen tervek vannak arra nézve, hogy ha harmad, illetve, ha félházzal indulhatnak a koncertek? Mikortól éri meg, és ez a mostani helyzetben szempont-e egyáltalán?

– Valójában, ha csak azt tartottuk volna szem előtt, hogy megéri-e koncertezni, már több mint egy éve nem adnánk egy hangversenyt sem. Szerencsére a korábban említett anyagi források lehetővé tették, hogy ebben a depressziós, bezárt időszakban a koronavírus okozta stressz negatív mentális hatásainak mérséklése legyen a legfőbb célunk.

Mennyire marad meg a streamelés, ha csökkentett közönséggel elindul a koncertezés?

– Abban bízunk, hogy sokkal nagyobb lesz az igény a személyes jelenlétre. Természetesen jó minőségű tartalmakat ezután is rögzítünk.

Ignácz Ervin és Patkós Imre ügyvezetők, Szolnoki Szimfonikus Zenekar



Mennyiben befolyásolja a nyitási terveket az átoltottság, szempont-e ez a zenészek körében??

– A foglalkoztatottjaink túlnyomó többsége már regisztrált és/vagy átesett az első oltáson. Az állomány egészségének megőrzése érdekében és a nyitás szempontjából kiemelten fontos tényezőként kezeljük, hogy az átoltottság teljesül-



jön. Azonban a nyitás nem rajtunk múlik, hanem fenntartói döntésen.

❙ *Mennyire nehéz a jelenlegi bizonytalanság pszichésen és egzisztenciálisan a zenészeknek??*

– A zenekarunk általános lelkiállapota nagyon pozitív. Összetartó csapat vagyunk, nagyon jó érzés vezetőkként tudni és megtapasztalni, hogy zenészeink proaktívak és a drasztikusan lecsökkentett jövedelem ellenére nagyon sok kis csoportos produkció létrejöttét kezdeményezték. Tenni szeretnének ők is a zenekarért.

❙ *Mennyi időre van szükség ahhoz, hogy nyitás esetén újra koncert lehessen? A nyári szabadtéri koncertekről milyen tervek készültek?*

– A szervezés naprakész. A szabadtéri koncertek szervezésekor több dátum és műsor opciót is készítettünk annak érdekében, hogy „nyitáskor" már felkészülten állhassunk hozzá a részletes tervezésnek, lebonyolításnak. Szerencsére évek óta rugalmasan együttműködő kapcsolatot ápolunk az egyes partnerekkel, akik már ismerik az igényeinket és a különböző elképzeléseink gyakorlati megvalósításához több ötlettel is elő tudnak állni. Egy hét, 10 nap „tréningezésre" van szükség ahhoz, hogy a közönség részére a megszokott színvonalat tudjuk nyújtani.

❙ *Mennyire függ a zenekar a koncerttermektől?*

– Teljes mértékben függünk nemcsak a koncerttermektől, hanem az egyéb rendezvényektől is, amelyeket nem saját hatáskörben rendezünk.

❙ *Milyen tervek vannak arra nézve, hogy ha harmad, illetve, ha félházzal indulhatnak a koncertek? Mikortól éri meg, és ez a mostani helyzetben szempont-e egyáltalán?*

– Bár a harmadik hullám még tart, már javában tervezzük a következő évadunkat, hiszen tervek nélkül nem állhatunk a zeneszerető, hűséges közönségünk elé. Természetesen a zenekarunk eddig is az aktuális kormányrendelet szerint működött a járványhelyzet idején, és ez a jövőben se lesz másképp. Nagyon bízunk abban, hogy a következő évadunk bérletes koncertjeit a megszokott helyszíneken, hangversenytermekben tarthatjuk meg és az új Budapest- és Egyházi-bérletes koncerteket is meg tudjuk majd valósítani. Abban az esetben, ha korlátozott közönség létszámmal tarthatók meg a későbbi produkciók, úgy a főpróbák nyilvánossá tételével, koncertszerű előadással meg fogjuk osztani a látogatóinkat. Hiszen kiemelten fontosnak tartjuk és mindent megteszünk annak érdekében, hogy a közönségünk és zenészeink, művészeink egészségére vigyázzunk!

❙ *Mennyire marad meg a streamelés, ha csökkentett közönséggel, de elindul a koncertezés?*

– A streamelés helyett eddig is a helyi városi TV segítségét kértük a produkciók rögzítésében. Ennek köszönhetően az érdeklődők az utómunkákat követően megfelelő minőségben élvezhették a hangversenyeket a TV csatorna műsorán. Nem határolódunk el a modern technika adta lehetőségektől, de jelen állás szerint nem tervezzük a streamelést közvetítési opcióként.

Szklenár Ferenc,
Duna Szimfonikus Zenekar



❙ *Hogy készülnek a nyitásra, mi a helyzet a zenekarral??*

– A pandémia miatt, dolgozóink biztonsága érdekében, a zenekar kamaraprodukciókat rögzített és ezeket osztotta meg ingyen, online. Nektek játszunk címmel a zenekar egy 40 perces online tanítási órát készített, amely segít felkelteni a diákok érdeklődését a klasszikus zene iránt és segíti a nevelőket oktató munkájukban. Eddig 21 iskola közel 4000 diákjához jutott el az online óra. Ugyancsak virtuálisan juttattuk el egyházi közösségeknek a Hittel zenélünk elnevezésű templomi koncertünket is.

Kiss Eszter Veronika

Szerkesztőségi megjegyzés:

A Duna Szimfonikus Zenekar jövőjéről még lapzártánk után is zajlanak a tárgyalások. Mint azt már megírtuk, Kásler Miklós, az EMMI minisztere korábban arról határozott, a Duna Szimfonikus Zenekar 2021. május 31-vel megszűnik. Ha a zenekarral kapcsolatban bármi fejlemény történik, arról beszámolunk.

A közönséggel való kommunikáció sokkal intenzívebb lett

Interjú Ács Péterrel, az Óbudai Danubia Zenekar ügyvezetőjével

Fontos az is, hogy megtaláljuk az arányt, meddig érdemes hajtani a zenekar kerekét, hiszen a zenészeknek nemcsak a fizikai, de a lelki-érzelmi állapota is fontos – fogalmazott Ács Péter, aki arról is beszélt, hasznos lenne a zenekari zenészek oltásának ügyét behozni a szakmai egyeztetésekbe.

❙ *Az első és a második hullám között alapvető különbség az volt, hogy a második során engedélyezték a zárt ajtók mögötti hangversenyeket. Mik a tapasztalatok a streamelt koncertekkel kapcsolatban? Mennyire voltak népszerűek, mennyire lehet leméri a közönség aktivitását?*

– Mi voltunk az első szimfonikus zenekar itthon, amely rendszeresen streamelte a koncertjeit. Még jóval a Covid előtt, 2014-ben kezdtük, a Danubiának már jónéhány évnyi tapasztalata volt e téren, rutinszerűen ment a lebonyolítás, és azzal is tisztában voltunk, hogy a streamnél mire kell jobban odafigyelni. Örülünk, hogy nem csak home-videókat lehet készíteni – bár azt gondolom, azokban is nagyon kreatívak voltunk –, mert persze egészen más felmenni a Müpa, a Zeneakadémia vagy a BMC színpadára.

❙ *Alapvetően két tábor van, az egyik az ingyenes stream mellett tette le a voksát, többen viszont azt hangsúlyozzák, ha nem kell érte fizetni, az hosszú távon visszaüthet.*

– Mi eleve ingyen csináltuk a streamet az elmúlt hat évben, a Covid előtti időkben nem is nagyon terveztük fizetőssé tenni. A kialakult új helyzetben viszont nagyon hiányoltam, hogy a szakmában semmiféle egyeztetés nem volt erről. A klasszikus zenei élet két nagy szereplője, a Müpa és az Opera elkezdte ingyen közvetíteni a koncerteket, innentől kezdve nincs is miről be-

TISZTELETJEGGYEL

Rögös út a zenéhez?



A fenti cím választása természetesen nem véletlenül utal a Danubia Szimfonikus Zenekar kiváló honlapjára, és arra a misszióra, amelyet az együttes közel egy éve a járványügyi szabályok bevezetését követően az online térben kezdett, és amelyet azóta számos zenekarunk, intézményünk örömteli módon követ, olykor valóban lenyűgöző ötletességről tanúbizonyságot téve. A szükség tényleg kreatívvá tesz, és az is biztos, hogy a nagyobb összejöveteleket helyettesítő praktikák a normalitás reménybeli visszatértét követően is velünk maradnak majd. A világ nagy koncerttermeiből, operaházaiból kiváló minőségben közvetített élő előadások már korántsem mennek ritkaságszámba a számítógépek képernyőjén vagy a lakás üres falára vetítve, a hangot hi-fi berendezésből vagy egy jobb bluetooth hangszóróból előcsalva. Mindez persze nagyon modern és a maga nemében lenyűgöző, ugyanakkor tagadhatatlanul mesterkélt, hiszen hiányzik belőle – vagy csak nagyon korlátozottan érvényesül – a zene társas jellege, az a közösség, ami egy mű előadásakor a szerző, az előadók és a közönség közt jön létre. Mindenki igyekszik ezt persze valahogy pótolni: az üres nézőtér előtt a pulpitusra pattanó karmestert élénk lábdobogás és vonólengetés üdvözli, az előadás végeztével pedig hasonlóképpen: egymás megsüvegelése zajlik, majd a kongó terem felé forduló zenekar valami olyan áhítatos csendben mered a kamerába, hogy az előadástól bármennyire is fellelkesült néző ezt látva inkább mély letargiába zuhan. És persze a legjobb kivetítő és hangszóró sem tudja pótolni az élőzene varázsát, azokat a gesztusokat, rezgéseket, valóban fizikai hatásokat, azt az örömet, amit a hangszerét megszólaltató ember tud okozni a játékát hallgató másik embernek.

Ez az, ami egy év után nagyon hiányzik. Sosem gondoltam volna, hogy a „Tiszteletjeggyel" rovat egyszer akár arról is szólhatna, hogy e sorok írója hogy könyörgi be magát azokba a koncerttermekbe, ahonnan a koncerteket közvetítik, természetesen úgy elhelyezkedve, hogy a kamera semmilyen szögből se leplezhesse le a zenei elvonási tüneteit csillapítani igyekvő „betolakodót". Most sem szólhat ilyesmiről ez a cikk, hisz azon nyomban leleplezném a kakasülőn vagy a hátsó sorok valamelyikében engem elrejtő zenekari szervezőt, karmestert. A nyilvános játék iránti vágyamat természetesen nem kezelhetem ilyen illegális módon, ugyanakkor, ha – a mindnyájunkat

szélni, ezzel bedarálták a teljes piacot. Hiába jöttek néhányan különféle jegyárakkal, úgy gondolom, érzékelhető bevétele ebből senkinek sem volt. Nagyon nehéz szembemenni az árral, amikor a nagy szereplők, akik teljesen más anyagi kondíciókkal rendelkeznek, mint egy szimfonikus zenekar, ingyen adják a programjaikat. Ugyanakkor a Danubia is csinált fizetős streameket, támogatói jegyeket is bevezettünk, de azt tapasztalatuk, hogy a közönségünk nem úgy támogat minket, hogy magasabb árú jegyet vásárol, hanem a magánemberek az erre szánt összeget – ha azt jól kommunikáljuk a zenekar internetes felületein – egyszerűen átutalják. Ez nálunk rendkívül jól működött. Ennek lehetőségét el is kezdtük időben jelezni a közönségnek, még 2020. március 13-án, amikor az első zárt ajtók mögötti koncertet adtuk Perényi Miklóssal a Zeneakadémián, és nagyon sokan már a koncert közben küldtek támogatást. Nagyon hálásak vagyunk a támogatóknak, főként, hogy ezek az utalások a mai napig tartanak. Az elmaradt koncertek kapcsán természetesen annak, aki kérte, visszafizettük a jegyárat, mindenkivel elszámoltunk. Decemberben indult új, saját weboldalunk, ahol rengeteg év videóanyaga van tematikusan összegyűjtve. Ezt az új weboldalt már eleve úgy terveztük, hogy a saját felületünkön tudjunk streamelni. A nézettség nagyon változó, a decemberi koncertünk benne volt a top 5-ben a Müpánál, a legutóbbi koncertünk, Kurtág György 95.



körülvevő számos tragédia ellenére – már annyi szó esik a nyitásról, érdemes a nemzetközi példákra támaszkodva elgondolkodni azon, hogy hogyan lehetne a zenét mint közösségi élményt újra közkinccsé tenni – természetesen az egészségügyi szempontok maximális figyelembevételével.

Látva, hogy nemcsak a közönséget, hanem a zenekari tagokat is mennyire megviseli a találkozás hiánya, a Berlini Filharmonikusok vezetősége elhatározta, hogy a március 20-i hangversenyüket közönség előtt, igaz, csak félházzal fogják megtartani. A projekt indulásától kezdve világossá tették, hogy egy kísérletről van szó, még ha az alapos, számos szakértőt mozgósító akció során a bizonytalanságokat valóban minimálisra csökkentették is. A távolságtartás, a maszkviselési kötelezettség és az ezer fős publikum koncert előtti tesztelésén kívül még arra is odafigyeltek, hogy a szellőztetőberendezések optimális irányban és sebességgel tereljék a Filharmónia nagytermének levegőjét.

A koncertről és a haditervszerű előkészületekről szóló filmben megszólalnak a zenekar tagjai is. Csajkovszkij Rómeó és Júlia szvitjének – amely az est programján is szerepelt – érzelemdúsan áradó melódiájával a háttérben Stefan Dohr szólókürtös elmondja, hogy a kezdeményezéssel jelzést akartak adni minden más együttesnek: nagy szervezőmunkával, de meg lehet oldani az élő találkozást zenekar és közönség között. Andrea Zietzschmann intendáns és munkatársai világosan ki is mondják, hogy egyfajta világítótoronynak tekintik magukat, és hogy nagy szerencséjük, hogy a legjobb szakemberekkel és a tömeges tesztelésben nagy gyakorlatot szerzett egészségügyi vállalkozással működhettek együtt az előkészítésben. Albrecht Meyer szólóoboista az üres nézőtér előtt adott koncertek kapcsán arról panaszkodott, hogy az utolsó taktusok utáni „fülsüketítő csend" rosszabb volt minden másnál.

A koncert természetesen óriási sikert aratott – voltaképp már akkor, amikor még egy hang sem szólalt meg. A pultokhoz beszivárgó muzsikusokat olyan üdvrivalgás fogadta, ami máskor egy nagyon jól sikerült előadás után is ritka. A Csajkovszkij mű mellett felhangzó Rahmanyinov szimfónia a karmester, Kirill Petrenko számára jutalomjáték volt. A szentimentális orosz lélek mesterművei ugyanakkor az érzelmileg „kiéheztetett" publikumra is a reveláció erejével hatottak.

Lássuk be, nem tudhatjuk, hogy járványügyi szempontból mit hoz a jövő. Adja Isten, hogy elmúljon a bezártság, de a civilizációs fejleményeket tekintve és a közegészségügyi szakembereket hallva számítanunk kell a maszkban távolságtartó, előzetes tesztelést megkövetelő együttlétek állandósulására is. A berliniek sikerrel záruló, de kétségkívül embert próbáló kísérlete bizonyította ennek megvalósíthatóságát. Ha olykor rögös is, mindig van út a zenéhez.

születésnapi koncertjénél én magam sokkal kisebb nézettségre számítottam, hiszen az kimondottan kortárs műsor volt, és ez is ezer fő körüli nézettséget hozott, ami ilyen műfajnál nagyon jó szám. Az új felületen csetelni is lehet, ezt a „funkciót" egyelőre csak a Hámori Máté *(a Zenekar művészeti vezetője – a szerk.)* által vezényelt koncerteken használjuk. Máté látja egy monitoron a csetüzeneteket, és ezekre reagál is. Megpróbálunk folyamatos kapcsolatban maradni a törzsközönségünkkel, hiszen, ha ősszel újranyitnak a koncerttermek, akkor fontos, hogy ott legyenek velünk.

❙ *Mikorra számol a zenekar nyitással, lazítással?*

– Úgy gondolom, az április még biztosan zárt ajtók mögött zajlik, május-június folyamán már történhet változás, de nekem sincsen kristálygömböm, sajnos. Azt gondolom, ahogy jön a jó idő, egyre nehezebb lesz az embereket otthon tartani, az „este nyolcra otthon lenni" szabály mentálisan mindenkit nagyon megvisel. Egy idő után mindenkinek elege lesz a képernyőből és a hangszóróból, és csak arra vágyik, hogy menjen, tapasztaljon, érezzen, a koncertre járási szokásait újraélje. Jelenleg leginkább csak az előttünk álló pár hónapot látom a műsorválasztási szokásaink szempontjából – egy Beethoven ötödiket eljátszani 250. alkalommal az adott hónapban már nincs értelme.

❙ *Ez a helyzet akkor a műsorválasztást is alapvetően átalakítja?*

– Abszolút. Mi például el is engedtük a szünetet, csak akkor volt a programban szünet, ha a technikai átállás indokolta, és akkor is levetítettünk egy kisfilmet, vagy a témához kapcsolódó beszélgetés zajlott a teremben. Nem is a bérletes hangversenyeket kezdtük el streamelni – ezeket áthelyeztük a 2021–2022-es évadra –, hanem új műsorokkal jelentkeztünk: csináltunk „best of" válogatásokat, megszavaztattuk a közönséget arról, hogy a korábbi sorozatainkból melyik műveket szeretnék újra hallani. Ez a műsorválogatás is új kapcsolati forma a közönséggel. Ezek a szavazások nyíltan mennek, és mi bevállaljuk a közönség döntését.

❙ *A karácsonyi kívánságműsorban is voltak olyan zeneművek, amikre talán kevésbé számított az ember.*

– Ezek a visszajelzések nagyon fontosak számunkra. Azt mindannyian tudjuk, hogy ha az ember egy számítógép mögött ül, sokkal őszintébben választ, és esetleg olyan műsorszámot is leír, amit nem merne kimondani a Zeneakadémia aulájában. Ha már csak ennyi pozitív hozadéka volt a járványnak, akkor annak örülünk, hogy a közönséggel való kommunikáció sokkal intenzívebb lett.

❙ *Ha visszaáll a rend, ez a stream-folyamat feltételezem, megmarad.*

– Akkor visszaállunk oda, ahol a Covid előtt is voltunk, hogy az összes fontos koncertünket streameljük, de arra nem készülünk, hogy közönség nélküli streamkoncerteket adjunk. Rengeteg a kérdés, amire senki sem tudja a választ, például hol tart majd ősszel az átoltottság, mihez lesz kötve a koncertek látogatása – ezeket egyelőre nem tudjuk. Rengeteg forgatókönyv van a fejünkben, de ezek most csak tervek.

❙ *Nyáron a szabadtéri koncertek talán beindulhatnak.*

– Szabadtéren jól állunk, lesz olyan szabadtéri koncertünk, amit hetekkel ezelőtt kiplakátoztak Budapesten, ez a margitszigeti Mozart-koncert. Meglepő is volt, hogy januárban szembejött ez a plakát, és nagyon örülök, hogy a szervezők bíznak abban, hogy menni fog. Amit nem igazán látunk át, azok az önkormányzati rendezvények, ezeket az önkormányzatok sem látják még. Most minden önkormányzatnak át kell gondolnia a büdzséjét, hiszen nincs a parkolási bevétel, jelentősen kisebb az iparűzési adó, Óbuda esetében pedig mindkettő nagyon jelentős tétel. Nekünk az Óbudai Nyár tradicionálisan fontos rendezvényünk, és ezen kívül is minden évben szokott lenni jónéhány meghívásos szabadtéri koncertünk. Egyelőre úgy tűnik, a Tér-Zene nem lesz, legalábbis informálisan úgy hallottuk, hogy nem is lesz erre idén pályázat, pedig tavaly nagyon nagy öröm volt, hogy meg lehetett csinálni a bezártság után. A nagy rendezvényekről sok konkrétumot nem tudni még. Vannak tervek, készülünk online tervekkel is, olyan felvételekkel, amiket későbbre szánunk, de a nyár tökéletes lesz arra, hogy felvegyük őket. Ötlet van bőven, de hogy mi fog ebből megvalósulni, az csak akkor derül ki, ha megjelenik a Közlönyben az újabb rendelet.

❙ *Kérdés az is, mi történik, amikor újra lehet értékesíteni a jegyeket.*

– Káosz lesz, ezt előre látom. Lesznek, akik a piaci bevételre hajtanak, magas áron, és lesznek, akik a közönség megtartására, vagy elcsábítására törekednek majd, jóval alacsonyabb jegyáron. Ez attól is függ, hogy a fenntartók, illetve az együttesek büdzséje mit enged meg. Lesz kihívás ősszel is, de azt gondolom, egyelőre az előttünk álló tavasz is elég kérdést tartogat.

❙ *Pszichésen is megterhelő ez a helyzet a zenészeknek.*

– Kezdenek eljutni a tűrőkapacitásuk végére, ráadásul rengeteg helyen megint online oktatást rendeltek el. A zenészek többsége családos, azt pedig tudjuk, hogy az online oktatás általában nem úgy működik, hogy a gyerek leül a monitor elé, és ugyanúgy megtanulja az anyagot, mint az iskolában, így ez az átlagosnál jóval több energiát és türelmet követel a szülőktől. Fontos az is, hogy megtaláljuk az arányt, meddig érdemes hajtani a zenekar kerekét, hiszen a zenészeknek nemcsak a fizikai, de a lelki-érzelmi állapota is fontos. Mi is azt látjuk, hogy egy-két hónapra előre tudunk tervezni, elsősorban abból, ahogy a nagy koncerttermek kommunikálnak. A

tavaszi fesztiválról, illetve a Bartók fesztiválról most már lehet tudni, hogy online lesz, ebből sejthetjük, hogy áprilisban nem lesz még nyitás.

❙ *Nyilván, ha kinyitnak is, először harmadházzal.*

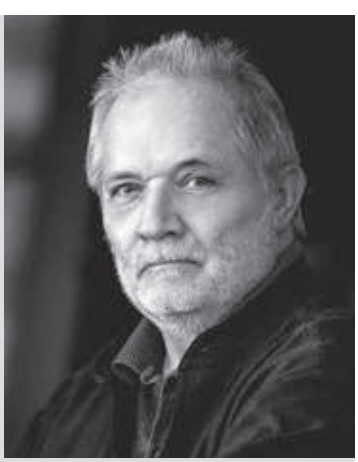
– Igen, a hivatalos távolságtartás, a másfél méter minden harmadik helyet jelenti, ez egy 800 fős Zeneakadémia esetében a páros-páratlan székeket is figyelembe véve nagyjából 250 fő. Ez hogy is néz ki anyagilag? Ebben az esetben rendelni kell a hostesseket, és terembérletet kell fizetni, nem a csökkentett stúdió bérleti díjat, amivel most a streamek mennek. A költségoldal jelentősen megnő, a bevétel pedig ehhez képest elhanyagolhatóan növekszik. Lehet, hogy arra jutunk, hogy érdemes ezt még kihúzni egy ideig. Ami számomra még némi hiányérzetet jelent, az az, hogy igazából a zenekari szövetségben fel sem merült, hogy a zenekari zenészek oltásának ügyét behozzák a szakmai egyeztetésekbe a „kényszerű" együttlét miatt, pedig erre nagy szüksége lenne ennek a közel háromezer embernek. Egyrészt a fúvósok, a közreműködő vendég énekesek nem is tudnak maszkot viselni, de még a vonósoknál is problémát okozhat munka közben, például lecsúszik az álltartó miatt. Az átoltottság nemcsak a zenekar, de a közönség biztonsága szempontjából is fontos lehet, ha pedig életkori sorrendben haladunk, akkor a zenészeink többsége nyárig biztosan nem kerül sorra.

Kiss Eszter Veronika (Az interjú 2021. február 27-én érkezett szerkesztőségünkhöz, amikor a lap már nyomdában volt.)

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöksége 2020 február 10-én megtartott online ülésén megvitatta az előadó-művészeti terület helyzetét és lehetőségeit a járvány ideje alatt. Figyelembe véve a jogszabályt*, ami a kritikus infrastruktúrákra vonatkozik, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek által felvetett, a szektor soron kívüli beoltását célzó javaslatának államtitkári szinten történő elutasítását, irreálisnak tartotta egyelőre azt a lehetőséget, hogy az ágazat kivételt képezzen az oltási sorrenden belül. Ez a vélemény megerősítést nyert a 2021. április elsején megtartott EMMI online munkaértekezleten, ahol Herboly Domonkos MSZZSZ elnöknek az előadó-művészeti ágazatra vonatkozó, az előre meghatározott oltási sorrendtől való eltérésre vonatkozó ismételt felvetését Rétvári Bence parlamenti államtitkár is lényegében elutasította.

** Mi az a kritikus infrastruktúra?*
Létfontosságú rendszerelem: az ágazatok valamelyikébe tartozó eszköz – ebben az agrárgazdaság három alágazattal szerepel: mezőgazdaság, élelmiszeripar, elosztó hálózatok –, létesítmény vagy rendszer olyan rendszereleme, amely elengedhetetlen a létfontosságú társadalmi feladatok ellátásához – így különösen az egészségügyhöz, a lakosság személy- és vagyonbiztonságához, a gazdasági és szociális közszolgáltatások biztosításához, az ország honvédelméhez –, és amelynek kiesése e feladatok folyamatos ellátásának hiánya miatt jelentős következményekkel járna.
Vonatkozó jogszabályok:
– a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény

EÖTVÖS PÉTER KAPTA A 2020-AS BBVA-DÍJAT



A spanyol BBVA bank 2008-ban alapította a rendkívül rangosnak számító BBVA Frontiers of Knowledge Awardot, melyet számos tudományterületen ítélnek oda, és egyetlen művészeti kategóriában. A zene és opera kategóriában korábban Pierre Boulezt és Kurtág Györgyöt is díjazták, a díj 2020-as kiadásának művészeti díját pedig Eötvös Péternek ítélték oda eddigi munkásságáért.

A díjról minden évben független kuratórium dönt, nemzetközi szaktekintélyek és művészeti szervezetek jelölései alapján. Eötvös Péter karmester, zeneszerző, professzor a második magyar alkotó, aki elnyeri ezt a neves díjat.

Eötvös Péter 1944-ben a soknemzetiségű Erdélyben született, ahol Bartók, Ligeti és Kurtág is. Budapesten nőtt fel, a Zeneakadémián zeneszerzést tanult, majd huszonkét évesen Kölnbe került, ahol karmesterdiplomát szerzett. Tanulmányai alatt egy évig a kölni operaházban korrepetitorként dolgozott, majd Stockhausen együttesével 1970-ben fél évet töltött Japánban, az oszakai világkiállításon, ami nagy hatással volt előadóművészi attitűdjére és zeneszerzői gondolkodására.

Döntés született a **székesfehérvári Alba Regia Szimfonikus Zenekar** igazgatói munkakörére harmadszor kihirdetett pályázat ügyében. A véleményező szakmai bizottság állásfoglalását figyelembe véve dr. Cser-Palkovics András polgármester Ruff Tamást bízta meg a feladat ellátásával, aki a munkakört 2021. május 1-től kezdődően tölti be. Az új zenekari igazgató terveiről a Zenekar következő számában fogjuk tájékoztatni olvasóinkat.

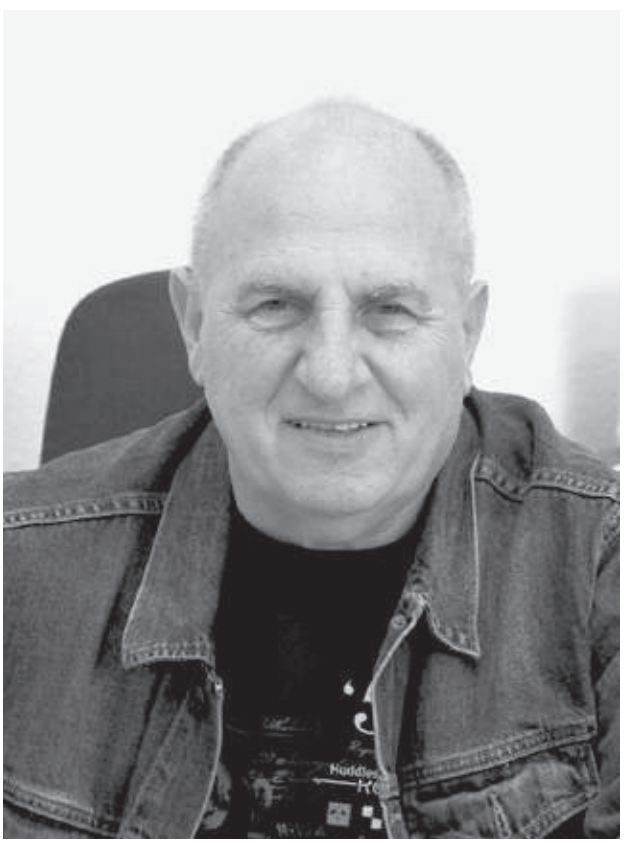
„A legfontosabb szempont mindig az emberek egészsége”

Dr. Gyimesi László tesztelésről, oltásokról, állásfoglalásról

Az utóbbi hónapokban több ajánlás is született, amely azokkal az intézkedésekkel, teendőkkel foglalkozik, amelyeket a vírusveszély csökkentése érdekében a munkáltatóknak és a munkavállalóknak egyaránt érdemes megfogadniuk. Ráadásul a pandémia számos új, munkajogi kérdést is felvet, ezek közé tartozik például a munkavégzés járványveszélyes helyzetekben, az oltási hajlandóság vagy a tesztelési kötelezettség. A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének alelnökével, a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége elnökével, dr. Gyimesi Lászlóval ezek mellett arról is beszélgettünk, mennyire egyezik meg álláspontjuk a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság állásfoglalásával, s hogyan látja a munkavégzés és az egészségvédelem kényes egyensúlyát vírusveszély idején.

❙ *Tavaly novemberben született az az ajánlás, amit a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége adott ki az előadóművészeti együttesek, intézmények számára. Melyek voltak ennek a lényegesebb pontjai?*

– Szerettük volna, ha a kulturális kormányzat ad ki egy állásfoglalást arról, hogy a pandémia alatt milyen munkavégzés folyhat a társulatoknál, az intézményeknél, azonban erre a minisztérium nem rendelkezett jogosultsággal. Így mi készítettünk egy ajánlást, amelybe a leglényegesebb javasolt intézkedéseket gyűjtöttük össze munkáltatóknak és munkavállalóknak. Ezt követően az ajánlásunkat támogatólag javasolta iránymutatónak mindenki számára az EMMI is. A kulturális államtitkár a heti online értekezletein az összes intézmény-, együttesvezető figyelmébe ajánlotta. Az ajánlásban nem volt sok nóvum, hiszen felhívtuk a társulatok, intézmények figyelmét a maszkhasználat, a távolságtartás fontosságára, mindarra, ami a hétköznapi szabályozásban is benne volt. Ami a kiemelendő pontok közé tartozik, az az, hogy a munkavégzések elrendelésével kapcsolatban azt ajánlottuk: csak olyan munkavégzést rendeljenek el a munkahelyeken, amelyeknek feltétlenül ott kell történnie. Azaz, ha lehet, a munkavállaló a munkavégzési kötelezettségének másként, vagy otthon tegyen eleget. Ha zenész, akkor gyakoroljon otthon, ahol sokkal kisebb a járványveszély. De természetesen annak kapcsán is megfogalmaztunk néhány ajánlást, hogy ha már meg kell jelennie a munkahelyen vagy felvételen, akkor ott milyen módon foglalkoztassa a munkáltató: lehetőleg kisebb csoportokban, kamarajelleggel. A szólampróbán se üljenek egymás mellett a muzsikusok, tartsák az előírt távolságot és viseljenek maszkot, szeparálják el egymástól a fúvósokat, ők is ügyeljenek egymás között a távolságtartásra, továbbá a munkáltató szereljen fel elválasztó plexilapokat, azért, hogy a fúvósok legyenek elválasztva egymástól és a zenekar többi tagjától. Ahogy azt is megfogalmaztuk, hogy azok számára, akik hatvan év fölöttiek, netán krónikus betegek, immunbetegségben szenvednek vagy egy háztartásban élnek súlyosan veszélyeztetett hozzátartozóval, azok számára biztosítsák az otthoni munkavégzés lehetőségét.



❙ *Mi volt a tapasztalat? Mennyire fogadták ezt meg a munkáltatók? Hiszen még a november előtti időszakban lehetett hallani olyan intézményekről, ahol a szakszervezetek a több száz fős próbák leállítását kérték…*

– A többség már az ajánlások előtt is hasonló elvek és gyakorlat alapján szervezte a munkát. Egyébként mi azt javasoltuk, hogy ne csak a művészekre terjesszék ki mindezt, hanem a velük közvetlenül kontaktusba kerülő munkavállalókra is.

❙ *Most pedig újabb kérdések merülnek fel az oltások, az oltásra kötelezhetőség kapcsán…*

– E téren az álláspontunk nemcsak a miénk, hanem a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság állásfoglalása is arról, hogy milyen jogai és kötelezettségei vannak a munkáltatónak és a munkavállalónak jogi, adatvédelmi és munkajogi szempontból. A munkáltatónak a jogszabály által meghatározott rendkívül szűk és a mi esetünkben nehezen indokolható eseteken túl, nincs joga arra, hogy a munkavállaló egészségügyi állapotáról bármilyen adatot nyilvántartson. Ezek az adatok ugyanis a legérzékenyebbek közé tartoznak. Így már magát azt a kérdést is csak akkor lehetne feltenni a munkavállalónak, hogy kapott-e oltást vagy sem, ha erre jogszabály adna lehetőséget, amely jelenleg nincs. Ugyanakkor annak nincs véleményem szerint akadálya, hogy anonim, a válaszadót semmilyen módon nem azonosítható felméréssel próbálja a munkáltató felmérni a munkavállalók átoltottsági és a vírus okozta betegségen átesettek arányát. Viszont tévedésben vannak azok a munkáltatók, akik az oltás kötelezővé tételén komolyan gondolkoznak. Tegyük azt is hozzá, hogy azzal azért lényeges tisztában lenni, hogy az oltás védőoltás. Azt védi, aki megkapja, de ez nem azt jelenti, hogy ez bármilyen védelmet jelent azoknak, akik nincsenek beoltva. A vírus bárkiben jelen lehet oltással és anélkül is. Nehezebb és bonyolultabb annál a képlet, minthogy egy erőszakos munkáltatói intézkedéssel a vírusveszélynek az elejét lehetne venni. Hiszen járványügyi szempontból akadnak egyéb védelmek is, arról nem is beszélve, hogy mi a helyzet azzal, aki már a víruson átesett? Az egészséges munkafeltételek biztosítása a munkáltató kötelezettsége. Emiatt kötelezheti a munkavállalót több időszakos vagy eseti egészségügyi vizsgálatra. Egy ilyen rendkívüli helyzetben a munkáltató kötelezheti a munkavállalót arra is – ha ennek minden feltétele adott –, hogy rendszeresen teszteltesse magát. Természetesen a munkáltató költségére, hiszen ez is egyfajta módszer, amellyel a munkáltató próbál elébe menni a betegségnek, ezzel biztosítva az egészséges munkafeltételeket. Ebben a helyzetben egyetlen eszköz van, ami a munkavállalók körében ki tudja szűrni a fertőzötteket, az pedig a tesztelés. Egyébként pedig, ha a mostani időszakot nézzük, azt is láthatjuk, hogy közönség előtti, zenekari koncert bemutatására nincs lehetőség. Az együttesek próbatermekben, koncerthelyszíneken próbálhatnak, felvételt készíthetnek stb., amelyekre vonatkoznak az általános szabályok: a távolságtartás, a maszkviselés. Az online közvetítések vagy felvételek hasznosak, mert az érdeklődő közönség találkozhat a produkcióval. Ugyanakkor nagyon meg kell gondolni azt, hogy ilyen körülmények között valóban meg kell-e valósítani minden nagyszabású online hangversenyt. Természetesen fontos, hogy az együttesek megmutassák azt, hogy folyamatosan dolgoznak, ezt azonban kamaraformációkkal is megtehetik, ahol nem áll fenn az akár száz ember megfertőződésének a veszélye.

❙ *S mi a helyzet azokkal, akik éppen a fertőzéstől tartanak, ha berendelik őket munkavégzésre?*

– Ahogy említettem a munkáltatónak kell biztosítania az egészséges munkafeltételeket. Ha erre nincsenek tekintettel az intézményvezetők, és olyan betegséget kaphatnak el a munkavállalók, amelybe akár bele is halhatnak, akkor a felelősségük súrolja a szabálysértés, de akár más jogterület határát… Mondhatja azt egy munkáltató, hogy nekünk működnünk kell, de ehhez szükséges biztosítania az egészséges munkafeltételeket. Hiszen, ha valakit a munkahelyén nem egy, akár halálos kimenetellel is fenyegető Covid vírus fertőzés, hanem „csak” egy baleset ér, azért a munkáltatót komoly és súlyos felelősség terheli. Ha pedig valahol nagyon jelentős a fertőzöttségi arány, akkor az is egyértelmű, hogy a munkáltató is rosszul csinál valamit e tekintetben. Attól is nehéz persze mindez, hogy természetesen a művészek szeretnék már végre azt csinálni, ami a hivatásuk. Nem otthon akarnak énekelni, táncolni, zenélni… Egy nagyobb intézmény esetében pedig szinte elkerülhetetlenek a kontaktusok. Egyetlen munkahely sem lehet a végtelenségig zárva. Áttekintve a hazai helyzetet, a munkáltatók zöme kellő felelősséggel, gondossággal foglalkozik a kérdéssel, mert fontosnak tartja a munkavállalóit. Egyensúlyozik az egészségvédelem és a feladatok ellátása között. Az első és legfontosabb szempont mindig az emberek egészsége kell, hogy legyen. Ennek kell megelőznie minden mást. Sajnos a járvány súlyos időszakát éljük már hónapok óta, s nem is látni még, mindez meddig tart.

❙ *Hátrányt szenvedhet el egy munkavállaló amiatt, hogy elzárkózik az oltástól?*

– Se munkavállalói, se állampolgári alapon senkit nem érhet semmilyen hátrány, ha elzárkózik a koronavírus elleni oltástól a jelenlegi jogszabályok alapján. Az is biztos azonban, hogy jelenleg az oltás az egyén számára az egyetlen olyan módszer, ami megelőzheti a legnagyobb és a kevésbé nagy bajokat. Csak remélni lehet, hogy az orvostudomány és a járványügy előbb-utóbb mederbe tudja terelni és tartani a koronavírust, mint ahogy számos más súlyos veszéllyel is tette már. Az pedig az előző gondolatból származó másik kérdés, hogy a kormányzat hogyan határoz, bővíti-e a kötelező oltások sorát a Covid elleni vakcinával, vagy sem, ezt a döntést a következő hónapok, esetleg év fejleményei fogják megalapozni …

R. Zs.

TÁJÉKOZTATÓ

a *Munka Törvénykönyvéről* szóló 2012. évi I. törvény hatálya alá tartozó jogviszonyokban a munkavállaló koronavírus elleni védettsége tényének munkáltató általi megismerhetőségéről

Forrás: https://www.naih.hu/hirek NAIH-3903-1/2021

I.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz (a továbbiakban: Hatóság) számos megkeresés érkezett mind a köz-, mind pedig a magánszférába tartozó szervezetektől mint foglalkoztatóktól annak kapcsán, hogy jogosultak-e kezelni (megismerni, nyilvántartani) a foglalkoztatottak új típusú koronavírus (SARS-CoV-2 vírus, koronavírus vagy COVID-19) elleni védettségének – a koronavírus elleni védettség igazolásáról szóló 60/2021. (II. 12.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Korm. rendelet) rendelkezései alapján igazolható – tényére vonatkozó adatokat.

A fentiek alapján a Hatóság az alábbi általános iránymutatást adja, azzal, hogy **a jelen tájékoztató alapjául szolgáló jogi rendelkezések hatályából fakadóan az mindenekelőtt a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) hatálya alá tartozó jogviszonyokra irányadó, és hogy az abban foglaltak kizárólag a jelenlegi – tehát az annak kiadásakor fennálló – járványügyi helyzetben alkalmazandóak**. Tekintettel arra, hogy az egyéb, munkavégzésre irányuló jogviszonyokra (például *a Polgári Törvénykönyvről* szóló 2013. évi V. törvény szerinti megbízási, vállalkozási típusú jogviszonyok; a közszférában ágazati jogszabályok alapján történő foglalkoztatás) jogviszonyonként eltérő jogi szabályozás vonatkozik, **a Hatóság álláspontja szerint indokolt és szükséges, hogy a jogalkotó egységesen rendezze a munkavégzésre irányuló jogviszonyok során a védettség tényének igazolásával kapcsolatos követelményeket**. Ilyen tartalmú szabályozásra az (EU) 2016/679 európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: GDPR)[1]– így különösen annak 88. cikke – a magyar jogalkotónak kifejezetten lehetőséget biztosít. Ezen szabályozás egységes jellegét különösen az indokolja, hogy a jelen tájékoztatóban ismertetett, az adatkezelés szükségességének és arányosságának, illetve az adatkezelés alapelveinek történő megfelelés követelményeit a különböző típusú foglalkoztatási szabályok alapján végzett tevékenységek sajátosságai jellemzően nem befolyásolják.

II.

A Hatóság elöljáróban megjegyzi, hogy a hatályos adatvédelmi szabályok alapján az **adatkezelő**[2] – így a védettség tényét megismerni kívánó **munkáltató** – **felelős az adatkezelés jogszerűségéért**.

A munkáltatónak mint **adatkezelőnek a személyes adatok kezelésének** (így a munkavállaló koronavírus elleni védettsége tényére vonatkozó adatok kezelésének) **pontos célját és** az adatkezelés jogszerűségét alátámasztó **jogalapot kell elsőként meghatároznia**. **A jogalap kapcsán** a Hatóság felhívja a figyelmet arra, hogy **a védettség ténye**, azaz akár a COVID-19 betegségből történő felgyógyulás, akár az oltottság ténye aGDPR 4. cikkének 15. pontja[3] szerint a személyes adatok különleges kategóriáiba tartozó **egészségügyi adatnak minősül**. Ezen adatok kezelésének a jogszerűségéhez tehát egyrészt a GDPR 6. cikk (1) bekezdésében található jogalapok valamelyikének, valamint a GDPR 9. cikk (2) bekezdésében foglalt további feltételek – a jelen tájékoztatóval érintett esetben a b), h), vagy i) pontok – valamelyikének az adatkezelő által igazolt fennállása szükséges, ezek hiányában ugyanis egészségügyi adatok kezelése a GDPR 9. cikk (1) bekezdése értelmében tilos.

III.

Az Mt. 9. § (2) bekezdése alapján: *„A munkavállaló személyiségi joga akkor korlátozható, ha a korlátozás a **munkaviszony rendeltetésével közvetlenül összefüggő okból feltétlenül szükséges** és **a cél elérésével arányos**. A személyiségi jog korlátozásának **módjáról, feltételeiről és várható tartamáról, továbbá szükségességét** és **arányosságát alátámasztó körülményekről a munkavállalót előzetesen írásban tájékoztatni kell**."*

Az Mt. 10. § (1) bekezdése értelmében*: „**A munkáltató a munkavállalótól olyan nyilatkozat megtétel**ét vagy személyes adat közlését követelheti, amely a munkaviszony *létesítése, **teljesítése**, megszűnése (megszüntetése) vagy e törvényből származó igény érvényesítése **szempontjából lényeges**."*

Az Mt. 51. § (4) bekezdésének első mondata alapján: *„A munkáltató biztosítja az **egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés követelményeit**."*

A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (a továbbiakban: Mvtv.) 54. § (7) bekezdésének

b) és h) pontjai szerint: *„(7) **Az egészséget nem veszélyeztető és biztonságos munkavégzés érdekében a munkáltató köteles** (...)*

*b) **rendszeresen meggyőződni arról, hogy a munkakörülmé**nyek megfelelnek-e a követelményeknek, a munkavállalók ismerik, illetve megtartják-e a rájuk vonatkozó rendelkezéseket; (...)*

*h) **teljes felelősséggel megtenni minden szükséges intézkedést a munkavállalók biztonsága és egészségvédelme érdekében, figyelembe v**éve a változó körülményeket is, valamint törekedve a munkakörülmények folyamatos javítására;"*

Az Mvtv. 60. § (3) bekezdése szerint: *„**A munkavállaló köteles együttműködni a munkáltatóval**, illetve a 8., 57-58. és a 70/A. §-ban meghatározott személyekkel az egészséges és biztonságos munkakörnyezet megőrzése érdekében hozott hatósági intézkedések teljesítése, illetőleg a **munkáltató veszélyt megszüntető intézkedéseinek végrehajtása során is**."*

A NAIH álláspontja szerint a fenti szabályok alapján **munkajogi, munkavédelmi, foglalkozás- egészségügyi, valamint munkaszervezési céllal**, e körben kiemelve a munkavállalók egészségét és biztonságát veszélyeztető munkahelyi biológiai expozíciók felmérésére vonatkozó – objektív szempontok alapján elvégzett – **kockázatelemzés alapján,** egyes munkakörökben vagy foglalkoztatotti személyi kör esetében **szükséges és arán-**

nyos intézkedésnek minősülhet a **munkavállaló koronavírus elleni védettsége tényének munkáltató általi megismerése a IV. pontban ismertetett feltételek teljesülése esetén** egyrészt a védett munkavállaló, másrészt a többi munkavállaló, harmadrészt a munkavállalóval potenciálisan kapcsolatba kerülő harmadik személyek (ügyfelek) élete és egészségének védelme, illetve ehhez kapcsolódóan a munkáltató kötelezettségeinek történő megfelelés szempontjából. Mindezek mellett a munkáltató ezen adatkezelése járványügyi érdeket – mint jelentős közérdeket – is szolgál.

IV.

A Hatóság nyomatékosan felhívja a figyelmet azonban arra, hogy **a kockázatelemzés jogszabályi előírásoknak való megfelelése, illetve a munkáltató saját felelősségére lefolytatott mérlegelés eredménye elsősorban nem adatvédelmi kérdés**, így annak eredményét a Hatóság kizárólag a GDPR 5. cikk szerinti **alapelveknek történő megfelelés mértékéig vizsgálhatja**, így különösen az adatkezelés **szükségességének, arányosságának és alkalmasságának szempontjából**.

A Hatóság hangsúlyozza, hogy az adatkezelés célja kizárólag az lehet, hogy a munkáltató megtehesse és **meg is tegye** a szükséges intézkedéseket a munkajogi, munkavédelmi, foglalkozás- egészségügyi, valamint munkaszervezési szabályoknak történő megfelelés miatt, és e cél elérése érdekében jogosult legyen megismerni a munkavállalók koronavírus elleni védettsége tényét. E körben a Hatóság kiemeli azt is, hogy **e célnak valósnak**, tehát a munkáltató által alátámaszthatóan **ténylegesnek kell lennie** (tehát ha úgy dönt, hogy bekéri ezen adatokat, akkor azok birtokában és azok alapján köteles is intézkedéseket tenni és azokat dokumentálni), illetve fontos elvárás, hogy a kezelt adatok körének e cél elérésére alkalmasnak kell lennie.

Mint minden adatkezelés tervezése során, úgy a jelen tájékoztató tárgyául szolgáló, különleges (egészségügyi) személyes adatok kezelését megvalósító adatkezelésnél is, az adatkezelést a fentiek figyelembevételével, az adatvédelmi alapelveknek – kiemelten az **elszámoltathatóság elvének** – történő megfelelés figyelembevétele mellett szükséges kialakítani.[4]

A fentiek mellett nem szabad figyelmen kívül hagyni az **adattakarékosság elvét**[5] sem, amely előírja, hogy csak olyan adatot lehet kezelni, amely a cél megvalósításához elengedhetetlenül szükséges és azzal arányos. E körben a Korm. rendelet tartalmazza, hogy a koronavírus elleni **védettség igazolására szolgálhat** egyrészt az Elektronikus Egészségügyi Szolgáltatási Tér működtetője által biztosított **applikáció**, és a Korm. rendelet szerinti **hatósági igazolvány, az ún. védettségi igazolvány. Mindezek alapján tehát a munkáltató – hatályos jogszabályi keretek között – kizárólag az applikáció, valamint a védettségi igazolvány mint közokirat Korm. rendeletben meghatározott adatait kezelheti, a koronavírus elleni védettség igazolásának céljára semmilyen egyéb adatot nem gyűjthet és kezelhet jogszerűen.**

A **szükségesség** kapcsán a Hatóság ismételten kiemeli, hogy a munkáltatónak a felmérést munkakörönként vagy foglalkoztatotti személyi körönként kell elvégeznie. Így például bizonyos alacsony kockázatú munkakörök esetén (például állandó jellegű távmunkavégzés) a szükségesség értelemszerűen nem állapítható meg. Ugyanakkor az adatkezelés szükségesnek tekinthető például akkor, ha a munkáltató tevékenységi köre a kórházak COVID-19 osztályain elhelyezett orvostechnikai és egyéb eszközök javítását, karbantartását foglalja magában, és a munkavállalók védelme érdekében kéri be a védettség tényének igazolását azért, hogy kizárólag védett munkavállalót tudjon a munkavégzés helyszínére kiküldeni, ezáltal elkerülhetővé válik a megfertőződés. Hasonlóképpen megállapítható a szükségesség fennállása abban az esetben is, ha a munkáltató egy szociális intézmény, amelynek bentlakói védelme érdekében szükséges annak a ténynek az ismerete (így annak az adatnak a kezelése), hogy az intézményben munkát végző munkavállaló védettséget élvez.

Emellett a Hatóság hangsúlyozza, hogy az arányosság elvének való megfelelés érdekében a munkáltató kizárólag az applikáció megjelenítését, illetve a védettségi igazolvány **bemutatását kérheti** a munkavállalóktól, azokról másolatot nem készíthet, azokat semmilyen formában és módon nem tárolhatja, és nem is jogosult azokat harmadik személy részére továbbítani, kizárólag azt jogosult rögzíteni, hogy az érintett munkavállaló igazolta a koronavírus elleni védettségének a tényét, valamint – ha az az igazolás bemutatása során megállapítható – azt, hogy ezen védettség időtartama mely időpontig áll fenn.

Az elvégzett felmérés alapján elrendelt adatkezelés eredményének a birtokában a munkáltató képes lesz megtenni a szükséges szervezési intézkedéseket a munkaszervezeten belül, például a még nem védettek számára távmunkavégzést rendelhet el, vagy védettséggel nem rendelkező munkavállaló munkaállomását védett munkatárs munkaállomása mellé helyezheti.

Az adatkezelőknek a fentieken túlmenően rendelkezniük kell továbbá az adatkezelés átláthatóságáról[6], az adatok pontosságáról[7] és biztonságáról[8] is.

A GDPR 13. cikke értelmében az **adatkezelési tájékoztató elkészítése** valamennyi adatkezelés vonatkozásában **kötelező** előírás. Abban szükséges az érintettek számára közérthetően és kellően részletesen meghatározni többek között az őket érintő adatkezelés célját, jogalapját, meg kell határozni továbbá az adatok megőrzésének időtartamát, az adatokhoz hozzáférésre jogosultak körét, valamint az érintetteket tájékoztatni kell az őket a GDPR alapján megillető jogok gyakorlásának a lehetőségéről, illetve a jogorvoslati módokról.

Budapest, 2021. április 1.

Dr. Péterfalvi Attila elnök
c. egyetemi tanár

---

[1] Az Európai Parlamenti és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet).

[2] A GDPR 4. cikk 7. pontja: *„adatkezelő": az a természetes vagy jogi személy, közhatalmi szerv, ügynökség vagy bármely egyéb szerv, amely a személyes adatok kezelésének céljait és eszközeit önállóan vagy másokkal együtt meghatározza;" ha az adatkezelés* céljait és eszközeit az uniós vagy a tagállami jog határozza meg, az adatkezelőt vagy az adatkezelő kijelölésére vonatkozó különös szempontokat az uniós vagy a tagálla*mi jog is meghatározhatja"*

[3] A GDPR 4. cikk 15. pontja: *„egészségügyi adat": egy természetes személy testi vagy pszichikai egészségi állapotára vonatkozó személyes adat, ideértve a természetes személy számára nyújtott egészségügyi szolgáltatásokra vonatkozó olyan adatot is, amely információt hordoz a természetes személy egészségi állapotáról;"*

[4] GDPR 5., illetve 25. cikk.

[5] GDPR 5. cikk (1) bekezdés c) pont

[6] GDPR 5. cikk (1) bekezdés a) pont

[7] GDPR 5. cikk (1) bekezdés d) pont

[8] GDPR 5. cikk (1) bekezdés f) pont

Korona a hangszeren

Tudományos kutatások a muzsikusok és hangszerek védelmében

Már egy éve bénítja és küldi kényszerpályára az előadó-művészetet a Covid19 koronavírus okozta világjárvány. A kezdeti pánik és bénultság után hamarosan születtek átmeneti megoldások az élő előadások pótlására. Ám Talleyrand óta tudott, hogy rendszerint az átmeneti állapotok tartanak a legtovább. Streamelt koncertekkel, archív felvételek közzétételével pótolják az élő előadás élményét – változó sikerrel. Az egzisztenciális bizonytalanság mellett a fertőzéstől való félelem okozott szorongást a járvány kezdete óta.

Tavaly májusban, bár még nem tudtuk, meddig pusztít ez a ragály, már ismert volt néhány egyetem, kutatóintézet első kísérleteinek eredménye a zenekari, énekkari tevékenység és a vírus közötti összefüggésekkel kapcsolatban. Már ezek az első vizsgálatok meglepő módon arra jutottak, hogy a fúvós hangszerek közül egyedül a fuvolázás okoz igazán veszélyt, hiszen a tüdőből kiáramló levegő közvetlenül szóródik szét a környezetben. Nem volt meglepetés, hogy az éneklés vírus tekintetében a legveszélyesebb zenei tevékenység. Az idő előrehaladtával egyre több tudományos felmérés készült, egyre több tudományos kísérletet folytattak le. Ezek eredménye többnyire megismerhető. Aztán állami szerv, munkáltató, munkavállaló dönti el, mit hasznosít ezekből az eredményekből.

Nem takarékoskodott sem energiával, sem anyagi erőforrásokkal két jelentős szervezet, a Music Industries Association (MIA) és a Chambre Syndical (CSFI). A MIA az Egyesült Királyság kereskedelmi testülete, amely a hangszereket és kapcsolódó termékeket gyártó és értékesítő brit vállalkozások érdekeit képviseli. A gyártók, a forgalmazók, a kiskereskedők, a kiadók és a támogató vállalkozások mind körükbe tartoznak. A CSFI 1890 óta hangszergyártókat és a szakmához kapcsolódó egyéb kézműveseket tömörít, akik hangszereket és kapcsolódó kiegészítőket gyártanak, javítanak, forgalmaznak és exportálnak. (Sok egyéb mellett a Buffet-Crampon, a Henri Selmer, a Yamaha és más hasonló cég szakmai szervezetéről van szó.)

Február 25-én egy webinar keretében adtak számot kutatásaik aktuális eredményéről. Jómagam Szövetségünk képviseletében, mint PEARLE* tag vettem részt az értekezleten. A tájékoztatót Michael Jousserand tartotta. Róla annyit mindenképp tudni kell, hogy 2006 óta a Buffet Crampon kutatómérnöke, elsősorban fúvós hangszerekre specializálódott. A LIAMFI (Laboratoire d'Interface Acoustique Musique et Facture Instrumentale) nevű laboratórium igazgatóhelyettese és a Párizsi Saclay Egyetem Génie des Matériaux Intézetének egyetemi tanára. Egy éve intenzíven foglalkozik a Covid19 hangszerekre, énekhangra gyakorolt hatásával. E néhány sorban természetesen nem lehet egy egyórás, adatokkal, információkkal teli előadásról részletesen számot adni, de igyekszem a legfontosabb megállapításokat számba venni.

Kutatásokat folytattak a tekintetben, hogy a vírus a muzsikusok által használt különféle anyagokból készült eszközökön mennyi ideig virulens? Csak a legfőbb adatok: ebonit: 3 nap, ezüst bevonat:2 nap, nikkel bevonat: 2 nap, réz: 2 nap, arany bevonat: 3 nap, poliuretán lakk: 1 nap, cellulóz lakk 2 nap, shellakk: 3 nap, epoxi lakk 3 nap, papír: 6 nap(!). Tehát ha a hangszereken ezek az



anyagok találhatók, a vírus, ha háborítatlanuk hagyják, ennyi ideig képes fertőzni. Ám természetesen azt is kutatták, milyen eszközökkel lehet fertőtleníteni. Például rézfúvós hangszereket erős hőhatásnak tettek ki. Kiderült, 70 °C fok alatt semmiféle eredmény nem volt, csak 90 fok fölött, föltéve, hogy legalább hat órát tartott a „hőkezelés". Természetesen különféle, alkohol és egyéb fertőtlenítő szereket tartalmazó anyagok felvitelével is bemérték az ideális mennyiséget, intenzitást és időtartamot. Sorra vették a komoly és könnyűzenében használatos hangszereket és részletes eljárásrendet dolgoztak ki ezek vírusmentesítésére. Ám mindenekelőtt a muzsikusok és munkatársak felelős védekezésére dolgoztak ki protokollt a munkába indulástól (maszk, kézfertőtlenítés, távolságtartás, stb.) egészen a munkahelyre történő beérkezéstől foganatosítandó szabályokig. A már gyakran unásig ismételt előírások mellett még olyanokra is kitértek, mint a közösen használt kávéfőzők, vízforralók, mint vírus-gyűjtőhelyek veszélye. A fúvósok köré emelendő plexi falak, a vonósok, ütősök számára a helyes maszkviselet már itthon is régóta elemi előírás és megszokott gyakorlat. Ám az, hogy egy-egy munkáltató, muzsikus, vagy munkatárs személyrehangszerre szabottan kapjon tájékoztatást a helyes védelemről, már nem annyira megszokott. A francia és brit szakemberek közzétették mindkét ország hivatalos nyelvén ezeket az ajánlásokat, mely minden érdeklődő számára hozzáférhetők itt: https://www.csfi-musique.fr/covid-19/les-guides Minden érintettnek határozottan javaslom az itt található eljárásrendek áttanulmányozását és alkalmazását.

A másik jelentős kutatási irány az ún. aeroszolvizsgálat volt. (Lám, mennyi mindent kell megtanulnunk egy élet során: az aeroszolról évtizedekig elég volt annyit tudnunk, hogy dezodorokhoz, légyirtókhoz, effélékhez használják. Aztán tessék, a zenei gyakorlatban életbe vágó jelenségként is megismertük.) A vizsgálatokat a szakma egyik legtekintélyesebb cégénél, az ADDAIR-nél végezték a Marseille-i Egyetem bevonásával. A vizsgálat során az egyes fúvóshangszerek és az énekhang aeroszolját mérték a koncentrációszintet és a részecskeméretet vizsgálva. Csak néhány példát kiragadva: egy köbméteren belül egy trombita 2 egységnyi, egy tuba 1 egységnyi, egy fuvola 3 egységnyi, egy bariton, illetve szoprán énekes 5 egységnyi részecskét fúj a levegőbe. Természetesen egy is sok, ám a végeredmény a tudósokat is meglepte, mert korábban sokkal nagyobb arányú részecskeszórást feltételeztek. Az aeroszol-vizsgálat végül nemcsak meglepetést okozott, de valamelyes megnyugvást is muzsikus körökben. A vizsgálat eredményét úgy foglalták össze, hogy bebizonyosodott, hogy a fúvós hangszerek nagyobbik része nem okoz szignifikáns légáramlást. A hangszerek belső falán lerakódó részecskék viszont okozhatnak fertőzést, ezért a hangszerek rendszeres, a fenti weblapon található eljárással fertőtlenítendők! A fúvós hangszerek és énekesek aeroszol-termelése viszonylag alacsony, kevesebb, mint átlagosan 300 nanométer. Ám a maszk és plexifal használata továbbra is nélkülözhetetlen. Hamarosan várható a teljes kutatás publikációja, a tudóscsoport egyben arról adott tájékoztatást, hogy hamarosan kapcsolatba lépnek a többi, hasonló kutatást végző nemzetközi csoporttal.

Nincs ember, ki megmondaná, meddig jelent veszélyt a Covid19 vírus világszerte, meddig hazánkban. Ám mindannyiunk érdeke, hogy józan eszünk mellett a tudomány segítségével szorítsuk vissza ezt az alattomos és sok kárt, bajt, tragédiát okozó vírust. A fentiek ebben talán nyújtanak némi segítséget.

Kovács Géza

Jövedelmező a streamelés?

A pandémia ideje alatt az élő internetes közvetítés vált a legfőbb – és a szigorú lezárások alatt az egyetlen – lehetőség az előadóművészek számára, hogy közönség előtt lépjenek fel. De mennyire lehet jövedelmező vállalkozás ez a „megjelenési" forma? Az alábbiakban Peter Somerford tapasztalatait osztjuk meg az Egyesült Királyságból.

A világjárvány időszakában a mozik, színházak és koncerttermek lezárásával a streamelt közvetítések jelentős segítségére voltak az előadóművészeknek a rajongóikkal és általában a közönséggel való kapcsolattartásban. Ez a technika sok esetben új közönségrétegek megszólítására is alkalmassá vált. De akár otthon készült házi kamarafelvételekről legyen szó, amelyek esetén az előadó önkéntes adományokra számít a nézőktől, akár együttesek által professzionálisan felvett, és értékesített high-tech közvetítésekről, mindkét esetben felvetődik a kérdés, hogy vajon alkalmas-e ez a forma az élő események elmaradása által kiesett bevételek pótlására? Az elmúlt 10 hónapban a londoni Wigmore Hall 160 hangversenyt streamelt HD-minőségben, valamennyit ingyenesen, mindössze önkéntes adományokra bátorítva a közönséget. John Gilhooly a Wigmore Hall ügyvezető igazgató-

ja, a Financial Times-nak adott januári interjújában nem próbálta elkendőzni a streamelt koncertek ráfizetéses voltát, megjegyezve, hogy az összeg, amit a patinás koncerthelyszín egy év alatt adományokból kívánt megszerezni, mindössze a hetede a Wigmore Hall rendes körülmények közötti éves bevételének. Giholly szerint *„függetlenül a csalódástól, senki nem állíthatja, hogy a streamelt koncertek jövedelmezőek."*

Bár a klasszikus zene előadói közül senki sem gazdagodik meg az élő internetes közvetítésekből, azért vannak példák arra, hogy egyes művészek és kisebb együttesek fizetős felületeket hoztak létre. A járvány kezdetén az Egyesült Királyságban, azok az előadók, akik elég gyorsak voltak, hogy megragadják az élő közvetítések kínálta lehetőséget, profitálni tudtak a közönség jóindulatából és nagyvonalúságából. 2020 márciusa és júliusa között, a Skóciai Kamarazenekar (CMS) 15 házikoncertből álló sorozatot streamelt, amelyeken 25 előadó működött közre. A művészek otthonában felvett koncerteket a YouTube-on tették közzé, arra buzdítva a nézőket, hogy a belépőjegy helyett adományokkal támogassák az együttest. A koncertsorozatot világszerte 33 000 néző tekintette meg, és ennek fejében 10 000 font értékű adomány gyűlt össze, ami annyit jelent, hogy a muzsikusok legalább olyan jól kerestek, mintha koncertteremben léptek volna fel – nyilatkozta a Chamber Music Scotland ügyvezetője, Paul Tracey. *„A művészek megkapták a bevétel 100%-át"* – mondta el az ügyvezető igazgató. *„Mi fedeztük az előadók között utazgató, a felvételeket készítő stáb költségeit, és mi fizettük a technikai személyzetet is, amely a közvetítéseket felügyelte."*

Freya Waley-Cohen, zeneszerző, hegedűművész testvérével, Tamsin Waley-Cohennel és George Fu zongoraművésszel, hasonló informális internetes koncertsorozatot indított útjára, „Living Room Live" (Élő nappali) címmel, ami 2020 márciusa és augusztusa között 30 közvetítésből állt. Rachel Podger hegedűművész, Ann Beilby brácsaművész és Laufa van der Heijden gordonkaművész 20-30 perces rövid koncerteket közvetített a Facebookon, valamint egy erre a célra létrehozott internetes oldalon. A koncerteket szabadon meg lehetett tekinteni, de a Patreon fizetési rendszeren keresztül rendszeres támogatással, vagy egyszeri nagyobb adománnyal is honorálni lehetett az előadókat. Freya Waley-Cohen elmondása szerint az adományok mértéke az első hosszú lezárás során tapasztalt közhangulat hullámzása szerint emelkedett, illetve csökkent az Egyesült Királyságban. *„Jóllehet az adományok nem fedezték hármunk szervezői munkáját, mégis elegendőnek bizonyultak ahhoz, hogy a közreműködő művészeknek hozzávetőlegesen ugyanannyi tiszteletdíjat kínáljunk, amit bármely harminc perces fellépésért kaptak volna rendes körülmények között egyes koncerttermekben."*

Jóllehet az internetes közvetítések a járvány ideje alatt adományokért folytak, a muzsikusok és kisebb formációk a bérletes, illetve a jegyértékesítő módszereket is igénybe vették. Utóbbi opciót megkönnyítette az olyan integrált jegyértékesítési és streamelési platformok megjelenése, mint a **Tidze**. Jan Vogler, New Yorkban élő csellista, társalapítója a jegyértékesítő és streaming platformnak, a **Dreamstage**nek, amely 2020 augusztusában kezdte meg működését, és eddig már több mint 45 koncertet közvetített, olyan művészekkel, mint Christian Tetzlaff és James Ehnes, vagy a két fiatal hegedűművész, Kevin Zhu és Nathan Meltzer. Vogler minőségi közvetítéseket képzelt el, különösen a hangminőség tekintetében, messze jobbat annál, mint amit a YouTube vagy a Facebook kínál. Ezért a Dreamstage súlyos összegeket invesztált a technológiába, hogy HD-minőségben legyen képes közvetíteni, hi-fi hangzással. Vogler állítása szerint a magasabb produkciós költségek ellenére, a jegybevétel mintegy 80 %-a a művészeknek jut, rendszerint a nézőszám magasabb százas vagy alacsonyabb ezres tartománya mellett. *„A klasszikus zenészek nem fognak meggazdagodni a streamelt közvetítésekből a közeljövőben"* – ismerte el Vogler – *„de néhány fiatal művész, aki világszerte alacsony honoráriumért lép fel koncertturnékon, és szüksége volt egy olcsó lehetőségre, hogy első körben kapcsolatba kerülhessen ezekkel a városokkal, rendkívül jól ki tudta aknázni az élő internetes közvetítéseket. Bizonyos esetekben láttunk olyan fiatal művészt, aki egyetlen streamelt fellépéssel nyolcszor, vagy tízszer nagyobb közönséget ért el, mint amennyit egy hagyományos koncerten elérhetett volna."*

Az internetes élő közvetítés online hídfőállásként is működhet egy művész produkciójának vagy szolgáltatásainak értékesítésére. David Taylor klasszikus zenei vállalkozó és marketing konzultáns szerint: *„a digitális térben a siker nem abból fakad, hogy megpróbáljuk megismételni a jelenléti események cselekvési modelljét, hanem a többszörös közvetítési bevételekből. Tehát a jegyeladásból, vagy az adományokból származó jövedelem mellet pénzre váltható az a figyelem is, ami a hirdetni kívánó üzleti partnerektől származik."* Taylor úgy érvel, hogy a jelenleg elérhető fogyasztói technológiai felületek megkönnyítik az egyes művészek és a kisebb előadói csoportok számára, hogy kreatívabbakká és pénzügyileg életképesebbé váljanak. Arra bíztatja az előadókat, hogy a világjárvány lecsengése után is folytassák ezeket az internetes közvetítéseket, mert ez lehetővé teszi számukra, hogy folyamatos kapcsolatot ápoljanak a már meglévő közönségükkel, illetve már előre új közönséget toborozzanak azokon a helyeken, ahová turnét terveznek, mert ezáltal maga a turné is nyereségesebbé válhat. *„Az élő koncertek közönségének megnyerése és megtartása érdekében"* – folytatta – *„az internetes közvetítések és a digitális térben történő sikeres kommunikáció meghatározza a túlélést az elkövetkező tíz évben."*

Kaizinger Rita
Forrás: The Strad, 2021. március

Visszatekintő

Válogatás a Zenekar újságban tíz és húsz évvel ezelőtt megjelent cikkekből.

10 éve írtuk

Zenekar 2011. XVIII. évfolyam 3. szám

Stratégiai egységre van szükség a kultúrában
Káel Csaba tervekről, forrásokról, közönségnevelésről, Müpa-brandről
„A kulturális élet képviselőinek fel kellene fognia, itt érdekegységről van szó, s érdemes ezt a stratégiai egységet komolyan venni, mert akkor a politika is így fog viszonyulni a területhez. Nálunk van a labda. Mi úgy szocializálódtunk, hogy a politikai vezetésnek kulturális követelményei voltak, amelyeket megfogalmazott a számunkra. Most egészségesebb a helyzet, mi magunk fogalmazzuk meg, mit szeretnénk, s utána ezt kell képviselnünk."

Papcsák Ferenc
Zugló zászlóshajója: a Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus
„Van egy olyan vélekedés, hogy Magyarországon túl sok szimfonikus zenekar működik, és hogy egy ilyen kis ország nem tud ennyi zenekart eltartani. A mindenkori kulturális kormányzat is azt hangoztatja, hogy szükség van ugyan együttesekre, de nem ilyen mennyiségben. Az én véleményem ezzel szemben az, hogy ez is verseny. Kifejezetten öröm az, hogy sok szimfonikus zenekar van, hiszen a tehetségek csak így tudnak kiérlelődni. Ha kevés zenekar lesz, akkor számos tehetségnek nem lesz módja a kibontakozásra. Ez hasonló az élsport és a tömegsport viszonyához: a valódi tehetségeknek szélesebb bázisra, háttérre van szükségük ahhoz, hogy megfelelően tudjanak fejlődni. Nem hiszem tehát, hogy az a jó, ha kevés zenekar van. A legfontosabb szerintem az, hogy minél több zenei együttes legyen, mert annál könnyebben tudjuk a tehetséges fiatalokat egyre magasabb szintre eljuttatni."

Takács-Nagy Gábor
Alapgondolatok a zenekari játékhoz
„A zenekari játék (mint mindenfajta zenélés) szellemileg vezérelt játék, tevékenység!
Mivel zenekarban állandóan alkalmazkodni kell a társakhoz, a legjobb, legkönnyebb út egymás állandó segítésével a többiek színvonalát is állandóan javítani.
Aki fáradtan, kedvetlenül érkezik próbára (hiszen emberek vagyunk, ez lehetséges), ne zavarja, húzza le a társakat, tiszteletben kell tartani az igyekvő társat és nem utolsósorban a szerzőt.
Ne felejtsük, előadóművészek vagyunk. Ilyen szépen ezt más nyelv nem fejezi ki!"

20 éve írtuk

Zenekar 2001. VIII. évfolyam 3. szám

A válság prolongálva – szombathelyi helyzetjelentés
1991-ben a szombathelyi zenekar azt kérte a fenntartótól, hogy válassza szét az együttes művészeti és adminisztratív irányítását. A kérést indokoltnak tartották és teljesítették. Ezért a zenekar – hasonlóan Magyarország többi ilyen társulatához – a fentiek szerint működött. A hatályos SzMSz is világosan elkülöníti egymástól a vezetői posztokat, a hozzájuk rendelt feladat- és hatásköröket A zenekar ennek fényében nagy bizakodással fogadta Horváth Lászlót (1998 február 15-én), aki pályázatában azt is deklarálta: „Az igazgató az egyszemélyi felelős, de köteles együtt dolgozni a zenekar demokratikusan választott testületeivel, tiszteletben tartva azok hatás- és jogkörét. (Közalkalmazotti Tanács, Szakszervezeti Bizottság, Művészeti Bizottság.) A zenekarban szükséges a párbeszéd." Horváth László úr azonban az egyszemélyi felelősséget felcserélte az egyszemélyi vezetésre, amikor az igazgatói feladatok mellé, elvonva a művészeti vezető feladat és hatáskörét, magához ragadta a művészeti vezetést is. A jelenlegi művészeti vezető, Izaki Masahiro úr az évad folyamán többször jelezte, hogy szeretné gyakorolni művészeti vezetői jogait. Ez azonban ellentétesnek bizonyult az igazgató úr elképzeléseivel, és ezért nem is kereste a közös gondolkodás, az együttműködés gyakorlatban is megvalósítható lehetőségeit, sőt nem hosszabbította meg Izaki Masahiro úr szerződését sem annak ellenére, hogy a zenekari művészek 73%-a titkos szavazás útján nyilvánította ki akaratát: e szerint a következő háromféves ciklusban is Izaki Masahiro úrral, mint művészeti vezetővel és egyben vezető karmesterrel kíván együtt dolgozni.

Áldott diktatúra? Bemutatkozó beszélgetés Győriványi-Ráth György karmesterrel.
„Gondot látok a tehetségek ápolásában. Hogyan lehet felépíteni egy tehetséget? Hogyan lehet nemcsak kis szerepekben felléptetni anélkül, hogy ne azonnal főszereppel a hátán görnyedjen a színpadon? Van olyan lehetőség, hogy az illető kis szerepeket énekel a színpadon, de már a nagy szerepeket tanulja korrepetitorral, coverol. Aztán egy-egy nagyobb középszerepet kaphat a színpadon, miközben a főszerepet továbbra is gyakorolja, repertoárt épít. Nálunk nincs ilyen; megjelenik egy ifjú tehetség, megterhelik hatalmas főszerepekkel, és amikor nem bírja, átlépnek rajta."

„Mintha a szövegemet a zeneszerző beleírta volna a partitúrába”

Zelinka Tamás fél évszázados évfordulóról, megújulásról és a cikkek „felöltöztetéséről”

A hazai zeneélet közismert személyisége. Sokan ismeretterjesztő előadásain találkoztak vele, akár a közönség, akár a zenekar soraiban ülve, mások az általa szerkesztett újságot, a Parlandót olvasták, netán vezető főtanácsosként kérték segítségét. Zelinka Tamás mindig, mindenütt a zenét szolgálta és szolgálja, legyen szó a Zeneakadémia Nagyterméről, egy vidéki művelődési ház pódiumáról vagy a Főpolgármesteri Hivatalról. Elhivatottan, soha nem apadó lelkesedéssel és folytonos, csendes derűvel. A zenepedagógus, zenei ismeretterjesztő ebben az esztendőben kettős jubileumot köszönthet, hiszen már a Parlando ötvenedik évfolyamán dolgozik felelős szerkesztőként, ősszel pedig 75. születésnapját ünnepelheti. Ennek apropóján a zenepedagógusok lapjának történetéről, valamint azokról az együttesekről is beszélgettünk, amelyekhez sok évtizedes kapcsolat fűzi. A Duna Szimfonikus Zenekar jövőbeni sorsa is foglalkoztatja.

Fiatal nagybőgő- és szolfézstanár volt már három esztendeje, amikor a Parlando szerkesztője lett. Hogyan kezdődött a lappal való kapcsolata?

– Minden a főiskolai éveimre vezethető vissza! Utólag már látom, hogy az ott töltött időszak, a tanárok milyen rendkívüli hatást gyakoroltak a további életemre. Földes Imre órái például, az azokba fektetett, hatalmas munka arra ösztönözte az embert, hogy megfogadja: egyszer majd ő maga is így fog tanítani. A nagybőgőnek köszönhetően pedig főiskolásként, 1968-ban már kisegítőként játszhattam a Duna Szimfonikus Zenekarban („leánykori nevén” a BM Duna Szimfonikus Zenekarban), és így megismertem a zenekari életet. Még a diplomázás előtt kezdhettem meg a tanári pályát is, ráadásul az osztálytársaim növendékkoncertjein mindig szívesen vállaltam a műsorvezetést. Minden, amivel aztán a pályám során foglalkoztam, már ezekben az években megjelent. Nemsokra rá, ismeretség révén kért fel Szatmári László, a Parlando alapítója, felelős szerkesztője, hogy segítsek neki a folyóirattal kapcsolatos teendőkben, én pedig örömmel vállaltam. Elképesztően érdekes és színes világba csöppentem, pedig még nem is voltam harminc éves! Három esztendővel később pedig főelőadónak hívtak a Fővárosi Tanácsba, hogy foglalkozzam a zeneiskolákkal, a zenei ügyekkel. Azért vállaltam el, mert érdekelt magának a zenei életnek a szervezése, segítése. Szerencsém volt, pezsgő és kulturált területre kerültem, ahol nem üldözték, ha valaki a hivatali munkája mellett megőrizte szerves kapcsolatát a zenével. Ráadásul így azokkal a zenekarokkal, muzsikusokkal, iskolákkal, akiknek hivatalnokként segítenem kellett, rendszeresen találkoztam a koncerttermekben, így naprakész információkkal rendelkeztem. S ahogy teltek az évek, egyre nőtt a szétoszthatóbüdzsé, a zeneiskolák is fejlődésnek indultak. Számomra pedig nagy dolog volt, hogy a munkám során újságot szerkeszthettem, előadásokat tarthattam, és a hivatalnoki tennivalók mellett meg tudott maradni az, amit szerettem: a zene, a zenetanítás is.



❙ *Egy Önről szóló írásban az szerepel, 6000 ismeretterjesztő előadáson is túl van már…*

– Sosem számoltam, de azt elmondhatom, hogy az éves átlag 130-150 volt, akadt ugyanis olyan hétvége, amikor a Filharmónia három ifjúsági koncertet is adott, s mindegyiken pódiumra léptem. Általában ahogy végeztem az irodában, ültem a buszba, a muzsikusok közé, készültem az előadásomra, és mire megérkeztünk, eltűnt a bürokrácia okozta fáradtság, örömmel vezettem be a hangversenyeket. Nagyon jó volt ez a sokféleség. Nagyobb teljesítményre ösztönözte az embert, ráadásul az egyik tevékenység hatott a másikra is, segítette.

❙ *Az összes hazai zenekarral pódiumra lépett?*

– Három társulattal lett nagyon szoros kapcsolatom. A nem hivatásos szimfonikus zenekarként induló Szent Istvánnal és a Dohnányi Zenekarral. Óriási munkát végezve váltak hivatásos együttessé, amiben öröm volt részt venni. A legrégebbi kapcsolat a Duna Szimfonikus Zenekarhoz köt, hiszen náluk kezdtem el kisegítőként játszani, később pedig ismeretterjesztőjük lettem, így több mint fél évszázada dolgozom velük, azaz egészen pontosan 53 esztendeje.

❙ *Szerkesztőként milyen új szempontokkal kezdett neki a munkának a Parlandónál?*

– Szatmári László büszke arra, hogy azt az utat folytattam, amit ő elindított 1959-ben. Már maga a név is gyönyörű találmánya az alapítóknak: Parlando, azaz elbeszélve, elmondva. Benne van a beszélő vágya, hogy elmondjuk egymásnak az örömeinket, a bánatainkat. Kezdettől a legkiválóbb zenepedagógusok írtak az újságba, és ezzel a lappal segítséget kívántak nyújtani azon kollégáiknak is, akik közül sokan kihelyezett tagozatokon dolgoztak, kis csoportokban, így fontos volt, érezzék, egy nagyobb közösség tagjai, akik minden szakmai eredményt, újítást, tapasztalatot megosztanak. Azt a szellemiséget igyekeztem továbbvinni magam is, ami az újságot kezdettől fogva jellemezte. Arra törekedtem, hogy újabb és újabb neves szerzőket kérjek fel, és lényegesnek tartottam, hogy jobban kapcsolódjunk a mindennapi élethez, ne csupán tanulmányok kapjanak helyet a lapban, hanem például interjúk is. Már csak amiatt is, mert azt tapasztaltam, a zenetanárok jelentős része nem szeret írni. Ha valaki nem kérdezi őket, akkor sok fontos gondolatuk, szakmai ars poeticájuk nem lett volna megörökítve… Emellett arra törekedtem, hogy szülessenek recenziók kottákról, lemezekről, könyvekről, legyen kitekintés a külföldi eredményekre, és ápoljunk szorosabb kapcsolatot a többi zenei lappal. Az igazi megújulást – bármennyire is szomorú volt az apropó – az teremtette meg 2012-ben, amikor véglegesen az internetre került az újság.

❙ *De már korábban is el lehetett érni a neten a Parlandót.*

– A nyomtatott lap mellett valóban lehetett az interneten is olvasni a cikkeinket, közel húsz éven keresztül. Ami nem fért bele a hatvan oldalas újságba, az felkerült a netre, vagy ha egy-egy írásból akadt hosszabb verzió, azt online formában el lehetett olvasni. Nem volt váratlan ez a kiadói döntés, hiszen akadtak terjesztési gondok, s már azok az idők is elmúltak, amikor az érdeklődők egy csekkel besétáltak a postára… Így viszont új lendületet nyert a lap, megszűntek a terjedelmi korlátok, és élhetünk az összes, internet adta lehetőséggel, azaz sok képet, számos videofelvételt is be lehet illeszteni az anyagokba. Míg korábban nem volt könnyű szavakkal pontosan megfogalmazni a helyes vonótartást, most egyszerűen be lehet mutatni egy filmen. Az internetnek köszönhetően a hatvan oldalból több ezer lett. Átlagosan egy lapszámban 90 és 150 írást lehet találni, a korábbi 10 helyett. Megújultak a rovataink, most már 66 között válogathat az olvasó, s szó esik a lapban tanításról, tehetséggondozásról, tanárképzésről, művészetelméletről. Akad benne egyházzenei pedagógiai cikk, laudáció, esszé, beszámoló, új kiadványajánló. Van olyan kolléga, aki a külföldi szakmai anyagokat lefordítja, s így a többiek is elolvashatják magyarul. Emellett egyre több írás érkezik egyetemistáktól: szakdolgozatok, disszertációk. Ha megjelenik a munkájuk, ők később is az olvasóink maradnak. Sajnos azzal, hogy az internetre költöztünk, azokat a zenepedagógusokat veszítettük el, akik nem használják a számítógépet…

❙ *Viszont így sok új érdeklődőt is nyertek.*

– A regisztrált olvasóinknak száma meghaladja a 25 ezret, a havi látogatóké pedig a 45 ezret. Gazdag is a területünk, hiszen az alsó, a közép és a felső foknak is kínálunk olvasnivalót. Emellett igyekszünk a többi művészeti ág felé is nyitni, hiszen ezek is megjelentek az alapfokú művészeti iskolákban. Nőtt is a lapunk felelőssége, hiszen lassan e területen magunkra maradunk… Sorra tűnnek el a hasonló kiadványok. Olvasóink között üdvözölhetjük már a közismereti iskolák ének-zene tanári karát, sajnos az ő folyóiratuk is megszűnt, s azt tapasztalom, hogy az óvónők is bekapcsolódtak. Emellett a magyar lakta területekre, a felvidéki, erdélyi, kárpátaljai, délvidéki pedagógusokhoz is eljut a Parlando. Időről időre küldenek írásokat is. Annak örülnék még nagyon, csak nincs rá keret – és ember sincs –, hogy a cikkeinkből legyenek absztraktok angol vagy német nyelven. Amikor elkezdtem a szerkesztést, ketten dolgoztunk Szatmári Lászlóval, 1990 óta azonban teljesen egyedül csinálom. És még nem találtam meg az utódomat…

❙ *Mennyi munkát jelent ez a több ezer oldal?*

– Napi 6-8-at. A hozzám küldött anyagokat ugyanis – ahogy én fogalmazok – „felöltöztetem” képekkel, videó- és hangzóanyagokkal. Érdekes és játékos munka, s nincs nagyobb öröm, mint amikor érkeznek a pozitív visszajelzések. Egyszemélyes szerkesztőség vagyok, de



Zelinka Tamás átveszi Balog Zoltántól a Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetését

van mellettem egy tanácsadó testület is, amelytől akkor kérek segítséget, ha elakadok. A Parlando alapítója és kiadója a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete, felelős kiadója dr. Gyimesi László, az MZTSZ alelnöke. Ez a Szakszervezet több mint 60 éve annak ellenére a Parlando legfőbb éltetője, hogy egy ilyen szervezetnek nem feltétlenül lenne az a feladata, hogy egy zenepedagógiai folyóiratot támogasson. A szakszervezet azonban a tagjainak nemcsak érdekvédelmet biztosít, hanem szakmai segítséget is. Saját gyermekeként tekint rá, ahogy a másik támogatónk, az EJI, azaz az Előadóművészi Jogvédő Iroda is. A rendszerváltás óta a Nemzeti Kulturális Alap pályázataira mindig számíthatunk és újabban az MMA-ra is. A Parlando a maga 63. évfolyamával igazán komoly rekorder. De egész életemben az ilyen hosszútávot szerettem és élveztem. A Főpolgármesteri Hivatalban is 33 évet töltöttem, ötven esztendeje szerkesztem a Parlandót, s a Duna Szimfonikusokhoz még hosszabb kapcsolat fűz. Szinte minden koncertjükön a pódiumra lépek.

❙ *Hamar lecserélte azonban a nagybőgőt a műsorvezetésre.*

– Igen, s ma már én vagyok az akkori társulatból az egyedüli, aki még mindig aktív. Igaz nem zenészként. A kezdetektől rendszeresen dolgozom a Duna Szimfonikus Zenekarral, látom az életüket és küzdelmeiket. Most éppen azt, hogy 61. évükben, a Duna Palota teljes felújítása miatt újra kell gondolják jövőbeni működésiés feladatkörüket és azt is, hogy miképpen tudják megtartani hűséges felnőtt- és ifjúsági törzsközönségüket. Az itt játszó muzsikusok zöme sok éve a Zenekar hűséges tagja, emellett művésztanárként is dolgozik, így teljes az életük. Bízom benne, hogy vezethetek még velük műsort… A pandémia miatt lecsökkentek a zenekari koncertek, s a TIT Szabadegyetemen, a budapesti nyugdíjas klubokban tartott sorozataim is szünetelnek. Érdekes, hogy ezekben a klubokban fiatalon kezdtem előadásokat tartani, most pedig már 'hozzáöregedtem' a társasághoz. Éppen ezért figyelek arra, hogy azzal a régi lendülettel és hévvel tartsam meg a műsorokat, mint amikor kezdtem. Nem szabad észrevenniük, hogy már én is az idén töltöm be a 75-öt.

❙ *Mit tart a legfontosabbnak ezekben az ismeretterjesztő előadásokban? Nem válik unalmassá századszor is ugyanarról a műről mesélni?*

– Mindig más a közönség és más a zenekar előadása is. Sosem teszem el a megírt szövegeimet, minden koncertre újként készülök. Folyton olvasom a legújabb irodalmat, keresem, hátha akad új felfedezés, várom az új inspirációkat. Minél többet hallgatom a remekműveket, annál több részletükre figyelek fel. Újragondolom, és mást és mást veszek észre. Van, aki csak egyszer találkozik az adott művel, nekem pedig az a feladatom, hogy felhívjam mindarra a figyelmet, amit első hallásra észre lehet venni. Az én szerepem olyan, akár az idegenvezetőé. Igyekszem úgy beszélni, mintha a szövegemet a zeneszerző beleírta volna a partitúrába. Mintha én is a része lennék, mintha egy szólamként engem is belehelyezett volna a művébe. Akkor vagyok a legboldogabb, ha ez sikerül. Sosem félek a hangversenyen jelen lévő, kortárs szerzőktől, akik hálásak azért, amit felfedezek és elmondok a műveikről. Kiállok és igyekszem a komponistát képviselni. Ha egymás után hangzik el többször a mű, nagy kihívás, hogy minden előadás kicsit különböző legyen. A zenekar tagjai azonban díjazzák az erre fordított munkát. Persze, mást kell elmondani a felnőtt és mást a gyerekközönségnek. A kicsiknél már előadás előtt figyelem az érkező csoportokat, s ebből tudom, mennyire lesznek érdeklődő közönség. Nekik nem a színpadról tartok előadást, hanem lemegyek közéjük, ülök a nézőtéren, onnan emelkedem fel, s kezdek el beszélni. Ott vagyok közöttük. A hideg, izzadságszagú tornatermekben, a sötétben, a rossz akusztikájú helyszíneken is. Ott vagyok és mosolygok. Mert tudom, milyen fontossággal bír a zene, ha felfedezik maguknak… *R. Zs.*

A mesterséges intelligencia megjelenése a zenei szektorban

A digitalizáció az élet minden területén megjelent az utóbbi években, így többek között a zene világában is teret hódított: a korábbi cikkeinkben bemutatott platformok mellett megjelentek „robotkarmesterek", illetve különböző, a mesterséges intelligencián alapuló „zeneszerző-szoftverek" is. A mesterséges intelligencia és a robotok kapcsán az egyik leghangsúlyosabban megjelenő félelem, hogy azok el fogják venni az emberek munkáját. Valós félelem lehet ez a zene világában is? Előfordulhat, hogy évek múlva már nem lesz szükség karmesterekre vagy zeneszerzőkre, és egy „gép" képes lesz akár a kreatív folyamatokban is részt venni? Vagy az innovatív megoldások éppen, hogy lehetővé teszik a művészet magasabb szintre emelését? Jelen cikk ezekre a kérdésekre keresi a választ, bemutatva a mesterséges intelligenciára épülő megoldások előnyeit és hátrányait a zene világában.

A digitalizáció és a robotizáció iparágtól függetlenül képes hatékonyabbá és eredményesebbé tenni a működést. A vállalati életben a szoftverrobotok óriási hatékonyságnövelést eredményezhetnek: a standardizált, adminisztratív jellegű munkakörökben képesek kiváltani az embereket azáltal, hogy lemásolják az emberi tevékenységet. Olyan folyamatok esetében, amelyek végrehajtása demotiválja a munkatársakat, nem túl komplexek, gyakran ismétlődőek és jól definiáltak, a szoftverrobotok alkalmazása kiváló döntés, ugyanis sokkal gyorsabban képesek elvégezni a munkát, mint a humán munkaerő, hibamentesen, és akár éjszaka is, non-stop módon képesek dolgozni, mindez pedig elősegíti a gazdaságos működést. A robotok és a mesterséges intelligencia azonban már nem csupán a vállalatok életében jelent meg az utóbbi időben, hanem akár a kreatív iparágakban, köztük a zene világában is. A jelenség természetesen igen megosztó. Míg egy vállalat életében fontos, hogy kevesebb legyen a hiba, hiszen súlyos gondokat okozhat, ha például egy félrekattintás miatt másik számlára sikerül utalni, azonban a zenében, amely a kreativitásra épül, a devianciák vagy „hibák" éppenséggel az egyediség jelei is lehetnek.

Egyesek szerint a mesterséges intelligencia a művészet végét jelenti, mások azonban az ebben rejlő lehetőségeket emelik ki, hiszen – korábbi cikkünkből idézve -, „amennyiben nem használjuk ki a technológia által nyújtott előnyöket, a lehetőségek el fognak menni mellettünk" *(A klasszikus zene „társkereső" platformjai, Zenekar, 28 évfolyam, 2. szám)*. Gyakori félelem a gépekkel, robotokkal szemben, hogy elveszik az emberek munkáját – vajon ez igaz lehet akár a karmesterekre vagy a zeneszerzőkre is? Előfordulhat, hogy akár érdekesebb vagy „jobb" zenét készít egy alkalmazás, mint egy zeneszerző? Jelen cikk néhány, a mesterséges intelligenciára épülő, innovatív megoldást kíván bemutatni a zene világában.

Vezénylő robotok, mint a jövő karmesterei?

A digitális kor egyik leginnovatívabb projektje a Detroit Symphony Orchestra nevéhez köthető: 2008-ban a zenekart egy koncert erejéig egy Honda Asimo-robot vezényelte. Az esemény nagy közönségszenzáció volt; tömegek voltak kíváncsiak rá, hogy mindez hogyan valósulhat meg. A kezdeményezés azonban nem egyedülálló: 2017-ben az ABB YuMi robotja vezényelte a Lucca Philharmonic Orchestrat és olyan világsztárok, mint Andrea Bocelli közös koncertjét. Az innovációt kedvelő, lelkes „laikusokon" túl szakmabeliek is számos pozitívumot emeltek ki a robot kapcsán. Ilyen pozitívum például a robot rugalmassága, öntanuló mivolta (mindösszesen néhány nap alatt megtanulta a darab vezénylését), illetve az, hogy nem csak egy metronóm módjára üti a ritmust, hanem a zenei finomságokat is érzékeltetni tudja. Egyes vélemények szerint a robot segíthet kezelni azt a kihívást is, hogy a karmestereknek gyakran egyik nap Amszterdamban, másik nap New Yorkban, azt követően pedig például Németországban kell lenniük: a robot akár helyettesítheti őket egy-egy próbán, így a zenekar sosem marad egyedül. Mások azt hangsúlyozták, hogy a robot „kevésbé problematikus, mint a valódi zenész", és még lámpaláza sincs. Korlátot jelent azonban, hogy reagálni és improvizálni nem tud.

A legfejlettebb megoldás a japánok által létrehozott „Alter"-robot, amely 2018-ban debütált karmesterként. Ez már képes kontrollálni a tempót és a dinamikát is, illetve saját akaratának megfelelően mozog: a program „betáplálja" a kottát a robotba, amelyet az interpretál, és mozgásába is beépít. Mindezek ellenére természetesen kérdéses, hogy valóban helyettesíthető-e a karmester, hiszen a finomságok érzékeltetése és a zenekar rezdüléseinek érzékelése kulcsfontosságú.







A „robotkarmesterek" idővel helyettesíthetik akár a „húsvér" karmestereket is?



A mesterséges intelligenciára épülő „zeneszerző-szoftverek" segítségével bárkiből, bárhol zeneszerző válhat

Mesterséges intelligencia, mint a jövő zeneszerzője?!

A mesterséges intelligencia zenében történő felhasználása az elmúlt években dinamikus növekedésnek indult. Megjelentek különböző zeneszerző programok, amelyek milliók számára tették lehetővé, hogy zeneszerzővé váljanak mindenféle előképzettség nélkül: csupán a stílust, tempót és a hangulatot kell megadniuk, és a program pillanatok alatt generál egy egyedi zeneművet. Némelyik alkalmazás és zenemű annyira jól sikerült, hogy fogyasztói tesztek során a hallgatók (akár szakavatott fülek) sem tudták megkülönböztetni, hogy melyik Bach és melyik a mesterséges intelligencia szerzeménye. A mesterséges intelligencia akár olyan zeneművek születését is elősegítheti, amelyek teljesen újszerű hangzásvilággal rendelkeznek. Egy zenekar például az első Grammy jelölését is a mesterséges intelligenciának köszönheti: ezt alkalmazva készíteni tudott egy olyan zeneművet, amely szakított az addigi hangzásvilággal.

Napjainkban több zenére, zeneműre van szükség, mint valaha a tartalomgenerálók egyre növekvő számának köszönhetően. A 2010-es évek elején három zeneszerző, Drew Silverstein, Sam Estes és Michael Hobe különböző hollywoodi filmek zenéjén dolgozott, amikor is elárasztotta őket rengeteg felkérés különböző háttérzenék készítésére filmekhez, videójátékokhoz, egyéb tartalmakhoz olyanoktól, akiknek nem volt idejük vagy lehetőségük saját zenét kreálni, azonban nem szerettek volna „stock" zenét használni, hanem valami egyedire vágytak. A megkeresésekre válaszul a trió megalapította az Amper Music-ot, amely a mesterséges intelligenciát felhasználva készít egyedi zeneműveket. Emellett számos egyéb, hasonló céllal létrejött alkalmazás is azonosítható a piacon, a következőkben ezek közül mutatunk be néhányat.

1. Amper Music

Az Amper Music használata kifejezetten egyszerű; néhány kattintással előállítható a zenemű: a műfaj és a hossz kiválasztását követően a mesterséges intelligencia elkészíti a zenét, amelyet aztán tetszőlegesen szerkeszthetünk a továbbiakban, a végeredményt pedig letölthet-

jük. A könnyű használat és a munkafolyamat drasztikus felgyorsítása mellett az alkalmazás további előnye a jogdíjmentesség, illetve fontos megemlíteni, hogy - egy API segítségével - lehetőséget nyújt arra is, hogy a vállalatok a saját rendszereikbe integrálják, platformjaikhoz kapcsolják a megoldást.

A használat különböző licencek megvásárlásával lehetséges, amelyek örökké érvényesek. A személyes (29$) csak saját projektek kapcsán alkalmazható, a létrehozott zenék reklám- és promóciós célokat nem szolgálhatnak. Az „alap" vállalati licenc (74$) szintén nem használható reklámcélokra, csupán a szakmai jellegű belső és külső projektek (például egy belső tréning-videó zenei aláfestése) kapcsán jelentenek segítséget. Természetesen lehetőséget nyújt az alkalmazás arra is, hogy reklámok kapcsán is alkalmazzuk a létrehozott zenéket, azonban ez jóval drágább licencek megvásárlásával válik lehetővé (399$, illetve 1199$ - az igényektől függően). Egyedi megállapodásra is lehetőség van, amennyiben egyéb használati célok is előtérbe kerülnek.

A fogyasztói visszajelzések kiemelik az egyediséget, gyorsaságot, személyre szabhatóságot és a kiváló minőséget: „látszik, hogy a szoftver sok éven keresztül „tanult" zeneelméletet", valamint pozitívumként hangsúlyozzák az örökös licenchasználatot. Egyes vélemények szerint nincs jelenleg alternatívája az Ampernek a piacon. Néhányan kiemelik, hogy előfordulhat, hogy a jövőben „elveszi" az „alacsonyan csüngő gyümölcsöket" („low hanging fruits") – azaz a könnyen, kevés energiabefektetéssel elérhető sablon-zeneírás lehetőségét, azonban ezzel együtt lehetőséget nyújt arra, hogy a minőségi zenére, magasabb hozzáadott értékű tevékenységekre koncentrálhassanak a zeneszerzők, illetve akár az újszerű ötletek generálásában is segítséget nyújthat.

2. AIVA

Az AIVA az Amper Music-hoz hasonló megoldást kínál: a mesterséges intelligenciát felhasználva segíti a kreatív folyamatokat, segítségével minden eddiginél gyorsabban hozható létre egyedi zene. Számos stílus megtalálható a kínálatában, a rock-tól a modern filmzenén keresztül a jazzig, amelyek közül igényeinknek megfelelően, néhány kattintással kiválaszthatjuk azt, amelyik a legjobban illeszkedik projektünkhöz. Megadhatjuk továbbá a hangnemet, tempót, a zene kívánt hosszát, hangszerelését, amely paraméterek alapján a program néhány másodperc alatt elkészíti a művet. A jogdíjak kérdéskörét is kezeli az alkalmazás: a „Pro" csomagot választva a kompozíció szerzői joga örökké a miénk lesz, és akár kereskedelmi célokra is használhatjuk a készített zeneművet – korlátozások nélkül.

Az AIVA különböző csomagokat szab meg – a használati céloktól, valamint attól függően, hogy egyéni vagy vállalati felhasználásról van szó, továbbá diákoknak is nyújt kedvezményt. Személyes használat esetén az ingyenes verzió keretében létrehozott zenék szerzői joga az AIVA tulajdonát képezi, maximálisan 3 darabot lehet letölteni havonta, a zenék maximális hossza 3 perc lehet, és a művek kereskedelmi célokra nem használhatók fel. A standard csomag (11 Euró havonta – éves előfizetés esetén) 15 letöltést és maximálisan 5 perces videók létrehozását teszi lehetővé, valamint bizonyos korlátozásokkal a kereskedelmi használatot is „megengedi" (YouTube, Twitch, Tik Tok, Instagram). A fentebb említett Pro csomag (33 Euró havonta – éves előfizetés esetén) keretében pedig teljes mértékben mi rendelkezünk a zeneművel felett minden tekintetben. A vállalatok számára egyéni árajánlatokat szab meg az AIVA – az igényeknek megfelelően.

A szoftver népszerűségét mutatja, hogy olyan vállalatok/ szervezetek, mint például a Vodafone vagy a TED is az AIVA-t alkalmazza a saját tartalmak készítésére.

3. Ecrett Music

A fentiekhez hasonlóan az Ecrett Music is a videójátékok, filmek és egyéb tartalmak háttérzenéinek elkészítésében nyújt segítséget. Előnye a jogdíjmentesség, az egyszerű interfész, amelynek köszönhetően zenei tudás nélkül válhat bárki zeneszerzővé, valamint fontos megemlíteni a folyamatos fejlesztést is: havonta több mint 500 ezer mintázatot adnak hozzá a „készlethez".

Használata a fentebb bemutatott szoftverekhez nagyon hasonló: kiválaszthatjuk a témát (például divat, fitnesz, természet, éjszakai élet, étel stb.), hangulatot (például boldog, békés, nyugodt, szomorú, „chill") és a műfajt (például hip hop, akusztikus vagy filmzene). Még ha a beállítások azonosak is, a szoftver minden alkalommal különböző, egyedi zenét fog generálni néhány másodperc alatt. Az így létrehozott zeneművet letölthető azonnal, vagy igény szerint testreszabható: megváltoztatható a hangszerelés és a zene struktúrája blokkonként. A szoftver a legutolsó 10 művet automatikusan elmenti, és külön mappákba rendezi a kedvencként megjelölt zenéket, illetve azokat, amelyeket letöltöttünk.

Az Ecrett Music a többi szoftverhez hasonlóan több konstrukcióban érhető el. Az ingyenes verzióval létrehozhatunk zenéket, letölthetjük azokat és a különböző frissítésekről is értesülhetünk, azonban kereskedelmi projektek kapcsán nem használhatjuk azokat. Ez az „egyéni" csomag, illetve az „üzleti" előfizetés keretében válik lehetővé, amely havonta ~5$, illetve ~15$ (éves előfizetés esetében). A felhasználási feltételek kapcsán kiemeli az Ecrett Music, hogy a létrehozott tartalmak önmagukban nem terjeszthetők, kereskedelmi célú felhasználásuk csak egyéb tartalmakba (például videó, podcast, játék) történő beágyazás esetében lehetséges.

A felhasználói visszajelzések kiemelik a szoftver

könnyű használatát és felhasználóbarát mivoltát, valamint a kedvező, megfizethető árakat, amelyek fejében korlátlan számú zene készíthető. Egyesek hátrányként élik meg, hogy önmagukban nem terjeszthetők a zenék.

4. Amadeus Code

Az applikáció segítségével hozzáértő zenészek és a zenekedvelő amatőrök is néhány másodperc vagy perc alatt zeneszerzővé válhatnak. A stílus (például hip hop, rap, rock, dance) kiválasztását követően az alkalmazás elkészíti az egyedi zenét, amely az adott stílus valamelyik népszerű darabjának az akkordszerkezetére épül. Ezt követően - ízlésünknek és igényeinknek megfelelően – változtathatunk a hangszerelésen (például hozzáadhatunk további hangszereket, vagy átalakíthatjuk a basszust). A véglegesített zenét elmenthetjük, az elmentett videókat pedig listanézetben (dátum szerint) megtekinthetjük. Fontos megemlíteni az alkalmazás kapcsán, hogy folyamatos a fejlesztés: naponta történik új tartalmak, akkordmenetek hozzáadása az eddigi „készlethez" – a legnépszerűbb és legsikeresebb dalokból válogatva.

Az Amadeus Code minden funkcionalitásának használata ingyenes; csak akkor kell fizetni, ha a „zeneszerző" le szeretné tölteni „szerzeményét", és akár egy audio-szerkesztő programban szeretné finomítani a továbbiakban azt. A prémium előfizetés (~10$ havonta – éves előfizetés esetében) lehetővé teszi korlátlan számú dalok mentését és letöltését. A vállalati verzió hamarosan megérkezik, jelenleg fejlesztés alatt áll.

A fogyasztói vélemények eléggé változatosak az alkalmazással kapcsolatban: egyesek szerint „ez a legjobb innováció az utóbbi időben", míg mások több negatívumot is említenek, amelyek következtében a legtöbben csak a 14 napos, ingyenes időszakban tervezik azt használni. Negatívumként jelent meg a vélemények között, hogy nehézkes a belépés és a regisztráció, az ingyenes időszakot követően az alkalmazás automatikusan elkezd számlázni, illetve az alkalmazás által generált zene minősége sem a legkiválóbb: egyesek szerint „lélektelen". Hátrány továbbá, hogy csak iOS termékekkel kompatibilis.

5. Humtap

A Humtap segítségével szintén bárki zeneszerzővé válhat néhány perc alatt, azonban kissé más módon, mint a fentebb bemutatott szoftverek esetében. A Humtap az emberi hangból kiindulva alkot egyedit: egy tetszőleges dallamot kell dúdolni, amelyből az applikáció automatikusan generál egy egész dalt stúdióminőségben, különböző hangszereket alkalmazva. Ezt követően a tempót és a hangszerelést kedvünk szerint megváltoztathatjuk, illetve vokált és különböző effekteket is hozzáadhatunk a dalhoz. Az így elkészült zenéket ezt követően elmenthetjük telefonunkon. Az applikáció használata ingyenes.

A fogyasztói vélemények kiemelik az alkalmazásban rejlő potenciált: egyes vélemények szerint ez jelenleg az egyetlen olyan megoldás, amely „a kreatív szabadságot és a zeneszerzés egyszerűségét a megfelelő módon képes ötvözni". Hátrányként jelenik meg azonban több hozzászólásban, hogy az app gyakran „összeomlik" a dal létrehozását követően, csak Apple termékekkel kompatibilis, valamint néhányan igényelnének több lehetséges opciót például a műfaj kapcsán. Továbbfejlesztési ötletként jelent meg egyes véleményekben, hogy érdemes lenne a mesterséges intelligenciát kihasználva a személyes preferenciákat is jobban beépíteni, azaz a kedvenc zenék, előadók megjelölése alapján az alkalmazás személyre szabottabb zenéket hozhatna létre.

+1 Endel

Az eddig bemutatott szoftverektől, alkalmazásoktól némileg eltér az Endel, ez ugyanis nem a videók, játékok vagy éppen podcastok háttérzenéinek kreálását segíti elő, hanem személyre szabott, a hallgató éppen aktuális hangulatához, lelkiállapotához illeszkedő lejátszási listákat, zenéket generál. Az applikáció megálmodója a modern kor igényeiből indult ki: napjainkban a legtöbben fülhallgatóval a fülükben közlekednek, utaznak, vagy akár dolgoznak, különböző dalokat, lejátszási listákat hallgatva, amelyek azonban nem képesek „adaptálódni" a környezethez, éppen aktuális körülményekhez. Az Endel a zene generálásakor számos tényezőt vesz figyelembe, ilyen például a fizikai aktivitás, időjárás vagy éppen a szívverés (amelyet az Apple karórával történő szinkronizáció tesz lehetővé). Ennek következtében személyre szabott zenét képes generálni, amely az éppen aktuális igényekhez a legjobban illeszkedik. Számos területen sikeresen alkalmazzák az applikációt, ilyen például az ADHD, a tanulási zavarok vagy az alvásproblémák kezelése, illetve elősegíti továbbá a relaxációt és a fókuszálást. További előnye, hogy az iOS mellett Android termékeken is alkalmazható.

A 7 napos, ingyenes próbaidőszakot követően évente kb. 50$ fejében használhatjuk az alkalmazást, vagy egy egyszeri, 90$-os összegért cserébe korlátlan hozzáférést is vehetünk.

A felhasználói vélemények között a pozitívumok dominálnak; a legtöbben hangsúlyozzák az applikáció úttörő mivoltát, illetve azt, hogy nagymértékben elősegíti a koncentrációt és az agy „kondicionálását". Egyesek az oktatásban is látják a hasznát az applikációnak: egy autista gyerekekkel foglalkozó tanárnő például kiemelte, hogy a gyerekek szinte „követelik" az Endel zenéjét az órákon, de egyes hozzászólások alapján még a háziállatok lelkiállapota is befolyásolható ennek segítségével. Ezzel szemben néhányan úgy érzik, hogy nem kapnak sokkal többet ettől az alkalmazástól az ingyenesen elérhető, stresszoldó lejátszási listákhoz képest, így a próbaverziót követően nem kívánnak előfizetni a használatra.

	Előny	Hátrány
Amper Music	• Egyszerű használat • Végeredmény tetszőlegesen alakítható és letölthető • Munkafolyamat drasztikus felgyorsítása • Jogdíjmentesség • Vállalati platformokkal való összekapcsolás lehetősége • Örökös licenchasználat • Személyre szabhatóság • Kiváló minőség	• A kereskedelmi célokat is lehetővé tevő licencek drágák
AIVA	• Gyorsaság • Széles stíluskínálat • Számos paraméter megadható a minél inkább személyre szabott végeredmény érdekében	• Az ingyenes használat csak 3 „szerzemény" letöltését teszi lehetővé
Ecrett Music	• Jogdíjmentesség • Egyszerű interfész • Folyamatos fejlesztés, mintázatok számának növelése • Testreszabhatóság • Felhasználóbarát kialakítás • Megfizethető árak	• A zenék önmagukban nem terjeszthetők
Amadeus Code	• Folyamatos fejlesztés, mintázatok számának növelése • A hangszerelés tetszőlegesen változtatható • Megfizethető árak	• Nehézkes a belépés és a regisztráció • Az ingyenes időszakot követően automatikus számlázás • Gyengébb minőségű zenék, amelyek „lélektelenek" • Csak iOS termékekkel kompatibilis
Humtap	• Az emberi hangból kiindulva generál egyedi dalt • Stúdióminőségű zenéket hoz létre • Tempó és a hangszerelés igény szerint megváltoztatható • Vokál és különböző effektek adhatók a dalhoz • Ingyenes használat	• Gyakran „összeomlik" a dal létrehozását követően • Csak Apple termékekkel kompatibilis • Kevés a lehetséges opció például a műfaj kapcsán
Endel	• Személyre szabott, az éppen aktuális hangulathoz, lelkiállapothoz illeszkedő lejátszási listák • Segítség az ADHD, a tanulási zavarok vagy az alvásproblémák kezelésében • Elősegíti a relaxációt és a fókuszálást	• Nem feltétlenül nyújt többet, mint az ingyenesen elérhető, stresszoldó lejátszási listák

Összegző gondolatok

A mesterséges intelligencia megjelenése a zene világában igen megosztó: sokan a lehetőséget és az ebben rejlő potenciált emelik ki, míg mások inkább kételyeiket fogalmazzák meg a téma kapcsán. A bemutatott alkalmazások és szoftverek egy olyan jövőt vetítenek elő, amelyben bárki, mindenféle zenei előképzettség, felszerelés, anyagi erőforrás vagy kapcsolatrendszer nélkül könnyen zeneszerzővé válhat. Ezáltal az applikációk drasztikusan kiszélesítik a kreatív folyamatokban résztvevők körét: milliók számára teszik lehetővé egy-egy podcasthoz, videóhoz vagy bármilyen saját készítésű tartalomhoz történő egyedi háttérzene generálását, amely illeszkedik a mondanivalóhoz – ahelyett, hogy a „stock" zenék közül kellene egy sablont kiválasztani. Segítségükkel rendkívül gyorsan, a saját igényeknek megfelelő paraméterekkel hozhatunk létre személyre szabott „szerzeményeket". A mesterséges intelligencia által generált zenék alkalmazási lehetőségei egyre szélesebbek: az egyéni jellemzőket, környezeti feltételeket figyelembe véve akár a figyelemzavar vagy az alvási problémák kezelésében, valamint a fókuszáltság, koncentráció növelésében is kulcsszerepet tölthetnek be.

A pozitívumok mellett azonban számos kérdés is felvethető: vajon előfordulhat, hogy idővel nem lesz szükség az emberi „munkaerőre" a zene szektorában, és a különböző szoftverek vagy éppen „robotkarmesterek" fogják átvenni a helyüket, „elvenni a munkájukat"? Helyettesíthető lesz vajon valaha a karmester, aki az előadás szívelelke? Írhat olyan szívhez szóló darabot egy szoftver, mint a legnagyobb zeneszerzők? Egyesek a mesterséges intelligencia térhódítását a zene világában a „lélek nélküli művészet" koraként emlegetik, míg mások a „lehetőségek világaként", de annyi biztos, hogy a technológiai fejlődés a zene szektorát sem fogja érintetlenül hagyni.

Szedmák Borbála
(borbala.szedmak@uni-corvinus.hu)
Dr. Szabó Zs. Roland
(zsoltroland.szabo@uni-corvinus.hu)

Kulturális „rendszerváltás” a PFZ-nél

Horváth Zsolt, a Pannon Filharmonikusok frissen kinevezett igazgatója pályázati anyagából idézzük azokat a részeket, amelyekről egyrészről úgy gondoljuk, hogy ágazati együtt gondolkodást és közös cselekvést igényelnek, másrészről olyan problémákat érintenek, amelyek más zenekaroknál is fennállnak, ezért a szövetségi szintű szerepvállalás indokolt lehet, a témafelvetés szintjén mindenképp. A szövegek rövidítve vannak. A teljes pályázat elérhető a www.pfz.hu weboldalon.

Napjaink egyik legnagyobb kihívása, hogy az információs társadalomban felgyűlő hatalmas mennyiségű tudás hogyan összegezhető, és még inkább egy-egy megszerzett tudás hogyan transzferálható. Hogyan tudjuk azt egy másik készség megszerzésében, vagy más területen történő alkalmazás során kamatoztatni. Nem tanulhatunk meg mindent egyenként. Nekünk, muzsikusoknak maga a zene a tudásunknak az alapja. A komolyzene rendkívül összetett struktúra, kontextusfüggő befogadással. Mást és mást jelent számunkra korszaktól, alkotótól, előadótól és befogadótól függően. A PFZ is lehet munkahely, városmarketing eszköz, identitásformáló intézmény, rezidens együttes, de maga is válhat kontextussá, partnerré **és** példává is. Sokféle arca lehet tehát a komolyzenének, de az mindenképpen elmondható, hogy az előadásának a minősége meghatározó a létezésében. A minőségi szimfonikus zenekar működtetése az egyedi emberi tényezők egyetemessé formálásának művészete: céltudatos, együttműködő, minőségorientált munkára ösztönzés. Az előadás akkor lesz inspiráló, ha a zeneszerző, a művészek, a karmester, a közönség és az akusztika ugyanakkor, ugyanarra rezdül. Azért dolgozik egy zenekar igazgatója, hogy ezek az egyszeri pillanatok megszülethessenek.

A kulturális „rendszerváltás” a nagyzenekari életben a vidék Magyarországán a Pannon Filharmonikusoknál kezdődött meg, és bár erre irányuló törekvések szerte az országban vannak, egyelőre kizárólag Pécsett zajlott le maradéktalanul. Melyek azok a legfontosabb folyamatok, amelyek ide vezettek, és amelyek a következő öt évben is vezérfonalként kísérik végig a munkát? Az első és legfontosabb lépése az együttesnek az volt, hogy európai vidéki nagyzenekarok példáját állította a társulat és a vezetés elé. A nemzetközi példák nem légből kapott és elérhetetlen illúziók voltak csupán, hanem olyan kézzelfogható tények, amelyek eléréséhez a megfelelő szakmaiságon keresztül vezetett út. Az együttes precíz és lépésről lépésre építkező szakmai munkával hárította el az akadályokat a fejlődés elől, dolgozta ki a társulatfejlesztés metodikáját, és valósította, valósíttatta meg a muzsikusokkal a szakmai önfejlesztésnek és a társulati együttműködésnek azt a magas szintű kultúráját, és egyben szakmai presztízsét, amely a PFZ-t jellemzi.

A PFZ felnőtt zenekar, fegyelmezett, de kreatív és nyitott művészeti műhely. Közössége, társulata erős értékrenddel, belső szakmai igénnyel, koherens jövőképpel, saját Etikai Kódexszel és Szervezeti és Működési Szabályzattal éli az életét. A zenekar igazgatója és a vezető karmesterei az együttes képviselői és szakmai vezetői, a zenekar nem a kiteljesedésük eszköze, hanem partnere. A PFZ nem egy-egy vezető személyes céljait szolgáló, a lobbierejét tükröző, és pillanatnyi sikereket elérő társulat, hanem tartós eredményeket felmutatni tudó művészeti közösség, amely a Kodály Központ zenei arculatának magja.

A zenekar programalkotása a hangverseny strukturális helyzetétől, és a koncert céljától függ. A zenekar bérletes hangversenyeinek első és egyetlen szempontja a zenekari szakmai igény: a bérletes sorozatok egy teljes évadon átívelő, a közönség számára többlettartalmat nyújtó koncertláncot alkotnak. A hangversenyek műsorai, vendégkarmesterei és szólistái ezeknek a műsorkoncepcióknak megfelelően kerülnek kiválasztásra, hogy a lehető legavatottabb zenei képviselő előadásában szólaljon meg az adott alkotás. Az egyedi hangversenyek esetében a szakmai cél a hangverseny egyedi céljának megfelelő program összeállítása. Az edukációs programok célja a gyermekek családi körben történő koncertlátogatásának elősegítése annak érdekében, hogy tudatosuljon, hogy a komolyzenei hangverseny látogatása szabadidős élmény, és nem iskolai program. Koprodukciós hangversenyek esetén a szakmai színvonal minimális mércéjét a PFZ képviseli. A szakmai fejlődés egyik motorja és a minőség garanciája az önként vállalt megmérettetés, ettől hiteles az együttes. A PFZ 16 évad óta tartja fenn a budapesti Müpában bérletes sorozatát. A sorozat indításának célja az első pillanattól kezdve az volt, hogy a számos nagyzenekarral rendelkező, így más-más összehasonlítási lehetőséggel bíró fővárosi közönség előtt bemutatkozzon és egyben megmérettessen az együttes. A PFZ sikerrel szerepelt a nemzetközi zenei életben is. Lemezfelvételeit a nemzetközi kritika elismeri, és a zenekarral együtt dolgozó magyar és nemzetközi művészek mindegyike méltatja a közös munkát, és keresi az újbóli lehetőségeket.

Önálló és sokrétű művészeti marketingkommunikációs tevékenységet folytat a kezdetektől. Az évadok

kommunikációs üzenete és marketing koncepciója kizárólag a művészeti tartalom összeállítását követően formálódhat meg: a marketing céljai soha nem előzik meg a művészeti célokat, ugyanakkor a művészeti tartalmat olyan üzenettel értékesíti, amely túlmutat az egyes hangversenyek promócióján. A 2003 óta folyamatosan megújuló, sokcsatornás művészeti marketing és kommunikációs tevékenység kiterjed a zenekar belső folyamataira, és a külső kapcsolataira egyaránt. A szegmentált célcsoportokra irányuló tevékenység egységes arculattal, magyar és a szükséges mértékben angol nyelven zajlik. A zenekar önálló marketingtevékenysége feltétlenül hozzájárul a zeneszakmai munka kiteljesítéséhez, ugyanis nem csupán reklámként van jelen az együttes életében, hanem a művészeti produkciók ugyancsak művészeti színvonalú képi és szövegi megjelenítésére tesz kísérletet. A kontextus meghatározó, de nem irányítja a munkát. A PFZ a közönség kielégítése helyett az igény kialakítására helyezi a hangsúlyt. A nem egy-egy korszakra specializálódó, így nem rétegigényeket kielégítő nagyzenekarok piaci versenyben állnak a közönség teljes szabadidős tevékenységével. A feladat valójában az, hogy a közönség igényét nem kielégíteni, hanem kialakítani kell. A PFZ ismertségének és elismertségének egyik kulcsa abban rejlik, hogy a kezdeteknél felismerte, hogy a támogató környezet elsődlegesen fontos a fejlődéshez, azt pedig kizárólag mindkét fél számára előnyöket rejtő együttműködésekkel lehet kialakítani. Különös gondot fordít arra, hogy mind Pécsett, mind pedig országosan számos szakmai együttműködést megvalósítson, és a környezetében élő rászorulókat és különböző társadalmi csoportokat támogassa, és olyan partnereket keressen, akik a zenekar céljait segítik.

Miben teljesen egyedi, és különbözik minden más vidéki és fővárosi együttestől a PFZ?

A PFZ jelentős befektetéseket ösztönző és hatékony gazdasági társaság: a kulturális iparnak a zenei előadóművészet területén ikonikus példája. 2003 óta a mások számára is hozzáférhető költségvetésből gazdálkodik, a fejlődésének állomásaira nem kapott extra forrást sem az államtól, sem a várostól: támogatásait az Előadóművészeti Törvény szerint és a bárki számára hozzáférhető állami pályázatokon keresztül nyeri el.

A PFZ azonban több alkalommal stimulálta a környezetét és fenntartóját a kulturális élet fejlesztésére. E befektetések nem anyagi értelemben, hanem a célok megvalósulásának tekintetében térülnek meg, amennyiben a kulturális ipar szereplőjeként a PFZ azon a fejlődési pályán marad, amelyre a befektetések pillanatában állami és önkormányzati politikai konszenzusos elképzelés volt. Melyek ezek a befektetések? Pécs más városokkal ellentétben a saját extra állami forrásait a kultúrára költötte: a ROP pályázat terhére az EKF keretében a város hangversenytermet építtetett (cca. 8 Mrd Ft) és a Modern Város Programból (cca. 17 Mrd Ft) a kulturális intézményeinek a fenntartását finanszírozza. Más városok közlekedésre és egyéb fejlesztésekre fordították ugyanezt a pénzt, Pécs hagyományosan a kultúra városa, így szükségszerűen az ipari recenzió követően a kultúra, turizmus és tudomány fejlesztésében látta a kitörési pontot. A hangversenyterem fennállásának elmúlt 10 éve és a benne folyó munka bizonyította, hogy a terem megépítésének célja reális volt, a megvalósíthatósági tanulmányban leírt és elfogadott tervek megvalósultak.

A Modern Város Program keretében Pécs számára juttatott állami támogatásból a város többek között a PFZ működését támogatja. E támogatás ilyetén felhasználásának az érvényességét a miniszterelnök és a korábbi városvezetés konszenzusa adta, mely szerint a PFZ-t, mint kiemelkedő hatékonyságú művészeti intézményt növekedési pályán kell tartani. A következő öt év egyik legfontosabb feladata, hogy a város és az állam korábbi befektetéseinek jövőbeli fenntartását előkészítse.

A PFZ a rezidens zenekarává vált az ország egyetlen vidéki hangversenytermének, a Kodály Központnak, mellyel egyedülálló, ugyanakkor elérhető perspektívaként szolgál a mai vidék Magyarországán. Természetesen a hangversenytermek építése és fenntartása költséges terület, ezért mindenkor állami és önkormányzati egyetértés esetén lehet ilyen beruházásban kezdeni, ahogy a Kodály Központ is így épült. Ugyanakkor, mint lehetőség, mint vágyott cél bármely együttes életében jelen lehet, és perspektívát nyújthat a mindennapokban. A PFZ a Kodály Központtal együtt jelentőségteljes nemzetközi vonzerővel és hatókörrel bír. A PFZ az elmúlt közel két évtizedben három olyan vezető karmestert is haza vonzott, akik külföldön élve jelentős nemzetközi karriert tudhattak magukénak, és korábban nem vállaltak tisztséget az országban. Peskó Zoltán, Bogányi Tibor és Varga Gilbert nem pályakezdőként csatlakozott az együtteshez, hanem a világ több zenekarának korábbi vezető karmesteri pozíciójának ellátását követően tartotta érdemesnek az együttest arra, hogy az élén állva a magyar zenei élet számára kamatoztassa elismertségét, szakmai felkészültségét és nemzetközi kapcsolatait. A jelenlegi vezető karmester páros, Bogányi Tibor és Varga Gilbert jelentősége többszörös. Együttműködési hajlandóságuk és kultúrájuk bármely magyar művész számára példa lehet. A PFZ székhelyének és Pécs város kulturális hagyományainak köszönhetően a Déli Kulturális Övezet és a Balkán szimfonikus zenei nagykövetévé vált az elmúlt évek során, valamint Uniós együttműködések keretében és a Külügyminisztériummal együttműködésben kultúrdiplomáciai feladatokat lát el.

A PFZ és a Kodály Központ számos olyan külföldön végzett fiatal magyar muzsikust vonzott haza, akik szívesen hazaköltöztek volna, de nem kívántak Budapesten élni. A muzsikusok külföldre történő elvándorlásának egyik oka az is, hogy a fővároson kívül Magyarország

érdemben nem kínál méltó megélhetési lehetőséget […]. A muzsikusok megtartásához nélkülözhetetlenek a megfelelő játszóhelyek, és a fővároson kívül felmutatható perspektíva, amilyen a PFZ és a Kodály Központ.

A PFZ egy olyan szemléletmód, amely egyéni alkotói energiák szinergiájából jön létre, és újul meg minden nap. Összegezve mindennek köszönhető, hogy a PFZ a fővárosi együttesek anyagi lehetőségeit meghazudtolva tud felmutatni olyan szakmai eredményeket, amelyek számos zenekar számára elérendő célként szolgálhatnak. Természetesen abban a magyar közgondolkodásban, amely a földrajzi alapokon nyugvó minőségi distinkciót feltételez, a nem fővárosi magasabb teljesítmény sokak számára nehezen elfogadható. A PFZ teljesítménye az elmúlt másfél évtizedben elismerést váltott ki a szimfonikus zenekarok körében a fővárosban és vidéken egyaránt. A fővárosi együttesek elismerése igazolja, hogy a „vidéki" jelző a zene területén nem jelent valójában semmit, hacsak a politika nem tölti meg e fogalmat diszkriminatív tartalommal, és ad táptalajt ezzel a vidék önként vállalt vagy kényszerű provincializmusának.

[…] a PFZ megvalósította minden eredetileg kitűzött célját. Olyan mintát szolgáltatott a vidéki Magyarország számára, amely a felsorolt szempontok alapján könnyen összefoglalható, és bármelyik együttes számára a megfelelő döntéshozói környezet mellett kemény munkával, de követhető. A PFZ megújulási törekvése, teljesítménye tehát bizonyított. Természetesen minden zenekar hosszú listát tud felsorolni azokból az eredményekből, amelyekre büszke. A PFZ érdemeit nem önigazolásként, hanem jó gyakorlatként szándékszik felmutatni. A pécsi együttes előre néz és nemzetközi mintát lát maga előtt, fejleszt, innovál, inspirál. Kiemelni azonban Münchhausenként nem tudja maga magát, fejlődése megtörik és porba hull, ha regionális korlátok közé szorítják. A fejlődésünk célja továbbra is a régi: a geopolitikai helyzetünk lehetőség és ne korlát legyen. Feladatom, hogy a teljes hazai zenei szakmát a PFZ mellé állítsam: a magyar zenei élet meglássa a közös érdekünket, és a PFZ munkáját és eredményeit példaként akarja felmutatni az állami döntéshozók felé. A szakma támogatásának elérésén túl a kormányzati és városi szereplők között szükséges konszenzus megteremtésében kívánok segítséget nyújtani, valamint rámutatni arra az egyediségre, amely mentén valóban érzékelhető, hogy a Pannon Filharmonikusok miért kell, hogy túllépjen a helyi önkormányzat hatáskörén. Az előrelépés lehetőségét ugyanis elsősorban az jelenti, ha a PFZ-t az állam kiemeli a földrajzi adottsága által determinált helyzetből. E kiemelés anyagilag nem jelentene elviselhetetlen terhet a magyar zenei élet számára, ugyanakkor egy jelentős üzenetté formálódhat: a szakmai építkezésbe fektetett munka gyümölcsözővé, a menedzsment-tudás befektetéssé, az innováció szemléletmóddá, a minőségi igény pedig követendő példává válik. A régió, mint földrajzi korlát irreleváns a művészeti munka szempontjából, az csupán mint szolgáltatási kötelezettség, semmint határ jelenhet meg a zenekarok, így a PFZ esetében is.

A pécsi szükség egy tágabb kontextusból nézve stimuláló erénnyé válthat: a hazai zenekari rendszer és annak állami finanszírozási struktúrája jelenlegi formájában nem serkenti sem a minőségi teljesítményt, sem az innovációt. Aki igyekszik és eredményeket ér el azt kevéssé jutalmazza, aki évtizedek óta stagnál vagy netán romló tendenciát mutat, azt egyáltalán nem, vagy nagyon kevéssé szankcionálja. Az ágazat egyes szereplőinek viselkedésén és teljesítményén ez szinte napi szinten tetten érhető. Ennek a helyzetnek a bármilyen jellegű konzerválása, esetleg még merevebbé tétele magával hozza a hazai zenekari élet bizonyos részének már középtávon mérhető romlását.

A PFZ a Nemzeti Filharmonikusokhoz (NFZ) hasonlóan kimagasló szakmaisággal bíró vezető együttes, az ország kettő rezidens zenekarából az egyik. A teljesítményéből és szerepéből következhet, hogy a PFZ az NFZ zenekara mellett példaként álljon a teljes hazai szimfonikus zenekari szakma előtt. Ehhez a PFZ érdemei elismeréséből fakadó anyagi megbecsülésre is szükség van: az NFZ zenekari költségvetésének 80%-a az a volumen, amely lehetővé teszi a stabilitást, és a hosszú távon biztosítható művészutánpótlást. Ezzel a kiemeléssel a PFZ egy szimbólummá válhat, amely továbbgyűrűző hatással bír: a vidéki zenekarok és művészek számára pótolhatatlan motivációt nyújthat az elismerés, ugyanakkor annak hiánya és a méltatlan besorolás felbecsülhetetlen károkat okozhat nem csupán a pécsi együttes életében, hanem a zeneművészeti szcénában országosan. A vidéki szimfonikus zenekarok körében az elismert teljesítmény egyben mértékadó elvárásként jelenhet meg. A rendszerváltás óta lassan fejlődő vidéki együttesek életében az állam részéről a legnagyobb veszélyt a provincialitás elfogadása, sőt támogatása jelenti. Az önkormányzatok a zenekarok fenntartási szándékán túlmenően jellemzően nem fogalmaznak meg a munka minőségére vonatkozó elvárásokat, hiszen a helyi zenei igények kielégítése és ezzel együtt kialakítása a helyi szereplőre van bízva. Az állami támogatások ebben az esetben eszközei és motorjai lehetnek a szakmai minőség fejlesztésének.

A fentiek alapján látható, hogy a PFZ teljes működése a rendelkezésére álló források kihasználásával elérhető maximális jó gyakorlatot tükrözi. A PFZ-nek a magyar zenei életben kijelölt pozíciója szimbolikus jelentőséggel bír mindenki számára: a művészeti célok támogatása esetén lehet nemesítésre érdemes, gazdagon termő gyümölcsfa, a nem művészeti szempontok előtérbe kerülésével csak visszametszésre ítélt vadhajtás. Mindezek mellett meggyőződésem, hogy egy művészeti intézmény vezetőjének a célja nem lehet a biztonságos működés elérése. Ez csupán az egyik fontos eszköz arra, hogy a rá bízott szervezett beteljesítse az alapításának és fenntartásának a valódi okát, és a működésének és

fejlődésének a célját. A művészek feladata ugyanis az inspiráció. Inspirálni a szakmai társakat, a közönséget, és mindazokat, akik nem a zenén keresztül, hanem a PFZ márka erejéből merítenek energiát. Pécsieket és nem pécsieket egyaránt.

A COVID: hatás – ellenhatás

A járványnak nemcsak gazdasági hatásai vannak a kulturális élet szereplőire nézve, hanem ízlés- és szokásformáló ereje is. Az online térben a zene területén évtizede tartó folyamat gyorsult fel a járvány által. A jelenlét kényszere, a kattintásvadászat, a költséghatékonyság és a könnyen fogyaszthatóság olyan értékek megkérdőjelezését vonja magával, mint a minőség szükségessége, a magaskultúra érvényessége. Elismerem, hogy a komolyzene minőségi előadásának értő befogadóra van szüksége, ami befektetést igényel. Nem olcsó, és nem könnyed műfajról beszélünk semmilyen tekintetben. Ugyanakkor meggyőződésem, hogy a fejlődés és innováció általános forrása a minőségi igénnyel élő, az ocsút a búzától megkülönböztetni képes ember. Ilyen emberré pedig nem születni lehet, hanem válni kell. Az élő komolyzenei koncert pedig a polgári életforma részeként megemeli, kialakítja, és fenntartja az ember igényszintjét. Ezt a szintet azonban mi művészek és művészetet menedzselő szakemberek, döntéshozók állítjuk elő, és állítjuk fel a környezetünk számára. A Pannon Filharmonikusok vezetői székében ülő menedzser számára nem lehet kérdés, hogy a Covid hatására előálló helyzetben a komolyzenei műfaj alapértékeinek védelme, felmutatása, és az abból fakadó újítások stimulálása elsődleges feladat. A PFZ e tekintetben tradicionálisan egyedi jelenség: méltóképpen képviseli a pécsi művészeti habitust, a dél-magyarországi város kulturális progresszivitását.

[...] a Covid szülte világunkban új hangsúlyt kap […] a személyes zenei kánon kiépítésének a fogalma. A jelenlegi online térben gyakorlatilag a teljes világ komolyzenei kínálata megjelenik. Az információs társadalomban a fogyasztónak magának kell kialakítania azt a zenei kánont, ami a kultúrafogyasztási portfóliójában helyet kap. A jelenlegi online túlreprezentáció pozitív oldala lehet, hogy a járvány idején zajló közvetítések során olyan – a világ bármely pontján élő magyarok, pécsiek és más nemzetekhez tartozók – zenebarátok kerültek az együttesünkhöz közel, akik eddig nem voltak a látóterükben. E célból a koncertek offline/online hibrid előadásának folytatása stratégiai kérdéssé vált.

NEXT: tíz év mögöttünk, tíz év előttünk

A Pannon Filharmonikusok az igazgatói pályázat évében lesz 210 éves, tíz éve a Kodály Központ rezidens zenekara […] nem a múltidézésben látom a jubileum valódi jelentőségét, hanem abban, amire felhívja a figyelmünket: a városunkban hosszú évtizedek óta állandóan jelen lévő kultúrára fogékony hallgató, és együtt játszani tudó és akaró muzsikusi közösség jelenségére. Mi a titka ennek a jelenlétnek? A 210 éves folytonosság unikális nem csak Pécsett, Magyarországon is: a Pannon Filharmonikusok az egyik legrégebb óta játszó együttes az országban, és az egyik, amelyik az utóbbi évtizedben is hatalmasat fejlődött. A 210 éves jubileum kapcsán […] kívánunk NEXT címmel művészeti és kreatív programot hirdetni, amelynek megvalósításába bevonjuk a város Művészeti Tanácsának ágazati képviselőit, hogy arra a kérdésre keressük közösen a választ, vajon ki és hogyan válik a „következővé"? Hogyan történik a zene szeretetének, a hangszeres tudásnak, a muzsikusi elköteleződésnek, az inspirációnak az átadása? A zene hatással van mindannyiunkra. Mi hogyan tudunk hatással lenni egymásra olyan mértékben, hogy abból új művek, új előadások, új muzsikus generációk vagy közönségrétegek szülessenek? Mi jellemzi a különböző muzsikusgenerációkat a munkaerőpiacon, és a fogyasztói oldalon? Az angol cím és az ismert angol fogalmak a nemzetközi bekapcsolódást segítik, ami a művészet területén elengedhetetlen.

A generációs kihívás minden évtizedben jelen volt a zenekultúra területén, ugyanakkor a Covid hatása, a változások tempója, és a generációk közti szakadék a yszimfonikus zenekarok belső életében, valamint közönségében is még erőteljesebb kihívást rejt magában: mind a zenekar tagjai, mind a közönség széleskörű korosztályi szórással bír, így a tudás- és igényátadás, valamint -befogadás mikéntjének megismerése mind a művészeknek, szakembereknek és közönségnek hasznos és egyben érdekes lehet.

A program a tudásátadásra fókuszál: a művészeti menedzsment, a művészet és a zeneszerető közönség területén fellelhető eszközökre, tapasztalatokra és tapasztalásokra, nemzetközi szinten bevonva művészcsaládokat, pedagógusokat, a művészetek környezetében működő vállalkozásokat, szellemi energiákat. Mi ad inspirációt, és mi gátol bennünket a továbblépésben? A NEXT, a jövőre fókuszál. A PFZ működésében a legfontosabb területeken a tudatos tervezés és innovatív együttgondolkodás érdekében ún. tematikus munkacsoportokat hozok létre a menedzsmenten belül egy-egy menedzsment tag vezetésével, a zenekari művészek és külső partnerek bevonásával annak érdekében, hogy a NEXT témáiban újító eredmények szülessenek.

A színházi szolgálatok mentén fennálló probléma

A Pannon Filharmonikusok jogelődje, a Pécsi Szimfonikus Zenekar 1984-ben vált ki a Pécsi Nemzeti Színházból, és vált önálló intézménnyé, azzal a kikötéssel, hogy továbbra is ellátja a zenés színházi feladatokat. A Pécsi Nemzeti Színház hagyományosan nem

koprodukciós partnerként működik együtt ezen a területen a Pannon Filharmonikusokkal, hanem mintegy „lehívja" a zenekartól a színháznak delegált szolgálatszámot, és kijelöli a közreműködő művészeket. Ez azt jelenti, hogy az általam vezetett Társaság úgy járul hozzá kényszerűen a színház bevételének jelentős részét kitevő zenés színházi produkciók ellátásához, hogy a színpadra állított produkcióknak sem tartalmában, sem minőségében nincs semmilyen szakmai ráhatása. Mindez abból a szempontból is elgondolkodtató, hogy a számok területén ez azt jelenti, hogy a Pannon Filharmonikusok zenekari kapacitásának 16%-át a színházi szolgálat teszi ki.

Ezt a kapacitást a zenekar nem a saját produkcióira fordítja, hanem hozzásegíti a PNSZ-t a három tagozatos színházi státusz meglétéhez, így plusz állami forrás lehívásához juttatja; hozzájárul a legjelentősebb bevételt eredményező produkciók létrejöttéhez, tehát plusz jegy- és bérletbevételhez segíti; a PNSZ számára biztosított munkaerőkölcsönzés mentén évi 70 millió Ft értékű plusz humánerőforrást biztosít a PNSZ számára. A yPNSZ számára fordított erőforrás a zenekar teljes erőforráskészletének a 15%-a, amely erőteljesen rámutat arra, hogy pénzügyileg mindenképpen rendezendő területről beszélünk. A fennálló helyzetre tűzoltásképpen az új színházi vezetéssel feltétlenül új időmenedzsment bevezetését tartom szükségesnek. A strukturális és pénzügyi nehezítettség megoldására […] számomra kedves a Pécsi Balett kiválásának példája, amely véleményem szerint jó gyakorlatot mutat mindannyiunk számára arra, hogy hogyan lehet a pénzügyi anomáliát rendezni, és a szakmai munkát egy magasabb igényszinten tovább folytatni. Igazgatói kinevezésem esetén kezdeményezni fogom a Pécs Nemzeti Színház és a Pannon Filharmonikusok valódi koprodukciós együttműködésére irányuló együttműködési szerződése megkötését, amelyhez a város vezetésének támogatását várom.

A Kodály Központról,
a világ egyik legjobb akusztikájú terméről

Az elmúlt tíz év tapasztalata alapján egyik szemem sír, a másik nevet. A Kodály Központ olyan a városban, mint egy csiszolatlan gyémánt. Talán tisztában vagyunk azzal, hogy egy kincset őrizgetünk, de azzal biztosan nem, hogy mekkorát. Varga Gilbert vezető karmester, aki életét a nemzetközi zenei térben élte le, az általa ismert számos hangversenytermek közül az első öt között említi a terem adottságait. Miért is kételkednénk e kiváló és hozzáértő művész megítélésében? Ha pedig elfogadjuk, hogy Magyarországon található a világ egyik legjobb hangversenyterme, vajon nem érezzük-e úgy, hogy bőven lenne tennivalónk azon a téren, hogy ezt a kincset a megfelelő, méltó módon mutassuk be, és többet profitáljunk az értékből, amit létrehoztunk? A Kodály Központ jelenlegi állapotában hasonló egy tehetségesen született gyermekhez, akit nem taníttattak, és nem támogattak a tehetségének kibontakoztatásában. Az akusztika nem elég a sikerhez, az adottságok, mint a környezet, legyőzhető, de a márkaépítés munkája nem megspórolható. Azonban ahhoz, hogy a Kodály Központ termékként működjön a piacon, szükséges a termék szintjének megfelelő, egyediségre épülő márkapozicionálás, és a termék célpiacának jó meghatározása és ismerete. E kettőt interaktív viszonyban kell működtetni egymással. A helyzet paródiája, hogy sajnos a terem menedzselése is egy csigaházhoz vált hasonlóvá: nem törekszik a feltűnésre, nincs dinamikája és visszahúzódó. Közgazdászként és kulturális ipari szakemberként másképp gondolkodom erről a teremről Pécs város és az ország viszonylatában. Épült egy unikális akusztikájú terem a Mecsek alján, amelynek nincs művészeti menedzsmentje. Ahhoz, hogy ez valódi értéket jelentsen, ott kell pozícionálni, ahol az érték értékként mutatkozik meg: a természetes emberi hangot vagy emberek által megszólaltatott akusztikus hangot kell a középpontba helyezni, megmutatni és kinyitni a világ számára. Nem a Müpával kell versenyre kelni, hanem a világ akusztikus alapokon játszó művészeit idecsábítani: legyen Pécs, és ezzel együtt Magyarország az élő hang otthona, a kamara, a szimfonikus zene és minimalista opera fellegvára.

A Kodály Központnak […] szüksége van szakmai vezetőre, koncepcióra ahhoz, hogy a város és az ország zenei életének valódi, hasznos kincsévé váljék. A 2008-as döntésemmel ellentétben úgy látom, hogy a Pannon Filharmonikusok menedzsmentje, és én magam készen állunk ennek a feladatnak az ellátására. Nem a konferencia-funkció háttérbe szorítása a cél, és nem áll fenn extrém költségek megjelenésének a veszélye. Természetesen a minőségi munkához pénz kell, de nem több, mint ami a rendelkezésre áll. A zenekar továbbfejlődéséhez, és az országos jelentőségű pozíciójához véleményem szerint a Kodály Központ jelenti az egyik kulcsot. A PFZ az egyetlen rezidens zenekar az országban, amelynek programjai egy hangversenyterem programjainak a gerincét alkotják. Az NFZ-MÜPA reláció nem összehasonlítható azzal a pozícióval, amelyet a PFZ betölt a Kodály Központban. A zenekar és a Kodály Központ egymást támogató – egy évtizede remélt – márkaérték-támogatása és művészeti vezetése jelenleg nem valósul meg: a gyakorlatban úgy tetszik, mintha a székesegyházat a sekrestyésre vagy az egyetem működtetését a gondnokra bíznánk. Mindketten óvják, védik az épületet, és megteremtik a műszaki működés feltételeit, de nem felelősek a valódi funkció biztosításáért. Véleményem szerint Pécs és Magyarország nem engedheti meg magának, hogy ezt az épített örökségét ne működtesse professzionálisan. A működtetés pedig nem az üzemeltetést jelenti, hanem azt, hogy a benne zajló tevékenység minél inkább a kortárs zenei előadóművészetet és zeneszerzői bemutatkozást, a zene megszületését támogassa.

– zk –

Koncertekről

Pannon Filharmonikusok – Pécs
2021. március 25.
Kodály Központ

A *Pannon Filharmonikusok Eötvös Péter*től rendeltek új darabot Bartók Béla 140. születésnapjának megünneplésére. A valamilyen okból angol címet – *Sirens' Song*, azaz: „Szirének éneke" – viselő kompozíció ugyan semmilyen módon nem kapcsolódik Bartókhoz, szerencsére azonban a zeneszerző kiváló karmester is, és vállalkozott arra, hogy saját műve után Bartók *Zene húroshangszerekre, ütőkre és cselesztára* című művét is elvezényelje az ünnepi online hangversenyen. A két műről – főleg persze az Eötvöséről – a virtuális szünetben a karmester-zeneszerző és Fazekas Gergely zenetörténész beszélgetését hallgathattuk meg.

Eötvös Péter szűk negyedórás kompozíciója emlékezetes élményt jelentett számomra. Mint a rövid bevezető szövegből és még inkább a beszélgetésből megtudhattuk, a darab voltaképpen a lehetetlenre vállalkozik, s erre a vállalkozásra – Homérosz és Joyce mellett – Franz Kafka *A szirének hallgatása* („Das Schweigen der Sirenen") című posztumusz szövege ihlette. Ugyanis, jóllehet a mű címe nem utal erre, a zeneszerző éppen ennek a – szirének énekénél is félelmetesebb – hallgatásnak, ha tetszik, a szirén-ének *hiányának* a zenei megfelelőjét kívánta létrehozni.

A szirén-énekek meghallgatásának óriási a tétje: a játék életre-halálra megy. Homérosz az éneket az árbochoz kötözve hallgató Odüsszeusz szenvedéseit, Kafka újraértelmezett legendája az Odüsszeusz által megigézett, kifacsart tagokkal énekelni próbáló szirének kínjait ecseteli; mégis ez az egyik legderűsebb kompozíció, amelyet valaha Eötvöstől hallottam. Ezt persze vehetjük természetesnek is: mivel a szirének szigete a homéroszi hajósok világának amolyan halált hozó Bermuda-háromszöge, ezért a gonosz varázs megtörése, a halált hozó ének helyét betöltő csend nagyon is felszabadító, életpárti élmény. Mint az interjúban Eötvös elmondta, ő a puszta hiány helyett az Odüsszeusz által elképzelt „zajokat" formálta zenévé.

Itt kell megjegyezni, hogy ha a komponista és tudós beszélgetőtársa egy csöppnyi odafigyeléssel olvasta volna Homéroszt és Kafkát, akkor utóbbi nem jelentette volna ki az előbbi helyeslő fejbólintásától kísérve, hogy a szirén-éneket Odüsszeusz nem hallhatta, „mert be volt tömve a füle". Odüsszeusznál, mint sokan emlékszünk rá, az ithacai *éppen azért* kötteti magát az árbochoz, mert az életveszéllyel is dacolva hallani akarja a szirének énekét; míg Kafkánál a szirének eleve legyőzetnek és hallgatásra kényszerülnek. A két különböző narratíva közös eleme, hogy Odüsszeusznak egyik esetben sincs szüksége fültömítő kócra.

Mindebből következik, hogy a tenger, a szél, a napfelkelte és más debussyzmusok hangi következményeit Odüsszeusznak el sem kellett elképzelnie, hiszen maga is hallhatta őket. S ha e bonyolult úton eljutunk odáig, hogy az ógörög király fülének fiktív közvetítésével Eötvös voltaképp a maga tenger-élményét formálta hangokká, akkor csak azt mondhatjuk: ezt a már-már régi zenének számító *La mer* után is jól tette.

A koncertközi beszélgetés egyik szívderítő eleme volt Eötvös Péternek a pécsi koncerttermet illető szenvedélyes dicsérete, amely a terem kivételes vizuális harmóniájára is kiterjedt. Erről a kiemelkedő kulturális kincsünkről nem lehet eleget beszélni, és nagyon jó érzés, hogy ezt a maga rendkívüli tekintélyével Eötvös is alátámasztotta. Azt viszont sajnálhatjuk, hogy ezt a nyilvánvaló módon hallatlanul gazdag és finom vizuális fantáziával megírt kompozíciót még a sztereóban hallgatott közvetítés is csak „fekete-fehérben", mintegy a nagyszerű élő akusztikai környezet kiiktatásával volt képes érzékeltetni számunkra. A térrel, azaz a végtelen tágasságú tengeri panorámával tehát képzeletünknek kellett kiegészítenie a hallottakat.

Ha a tér nem is, a darab alapvetően eufonikus jellege maradéktalanul „jött át" a közvetítésen, s az is, hogy mint minden jó zene, a Sirens' song is jóval több hangfestésnél, illusztrációnál. Egy-egy burlettaszerű vagy éppen elérzékenyedő kitérő vagy éppen a zene – elvi hiányuk ellenére – kitapintható, bár titokzatos szirén-allúziói változatossá és élvezetessé tették a hallgató számára a tengeri utazást. Majd egy rendkívüli súlyú generálpauza után – a derűs-kiegyensúlyozott alaphangot megtartva – hirtelen mégis eljutottunk a végső dolgok szférájába: ha nem is a tragikum, de valami transzcendencia fénylett föl az utolsó ütemek egymásba lassan áttűnő, varázslatos textúráiban. A művet bemutató zenekar pedig mindvégig teljes érzékenységgel és odaadással, karcsú és kristálytiszta pasztellszínekkel szolgálta az előadást.

A tiszta, salaktalan hangzás, a világos színek, a forszírozottság teljes hiánya jellemezte Bartók Zenéjének megszólaltatását is. Eötvös mesteri ökonómiával, alig észrevehető fokozással építette föl a nyitótétel hatalmas csúcspontját, amelyben a mindvégig karcsúnak és világos hatásúnak megtartott vonós szólamokból is valami szokatlanul tömör és sűrű, súlyos tutti-hangzást hívott elő a zenekarból – köszönhetően nyilván a rendkívül homogén, összecsiszolt szólamoknak is.

Szépen érvényesült az eötvösi nyugalom és az erőszakosság, erőlködés hiánya a scherzo funkciójú *Allegro*

tételben, melynek pucki pajkossága a tündéri, cselesztás hangzásokban ugyanúgy érvényesült, mint a szeszélyes, szurkálásszerű ritmusjátékokban, miközben a nyugalom érzete a színek, dallamfoszlányok váltakozásait is áthatotta.

Az *Adagio* kissé félelmetes, mégis bódító hatású cseppkőbarlang-zenéjét a szokottnál szárazabb, és még sziklaalakzatszerűbb pizzicatók, az egész légkör hűvös tisztasága tette jellegzetessé, míg a finale úgyszólván pontszerű elemekből precízen felépített, sodró erejű kavalkádja – és az imponálóan megformált, remek csellószóló – után még inkább felkavaróan hatottak a zárórész katartikus, kitárulkozó pillanatai. *Malina János*

Válogatás Bartók Béla születésének 140. évfordulójára a Művészetek Palotája archív felvételeiből

2021. március 25. (online hangverseny)

Bartók Béla születésének 140. évfordulójáról a Művészetek Palotája is megemlékezett, a körülmények miatt természetesen online, korábbi koncertek felvételeiből válogatva. Bizonyára nem volt könnyű dolga a műsor szerkesztőjének, hiszen sok kiváló produkcióból kellett egy koncertnyi anyagot úgy összeválogatnia, hogy az minél színesebb legyen, és minél sokoldalúbban mutassa be az ünnepeltet. A programban szerepelt kamaramű, nagyzenekari darab és versenymű, mintegy negyedszázadot átfogva, az 1903-as Kossuth „szimfóniai költeménytől" (ahogyan Bartók nevezte) az I. rapszódia 1929-ben keletkezett cselló-zongora változatáig. A közvetítés második része a népzenegyűjtő-Bartók alakját idézte fel a tudós-zeneszerző folklórélményeinek rekonstruálásával.

Voltaképpen az estet indító I. rapszódia is a népzenekutató Bartókra reflektált, hiszen az 1910-es években óriási élményt jelentett számára az erdélyi hangszeres muzsikával való találkozás. A kéttételes, lassú-friss hagyományt felelevenítő darabot Fenyő László gordonkaművész, zongorán pedig az omszki születésű Eduard Kunz szólaltatta meg. Imponáló volt mindkettejük szövegtudása, ami nemcsak abban nyilvánult meg, hogy Fenyő kotta nélkül játszotta szólamát, hanem ahogyan megformálták a tételek karaktereit. Robusztus és magyarosan büszke volt az 1. tétel, pajkosan játékos a második. Nyomokban ebben a darabban is felismerhető, de a népzenegyűjtő utak előtt keletkezett Kossuth-szimfóniában még sokkal hangsúlyosabban jelen van a verbunkos stílus. Az ifjú Bartók első nagyzenekari kompozícióját – a program dramaturgiájának köszönhetően – átszövik a magyaros rubatók, a hősi hangvételű pontozott ritmusok, és a népies hangvételt sugalló klarinétszólók. És e zenében persze ott volt Richard Strauss is, eltéveszthetetlen az akkori Bartók-ideál jelenléte. A Kovács János vezényelte Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának művészei derekasan helytálltak e viszonylag ritkán hallható alkotás interpretálásakor. Játékuk magabiztos volt, mintha csak a Bartók-repertoár egyik sokat előadott darabját játszották volna. Külön ki kell emelnem a réz- és fafúvósok nagyszerű teljesítményét, valamint a koncertmester szép szólóit. Sőt, a közönség is dicséretet érdemel, amiért hagyta lecsengeni az utolsó hangokat és nem „rontotta el" sietős tapssal a mű végén a megkomponált csendet, a levert szabadságharc miatt érzett gyászt.

Talán a fentiekből is kitűnt, hogy eddig is egészen kivételes produkciókat élvezhettünk, de ha lehet, a koncert hátralévő részében a helyzet csak fokozódott. A fiatalkori Hegedűversenyben Baráti Kristóf és a Zuglói Filharmónia – Horváth Gábor karmesterrel az élen – lemezkész produkciót nyújtottak át. Lehetetlen vállalkozás lenne számot adni az összes szép pillanatról, ezért csak egyet emelek ki. A szólóhegedűn megszólaltatott, Geyer Stefit idéző vezérmotívumokat még soha nem hallottam ennyire érzékenyen és érzelemteljesen, mégis ennyire egyszerűen.

Az összeállítást a Muzsikás együttes mintegy negyven perces műsora zárta. 2006-ban Londonban, a Queen Elisabeth Hall-ban már volt alkalmam hallani a mostanihoz hasonló tematikájú fellépésüket, ahol a tartózkodónak vélt angol közönség a koncert végén hosszú percekig lelkesen, állva tapsolta honfitársainkat. Ezúttal – Fülei Balázs zongoraművésszel közös műsorukból – két magával ragadó mozzanatot szeretnék megosztani. Az egyik, mikor a Szabadban ciklus „békák hangversenyét és egyéb sejtelmes zajokat" megörökítő tétele, az Éjszaka zenéje után gyimesi muzsika következett, fokozatosan egyre gyorsabban és egyre nagyobb hangerővel, melynek eksztatikus feszültsége aztán az Allegro barbaro pörölycsapásszerű akkordjaiban „robbant". A másik pedig a Román népi táncok felváltva játszott tételeinek hatása – párhuzamba állítva ahogyan Bartók hallhatta e népi dallamokat, és ahogyan megkomponálta. Az utolsó tételt Fülei Balázs, a Muzsikás együttes és két néptáncos – Tóth Ildikó (Fecske) és Farkas Zoltán (Batyu) – közösen adta elő, amivel a művészek fantasztikus hangulatot teremtettek, és méltán arattak elsöprő sikert. *Kovács Ilona*

MÁV Szimfonikus Zenekar
2021. április 24.

Budapest Kongresszusi Központ

A MÁV Szimfonikus Zenekar az újonnan alapított fúvós részleg 1945. május 1-ji fellépését tekinti az együttes születésnapjának. Ezért április 24-én, egy héttel a 76. születésnap előtt, ünnepi hangversennyel emlékezett meg 75. születésnapjáról a Budapest Kongresszusi Központban. Apró pontatlansággal úgy is fogalmazhatunk, hogy a 75. évforduló első évfordulóját ünnepelte.

Az emlékkoncerten – amely sajnos csak online esemény formájában jöhetett létre – ketten vezényelték a zenekart: az utóbbi évek kétségkívül legnagyobb nem-

zetközi presztízsnek örvendő karmester-vendége, a 85. születésnapját idén októberben ünneplő Charles Dutoit, aki immár harmadszor fogadta el az együttes meghívását, illetve a zenekar 2019-ben kinevezett zeneigazgatója, az izraeli-amerikai Daniel Boico. A műsoron két erősen eltérő karakterű darab szerepelt, amelyekben azonban közös, hogy mindkettő igen népszerű, és alaposan kihasználja a nagyzenekar lehetőségeit: előbb Aaron Copland Appalachian Spring (Tavasz az Appalache hegységben) című táncszvitjét dirigálta Daniel Boico, majd Dvořák „Újvilág" szimfóniája hangzott fel Dutoit vezényletével.

A Copland-mű, amellyel Boico talán választott hazája irányában óhajtott gesztust gyakorolni, valljuk be, nem remekmű: a balettszvit-szerkezet, a 20. század nagyjainak hasonló kompozícióival ellentétben, itt a kolorisztikus töredezettség veszélyét idézi fel és teljesíti is be egyben. Feltűnően terjedelmesek a hangszerszólókra vagy harmóniailag és hangszerelésben is vékony zenei szövetekre szorítkozó szakaszok; terjedelmességük nem egyszer terjengősségnek hat, s a körülményesség, az unalom veszélye is fölrémlik. Persze tudjuk: Coplandnál tudatos szándék volt az „önként vállalt egyszerűség" no de ennyire? Pedig vannak másfajta: hangfestő (madárhangokat imitáló), játékos, erőteljes ritmikájú, nagy tömböket mozgató karakterek is a darabban, és szó, ami szó, ahol volt mit eljátszani, ott a karmester és a zenekar is kitűnő benyomást tett. Boico rokonszenves, derűs egyszerűséggel és magabiztos precizitással vezényelt, a számos szépen formált fafúvós szóló meggyőzően hatott, különösen az első klarinétos játszott szuggesztíven. Boico sokat tett azért, hogy a mű arra alkalmas részei valóban életteli módon szólaljanak meg; s a tutti összhangzások is meggyőzőek, összecsiszoltak voltak.

Dutoit már a Dvořák-mű sejtelmes bevezetésében letette névjegyét azzal, ahogyan egyre fokozta a nyitódallam kirobbanását előkészítő, fokozódó feszültséget – amely dallam azután éppen ezáltal nyerte el hatalmas lendületét. A fuvola daloló, idillikus ellentémáját hagyta kiszélesedni, majd a tuttiban erőteljesen helyreállította a tempót; s ami máskor talán tempóingadozásnak vagy sziruposságnak hatott volna, az nála a zenét szolgálta, működött. Dutoit egész jelenlétére a monumentalitás, a hatalmas léptékben való gondolkodás volt a legjellemzőbb. Érdekes, hogy a hatalmas termetű Boicóval ellentétben ő nem tartott igényt karmesteri pulpitusra: a pódiumon állva is ugyanúgy kézben tudta tartani a nagyzenekart. Míg a nyitótételben ezúttal a trombiták és a többi rézfúvós is kitűnő, kristálytiszta hangzásokat produkált, a lassú tételben esetenként bizony kívánnivalókat hagyott maga után a szólóban oly meggyőző fafúvósok intonációja a kényesebb akkordokban. A tétel ihletett hangulata, a pianók és pianissimók sejtelmes atmoszférája azonban megragadóan kelt életre; Dutoit a színek és az érzelmi átforrósodások mesterének is bizonyult. A scherzóban a vonósok bizonyították kifejező erejüket, s az egész tétel robusztusan-robbanékonyan, lendülettel és ruganyossággal telítve hangzott fel. A zárótétel pedig, úgy tetszett, kimeríthetetlen energiától hajtva, feltartóztathatatlan lendülettel érkezett el az igazi, dvořáki himnikus befejezésig.

Malina János

CD

A 2020-as Liszt-lemeznagydíj felvételeiből II.

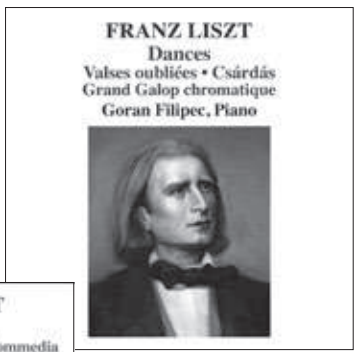
Öt olyan kiadványról számolok be, amelyek a szubjektív mérlegelések eredőjeként végül nem kerültek a díjazottak közé, de értékeik miatt érdemes szót ejtenünk róluk.

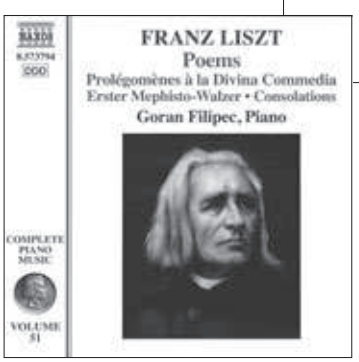
A szlovákiai származású, Svájcban élő **Zuzana Ferjenčíková** *Liszt Összes Orgonaművé*nek első albumát adta ki, amelynek külső kivitelezése nagy igényű kiadványt sejtet. A felvétel a svájci Fribourgban, a Szent Miklós katedrális Alois Mooser által készített, Liszt-korabeli orgonáján készült (Musikproduktion Dabringhaus und Grimm). Az igényes és részletes kísérőtanulmányt maga az előadó írta. A zeneművek között különösen érdekes a *B-A-C-H fantázia és fuga*, amely nem a közismert, hanem egy korábbi változatában szólal meg. Az élményt azonban döntően befolyásolta a hangzás, ami felülírta pozitív benyomásaimat. A felvételt bár többféle



audiophile és hi-fi eszközzel, de csak sztereóban volt módom meghallgatni, sajnos azonos végeredménnyel. Olykor úgy tűnt, mintha az orgona egyetlen szekrényéhez tették volna a mikrofonokat, a többi regiszter pedig egy összezúgó akusztikai masszán keresztül érkezne el a hallgatóhoz, annak ellenére, hogy magának a templomnak nem túl nagy a lecsengése. Hiányoznak a jellegzetes orgonahangzások, a fényes mixtúrák – a magas regiszterek szinte hallhatatlanok a felvételen. A futamok eltűnnek a homályban, és a kísérőszólamok gyakran elnyomják a dallamot.

Goran Filipec horvát zongoraművésztől, a 2016-os Grand Prix du Disque nyertesétől ezúttal két lemez érkezett: a Naxos kiadó Liszt-összkiadásának 49. és 51. albuma.





Filipec olykor vitatható megoldásai ellenére is egyértelműen nagyformátumú zongorista, játéka virtuóz és rugalmas, színes és sokrétű, technikailag úgyszólván bármire képes. Utóbbi képességeivel – ennyit bátran megoszthatok az olvasókkal – a zsűritagok többségének messzemenő elismerését vívta ki. *Dances* című CD-jén (vol. 49) elsősorban a mester kései darabjait szólaltatja meg, visszafelé haladva az időben. Játéka a magas színvonal ellenére sem ragad magával, először talán csak a *Mazurka brillante*-nál válik felszabadulttá. Az utolsóként elhangzó zenemű, a fiatalkori *Grand galop chromatique* eredeti változata kiemelkedik az albumból, mintha a megelőző darabok csupán alibit szolgáltattak volna ahhoz, hogy a művész végre eljátszhassa kedvenc, igazán hozzá illő műsorszámát. Filipec itt valóban felülemelkedik a technika korlátain, és a magával ragadott hallgatónak fel sem tűnnek a darab hihetetlen nehézségei.

A *Poems* elnevezésű album (vol. 51) még kedvezőbb képet mutat a művészről. Szinte végig egyenletesen magas színvonalon, kivételes igénnyel teljesíti azt, amit maga elé tűzött. Hibákat hiába is keresnénk a produkciójában. De a legnagyobbakkal összevetve nem elég differenciált a billentése, a *Consolations* sorozatban úgy tűnt számomra, mintha nem tudna igazán átszellemülten, leheletfinoman játszani. A *Sposalizió*ban vagy a *Dante szonáta*ban sem szól olyan fényesen és éneklően a diszkant, mint a 2020-as verseny legjobbjainál, és a *h-moll balladában* sem születnek meg igazán a drámai csúcspontok.

Irene Russo *Angelus* címmel Liszt vallásos zongoraműveiből állított össze dupla albumot (Brilliant Classics). Az olasz művésznő teljesítménye rendkívül széles skálán mozog. Briliáns virtuóz, aki bármit könnyedén el tud játszani, és alkata kifejezetten alkalmassá teszi a Liszt-játékra. A legmagasabb szintű dolgokra képes, miközben jellegzetes apró defektusok, nehezen indokolható modorosságok kísérik a játékát. Mély átéléssel szólaltatja meg a *Via crucis* háromnegyed órás zongoraváltozatát. Beszédesen zongorázik ott is, ahol a zene egyáltalán nem zongoraszerű, és kiemelkedő hangzásélményt ad a mű végén. Az átlagosnál lényegesen lassabbra vesz egyes műveket vagy azok szakaszait. Harmadával növeli meg például a *Bénédiction de Dieu dans las solitude* időtartamát, mégis ki tudja tölteni tartalommal. Lebilincselően indítja a *Haláltánc* zongoraváltozatát, majd sorra következnek az apró furcsaságok, a fugato indokolatlan sietsége és túlzott harsánysága, a magyaros variációkból pedig éppen a táncos karakter hiányzik. Hatásosan adja elő a *Paolai Szent Ferenc legendá*t, amelyben nem csak a közönséget ragadja magával, hanem önmagát is megrészegíti saját virtuozitása.



Thurzó Zoltán nagyváradi művész saját maga készítette el és jelentette meg impozáns kiadványát a ritkán játszott, monumentális *Költői és vallásos harmóniák* felvételével (Gryllus Kiadó). Dicséretes az a gondosság, amivel az album struktúráját kitalálta, a szövegeket megszerkesztette. Az angol mellett nem spórolt a magyar nyelvű változaton sem. Az album egészéből érződik a lelkesedés és elhivatottság, a külső megjelenés mellett ezt halljuk az előadásból is. Nem mindig célravezető azonban, ha maga a művész a zenei rendező, mivel a játék hevében nem láthatja magát objektíven, amint azt egy külső személő tenné. A zongorahangzás mindvégig egységes, de nem elég szép és telt, és gyakran tűnik kopogósnak. A hangszer szinte elektromos zongoraként szólal meg, amelynek hangspektrumából hiányoznak bizonyos összetevők. Thurzó Zoltán játéka a hangzáshoz hasonlóan egyedi, és ha megszoktuk vagy elfogadtuk furcsaságait, jelentős hatást képes gyakorolni ránk. Nem fukarkodik az érzelmek kinyilvánításával, de nem is esik végzetes túlzásokba. Úgy tűnik, mintha Horowitz lenne a példaképe, aki gyakran emelt ki váratlanul egyes hangokat vagy dallamokat, olykor talán túl erőteljesen, hogy ezzel drámai, szívbemarkoló hatást érjen el. Thurzó is mer kemény és kíméletlen lenni a hangszerhez, és a cél, a kifejezés érdekében még inkább mindent egy lapra tesz fel – közben azonban lemond a finomságok jelentős részéről. Interpretációjának egyik jellemző erénye, hogy megvilágító módon kiemeli ki a darabok fontos dallami elemeit.



Gombos László

DVD

Best of FESTIVAL ACADEMY BUDAPEST – LIVE 2016



Az életképesség legszigorúbb meósa maga az élet: 2020 augusztusában pozitív értékelést adott arról a kezdeményezésről, amely Kelemen Barnabás és Kokas Katalin nevéhez fűződik: szinte dacolva a járványügyi helyzettel, rugalmas változásokkal „minden igényt kielégítő" rendezvénysorozattal jelentett hangütést a kezdődő (és most már tudjuk: igencsak kérészéletű) új évadnak.

Az 5. sikeres rendezvénysorozatnak tehát már „története" van – amelyhez ki-ki előbb vagy utóbb kapcsolódhatott. A szűk szakmai réteget érintő foglalkozásoknál hasonlíthatatlanul nagyobb nyilvánosság jutott a nagyközönség számára tartott hangversenyeknek és olyan előadásoknak, ahol kitűnő muzsikusok avatták be műhelytitkokba az érdeklődőket. Akik lehettek szakmabeliek, amatőrök, vagy akár a kottaolvasást illetően – szégyen, de igaz: sokan vannak ilyenek Kodály nagy távlatú tervei és álmai ellenére – analfabéták.

A naprakész érdeklődés nem elsődleges jellemzője a gyakorló muzsikusoknak. Részben érthetően, hiszen például a zenekari játékosok idejének jelentős részét teszik ki a próbák és fellépések – és amellett nemritkán egyéb elfoglaltságok is. Tehát, ha úgy tetszik, távollétük gyakran „igazolt" a nézőtérről, ami viszont azzal jár, hogy nemritkán kevésbé vannak „képben" a lelkes zenerajongóknál.

A Fesztivál Akadémia Budapest azon rendezvények közé tartozott, amelyek megmozgatták a muzsikus-társadalmat is; a hangversenyek előtt és a szünetekben szakmai-baráti találkozásokra került sor, röviden: esemény, „ügy" lett belőle. De sok gyakorló zenész továbbra is kimaradt belőle…

Ennek pótlására van lehetőség, amióta megjelent a két DVD-t tartalmazó album. Ízléses címlappal, nélkülözve minden tekintetet-vonzó reklámfogást. Éppen ezért tartom rendkívül fontosnak, hogy ráirányítsam a figyelmet (a szakma figyelmét) erre a kétségkívül értékes kiadványra. Ilyenkor kényszerűen kell szembesülni azzal, hogy a reklámok és ajánlók által elkoptatott szavak, hiteltelenné vált jelzők nem könnyítik meg az igazi értékek hirdetőinek dolgát. Érdemes odafigyelni a kiadvány címoldalának betűméreteire: kiemelkedő méretű a FESTIVAL ACADEMY BUDAPEST, ezt követi a fontos információé: LIVE 2016, és a címkezdő, ezúttal valós tényt közlő „Best of" más betűtípussal még kisebb formátumú, aminél csak a „van mire szerénynek lenniük" közreműködők felsorolása történt apróbb betűkkel.

Vannak „érzelmi alapon" indokolt live-felvételek – amikor az adott rendezvény közönség úgy érzi, bárcsak ne szállnának el a csodálatos hangok, visszaidézhető legyen később is, számtalanszor az élmény. (Előfordulhat ez olyankor is, ha alkalmi gikszerek is becsúsztak – az összélmény hatására a hallás jótékonyan korrigál; aki nem volt részese az alapélménynek, annál nem biztos, hogy működik az ilyesfajta tolerancia, őt bosszantja, hogy előre tudja, mikor jön a baki… és jön, minden alkalommal.) A rendezvények felvétele mindenképp hasznos, már csak dokumentumértéke miatt is – ám különös rangra emelkedik, ha igényesen történt, a publikálás tervezett szándékával. Erre ad szép példát a HUNNIA RECORDS kiadványa (HRDVD1617). Aligha lenne szükséges ismerni a Fesztivál Akadémia Budapest első évadának valamennyi nyilvános programját annak megítéléséhez, hogy reális volt-e a „Best of" válogatás. A lelkes hallgató oly magas szintűnek tartja valamennyit, hogy kétség nem merülhet fel!

Az első korongon három hangversenyből kapunk ízelítőt. Az interpretáció minősége a vörös fonál, amely összeköti őket. És talán még örülünk is a különböző stílusoknak, műfajoknak – ilyenkor következhetne a „mindenki talál benne kedvére valót" – de többről van szó!

Először Kreisler zenéjében gyönyörködhetünk Kelemen Barnabás és Kocsis Zoltán előadásában (La Gitana, Liebeslied, Chinois Tamburin). Szűk negyedórányi életteli virtuozitás – látvánnyal együtt akkor is egyedülálló, ha tudjuk: a Hommage à Fritz Kreisler című album (BMC, 2017 január) Kocsis Zoltán utolsó felvétele… A látvány, a két muzsikus kamarazenei érzékenysége azokkal is megszeretteti ezt a zenét, akikhez más stílusok/műfajok állnak közel.

Bartók 1. vonósnégyesének kidolgozott előadását hallgatva egyszersmind alapos(abb) műismerettel is gazdagodunk, kiváltképp azok, akik hallották e rendezvénysorozat keretében Kocsis Zoltán előadását (a Kelemen Quartet „illusztrálásával"). Ezúttal Kelemen Barnabás és Kokas Katalin játszotta a hegedűszólamokat, a brácsás Homoki Gábor volt, a gordonkás Fenyő László.

Harmadikként Schumann Esz-dúr zongoraötöse került felidézésre, José Gallardo közreműködésével. Ezúttal Kokas Kataliné volt a brácsaszólam, Kelemen Barnabás hegedűs-partnere Homoki Gábor lett.

Vonósjátékosok számára különösen tanulságos megfigyelni, hogy a négy összeszokott kamaramuzsikus a középső szólamok személycseréjét milyen tökéllyel valósítja meg. A gyakori összenézések, szemkontaktusok látvány-effektus létjogosultságát (amelyek máskor talán eltúlzottnak, mesterkéltnek hatnak) ezúttal tökéletesen visszaigazolta a hangzás. Külön figyelemre érdemes a tempóválasztás is – a gyorsaság sohasem tűnt hajszoltnak, és nem ment a tökéletes kidolgozottság rovására sem.

Kiváló művészek előadói teljesítményét önfeledten dicsérni – nem igényel túl nagy bátorságot. Mindazonáltal, a kiadvány egyedülálló értékét a második korong jelenti, amely három előadást tartalmaz. Kocsis Zoltánéra a Zeneakadémia Nagytermében került sor – Bartók 1. és 2. vonósnégyese kapcsán a Bartók-kép egyszeri egyénített megvilágítását adta. Felvillanyozó lehet zenetörténészek, műismertetéssel foglalkozók számára is, és őrületes súllyal szembesített mindenkit az életmű minél alaposabb ismeretének szükségességére, hasznára. Szellemi kincseiből adott át egy csokorravalót – az egyik utolsót e minőségben. Ha a „kötelező"-nek nem lenne pejoratív felhangja, „kötelező megtanulnivalóként" minősíteném…

A Fesztivál Akadémia gazdag programja széleskörű áttekintést igényelt a műsorszervezők részéről a helyszínek és időpontok megválasztásához, egyeztetéséhez (hiszen az esti koncertekre próbálni kellett, és egy – több produkcióban érdekelt – művész egyszerre csak egy helyen tud jelen lenni…). A Solti Teremben (lánykori nevén, Kisteremben) került sor Kelemen Barnabás és Fenyő László „beavató" előadására. Kelemen Barnabás Bartók Hegedű szólószonátáját vette nagyító alá, Fenyő László Kodály Gordonkaszonátájának értékeire mutatott rá. Két kitűnő hangszeres művész (akiknek mind tanításban, mind mesterkurzusok tartásában van gyakorlatuk), egyéniségüknek megfelelően közelítettek a művekhez. Mindkettejüknél nagy súllyal esett latba a gyakori illusztráció – a kiragadott részletek a művek egészének a meghallgatásakor értő fülekre találtak, tehát a hallgató (akár ismerte korábban a kompozíciókat, akár csak „hallotta") ettől kezdve mintegy személyes ismerőseként kezelhette azokat. A hallgatóság soraiban számosan képviselték a „szakmát" – nem véletlen tehát, hogy kifejezetten hangszeres „műhelytitkok" is elhangzottak, az értő kottaolvasásra vonatkozóan, avagy egy-egy technikailag kényes-problematikus hely ideális megoldását illetően. Mindkét alkalommal szaladt az idő! Aki jelen volt, emlékezhet, hogy leginkább a következő rendezvényre érkezők rendbontó „csörtetése" jelezte, hogy „idő van" – szerencsére ebből semmi nem észlelhető a felvételen.

Kiemelt köszönet jár a felvétel készítésében közreműködőknek; a kamerák érzékenyen követik a zenei történéseket (pontosabban, szinte együtt járnak velük), tehát értőn irányítják a néző tekintetét (akinek ily módon nem támad hiányérzete, amiért lehatárolt a lehetősége).

Minden tekintetben kitűnő produkciókat örökít meg, méltó módon a felvétel, ami immár hozzáférhető az érdeklődők széles táborának. Gyakorló muzsikusok, tanárok és zenetanulók számára kihagyhatatlan élmények és tanulságok kimeríthetetlen tárháza!

Fittler Katalin

KÖNYV

A Zenetörténeti Múzeum gyűjteményei Jubileumi kötet a múzeum alapításának 50. évfordulójára.

Szerkesztő: Gombos László. 120 oldal, számos képpel. Budapest: BTK Zenetudományi Intézet, 2020.

Szép kiállítású kötettel kedveskedett a művelt nagyközönségnek a Zenetudományi Intézet a Zenetörténeti Múzeum alapításának 50. évfordulója alkalmából. Elöljáróban meg kell jegyezni, hogy a múzeum alapításának évét – a Zenetudományi Intézetével ellentétben – a könyv Baranyi Anna múzeumvezető által szignált, történeti összefoglalásként szolgáló előszava nem adja meg explicit módon. Miután a könyv megjelenésének éve 2020, az alcímből („Jubileumi kötet a múzeum alapításának 50. évfordulójára") 1970-es alapítás következik; az előszó szerint viszont Falvy Zoltán 1969-től – magának a Zenetudományi Intézetnek az alapítási évétől – volt az ezek szerint még meg sem alapított múzeum vezetője. Hmm.

A tartalmilag és minőségileg is kiváló képanyag mellett, amely a Tihanyi–Bakos Fotóstúdió és a Pannónia Nyomda munkáját dicséri, a könyv talán legfontosabb

erénye – úgy is mondhatnánk: missziója – az, hogy nyilvánvalóvá teszi a múzeum tevékenységének és anyagának sokrétűségét. Aki csak egyszer-kétszer járt a múzeumban, könnyen azt hiheti, hogy az – általában jeles zenészeink évfordulóihoz kötött – időszakos kiállításoktól eltekintve lényegében hangszermúzeumként működik. Nos, ebből a kötetből bárki megértheti, hogy a múzeum gyűjtőköre nem csupán jóval sokszínűbb, mint egy hangszermúzeumé, hanem hogy a képzőművészeti gyűjtemény, a fotótár és az adattár is mennyire jelentékeny és izgalmas anyaggal rendelkezik; nem beszélve a múzeum által rendezett, nem egyszer ugyancsak revelatív hangversenyekről. Az utolsó fejezet pedig, amelyben Gerő Péter hangszerrestaurátor három példa kapcsán számol be a kifejezetten múzeumi célú helyreállítás sajátos szépségeiről és dilemmáiról, bizonyára sokakat szembesít először azzal a problémával, hogy a hangszerek eredeti – tehát történeti információt hordozó – alkotórészeinek, illetve az eredeti hangzás rekonstrukciójának szempontjai gyakran ellentétesek egymással, és gyakran jelentős kompromisszumokra vagy az akár egyik szempont figyelmen kívül hagyására kényszerítik a restaurátort.

No de nagyon előre szaladtam – legelőbb is arról kell beszámolnom, hogy a könyv hat fejezetből áll, és ezeket különböző szerzők írták. A hangszergyűjtemény különböző részeivel foglalkozik az első három fejezet. Ezek: A hangszergyűjtemény eredeti hangszerei (szerzők: Baranyi Anna és Gombos László); Falusi, nemzeti és városi hangszerek (Breuer-Benke József); és Különleges hangszerek (Mandel Róbert, aki a könyv grafikai tervezését is végezte). A további fejezetek: A képzőművészeti gyűjtemény (Baranyi Anna és Borz Zsófia); A fotótár és az adattár (Gombos László); és Betekintés a Zenetörténeti Múzeum hangszerrestaurálási munkáiba (mint már említettem: Gerő Péter).

Ami a hangszergyűjteményt illeti, világos, hogy a hangszerek gazdag birodalmán belül az egyértelmű, elvágólagos osztályozás szinte lehetetlen feladat; egy és ugyanazon hangszer minősülhet például történetinek, városinak és különlegesnek, vagyis a természetszerűen adódó kategóriák lépten-nyomon átfedik egymást. Emellett magától értetődő az is, hogy egészen más természetű háttérinformációra van szükség egy Amati-hegedű, egy pásztorfurulya és félköríves klaviatúrájú zongora esetén. Mégis az az olvasó benyomása, hogy a könyv hat szerzőtől származó szövege nem lett igazán egybefésülve, és emiatt egyenetlen és egyben-másban következetlen. Sem az anyag fejezetek közötti, sem pedig fejezeteken belüli elrendezése nem tetszik világosnak és kiérleltnek (felmerül a kérdés például, hogy miért éppen egy bizonyos Gschiel-féle hegedű került a templomi hangszerekről szóló alfejezetbe, az összes többi hegedű pedig máshová); jellemző, hogy a három hosszú fejezet (a történeti hangszerekről, a képzőművészeti gyűjteményről, illetve a fotó-és az adattárról szóló) más-más belső szerkezetet



követ. Követhetetlen az is, hogy amikor egy kettős oldalon két vagy három hangszer képe látható, akkor sok esetben miért maradnak el a képaláírások, miért kell az ábrázolt hangszereket az olvasónak a főszövegben keresgélve azonosítania, amikor teljesen azonos helyzetben máskor – helyesen – ott a képaláírás. Vagy nem értjük, hogy a különböző vonósnégyesek 98. oldalon található fotóinak aláírásai milyen logika szerint tartalmazzák vagy hallgatják el az adott kvartett összeállítását. Feltűnő az is, hogy ügyetlenségektől mentes, gördülékeny, választékos értekező prózát csak Gombos László (illetve rövid fejezetében Mandel Róbert) tollából olvashatunk. Ehhez apróbb-nagyobb helyesírási hibák is járulnak – ezek jellemzően a szavak különírásával, elválasztásával stb. kapcsolatos kisebb hibák, de zavaró az angol kurziválási szabályok szolgai átvétele is. Egy példa: ha a magyar szóvá lett pianino – illetve tulajdonképpen pianínó – hangszernevet kurziváljuk, mondván, hogy olasz eredetű, akkor a furulya hangszernevet is kurziválnunk kellene, hiszen végső soron a román 'fruia' átvétele. (Egyébként az angol gyakorlat sem kurzivál *minden* olasz zenei terminust, az olyan teljesen meghonosodott szakszavakat, mint amilyen a 'crescendo', már nem különbözteti meg.) Feltűnő következetlenség továbbá, hogy a magyarul hivatalosan klavikordnak (korábban klavichordnak) írt hangszernek (amelynek neve latin-görög összetétel, és hozzánk elsősorban német és francia közvetítéssel került) miért éppen az angol írásmódját ('clavichord') használják – más hangszerekkel ellentétben – következetesen a szerzők.

A stiláris egyenetlenségeken túl találunk félig-meddig tartalmiakat is: a képzőművészeti gyűjteményről szóló fejezet szerzői időnként annyira belemelegednek egy-egy kor vagy stílus ismertetésébe, hogy már-már az az érzésünk, hogy általános képzőművészeti ismeretterjesztő művet olvasunk; Breuer-Benke és Gerő pedig hajlamos a hozzá nem értő olvasó által garantáltan teljesen érthetetlen szakkifejezések (mint „alátét kottás kialakítású" vagy „kispándliz") mindennemű magyarázat nélküli használatára.

A fentiekben említett problémák adnak egy bizonyos műkedvelő jelleget a könyvnek, amint az igen gyakran történik, ha egy intézmény úgy gondolja, hogy a falai között született kiadvány nem szorul rá hivatásos kiadó és profi szerkesztő közreműködésére. Ebben az esetben ez azért igazán sajnálatos, mert a fél évszázad odaadó és hozzáértő munkájával létrehozott Zenetörténeti Múzeum valóban igen jelentékeny kulturális kincs, és mert ezt a könyv szerzői érzékeltetni is tudják, és igazán csak a gondos, rutinos, a szövegekbe bátran belenyúló szerkesztői munka hiányzott ahhoz, hogy egy minden szempontból példaszerű kiadvány szülessen ebben a fontos témában. Mindenesetre szögezzük le: így is rendkívül örvendetes, hogy megszületett.

Az már kevésbé, hogy a fent jelzett, összességükben is megbocsátható problémákon túl néhány jelentős szakmai-tartalmi hiba is becsúszott a kötetbe, jelezve, hogy egy végső szakmai kontroll is hasznos lett volna. A könyv sorrendjében haladva, ezek a következők.

26. oldal: amikor a szöveg a viola d'amorét a viola da gamba változataként jellemzi – ami talán vitatható, de nem abszurd –, akkor a fogalmak tisztázása végett mindenképp illett volna megemlíteni, hogy a viola d'amorét nem a lábra támasztva, hanem – a közönséges hegedűhöz hasonlóan – áll alatt megtámasztva szólaltatták meg.

58. oldal: itt Franz Anton Hoffmann 1787-ben publikált metszetéről van szó, amely Haydn *Armida* című operája pozsonyi előadásának egyik jelenetét ábrázolja. Az egyik baj az, hogy a szöveg elken egy kissé kínos körülményt. A metszet Erdődy János gróf pozsonyi házi operaházának 1787-es almanachjában jelent meg. Ennek egyetlen példánya, mint a kommentár is említi, az Országos Széchényi Könyvtár színháztörténeti tárában található. Azt azonban elhallgatja, hogy ebből a példányból a szóban forgó metszetet valamikor kivágták, és az Eszterházával kapcsolatos irodalom a legutóbbi időkig úgy tudta: a kép csakis onnan ismeretes, hogy egy ma már nehezen hozzáférhető folyóirat még a 19. század végén (rossz minőségű) fakszimilében közölte. Most pedig az almanach egyetlen létező, Budapesten található példányából hiányzó metszetnek egy Major Ervin budapesti gyűjteményéből származó példánya található meg a múzeum gyűjteményében. Természetesen nagyon jó, hogy erről tudomást szerzünk, és az is, hogy most kiváló minőségű reprodukcióban tanulmányozhatjuk; de ha a kommentár kitért volna arra a nem elhanyagolható körülményre, hogy az almanach OSZK-beli példánya *csonka*, akkor az olvasó elmerenghetne azon, hogy honnan származhatott Major Ervin szerzeménye.

Némileg félrevezető a kommentárnak az a mondata is, hogy az Erdődy-féle „háziszínház" a gróf „pozsonyi palotájában" működött. Nos, az adott időszakban, az 1780-as évek második felében éppen három Erdődy grófi palota állt Pozsonyban, amelyből a legnagyobb, a Szent Márton-templom közelében levő ma is megvan, és az olvasó óhatatlanul arra gondolhat, hogy a négy egész és egy csonka operaszezon ebben az épületben zajlott. A valóság ezzel szemben az, hogy ez egészen biztosan nem így volt, sőt Erdődy János (Nepomuk) gróf nem is ezt a ma is álló palotát használta, hanem két kisebbet, amelyeknek egyike sem létezik többé, és nem is tudjuk biztosan, hogy a házi operaház melyikben volt berendezve. Ez azonban kevésbé fontos kérdés. Nagyobb baj, hogy Haydn nem írt operát *Die belohnte Treue* címmel, ahogy a kommentár állítja – ő ugyanis csupa olasz szövegű operát komponált. Ez csupán a Pozsonyban előadott német fordítás címe (más korabeli német fordítás is létezett); ráadásul eltekintve attól, hogy a darabra mindig valódi címén – *La fedeltà premiata* – szokás hivatkozni (magyarul *A hűség jutalma* formában is), az említett pozsonyi almanachban is az eredeti olasz cím szerepel első helyen.

A legnagyobb baj azonban az, hogy Baranyi Anna állításával ellentétben az Erdődy-operaház nem a *La fedeltà premiata* előadásával nyitotta meg kapuit 1785. május 16-án, hanem Paisiello *Il re Teodoro* című operájával, amint az az almanach 49. oldalán világosan látható. Továbbá az is, hogy június 3-án valóban bemutatták ugyan – németül – a *La fedeltà premiatá*t, de ez már a harmadik bemutató volt, ugyanis közben május 27-én Anfossi *I Felici viaggiatori* (eredetileg tulajdonképpen *I viaggiatori felici*) című operája is színre került.

A 91. oldal Bárdos Lajos születési évét 1889-nek adja meg; a helyes évszám 1899.

A 93. oldalon Ignacy Jan Paderewski, a legendás lengyel zongorista és államférfi neve hibásan, „Paderewsky"-ként szerepel (noha köztudott, hogy lengyel nevekben – és melléknevekben – csakis az előbbi írásmód fordul elő).

A 95. oldal már-már bizarr szarvashibája, hogy a karmesterportrékat tartalmazó oldalon Ferencsik János arcképeként Weiner Leó talán legismertebb fényképét közölték.

Végül a 96. oldalon a „Nemzetközi Liszt Ferenc Zongoraverseny a Zeneakadémián, 1986" képaláírás szerepel egy olyan fénykép alatt, amelyen a Zeneakadémia orgonakarzatát egy Rákosi-féle címer díszíti. Rejtélyes, hogy hogyan juthatott eszébe valakinek ezt a képet egy olyan évre datálni, amikor már a Kádár-címer is végóráit élte.

Malina János

Robert Schumann: Válogatott írások és kritikák

Robert Schumann publicisztikáiból jelent meg egy több mint háromszáz oldalas válogatás a Rózsavölgyi és Társa Kiadó jóvoltából. Közhelyes szóvirág – de igaz –, hogy a kötet régi adóssága volt a magyar zenei könyvkiadásnak. Eddig csak nagyon szerény mennyiségben voltak hozzáférhetők Schumann papírra vetett gondolatai, pedig a zeneszerző összegyűjtött írásainak német kiadása (melyből e kötet válogatott) már közel száz éve megjelent.[1] Kivételt talán csak a *Zenei ház- és életszabályok* című írás jelent, mivel ennek kiragadott részleteivel (és persze azok örökérvényű kinyilatkoztatásaival) Dobszay László szolfézskönyvének köszönhetően (remélhetőleg) minden zeneiskolás megismerkedik.[2]

Azt, hogy Schumann jelentős mennyiségű cikket, kritikát és tanulmányt hagyott hátra, több okkal magyarázhatjuk. Mindenekelőtt széles irodalmi műveltségével és személyes tragédiájával. Már kora gyermekkorától falta a könyveket (a technika vívmányai akkoriban még nem vonták el az ifjúság figyelmét az olvasástól), édesapjának is köszönhetően, aki könyvkereskedőként jelentős saját könyvtárral rendelkezett, maga is írogatott. A tragédia pedig – melyet egész életében nem tudott feldolgozni – egy ígéretes zongoraművészi pálya meghiúsulása, jobbkeze ujjainak megbénulása. A bénulás okairól megoszlanak a vélemények (hogy az ifjú Schumann szifilisze miatti ízületi bántalmak vagy a gyengébb ujjait erősítő, általa eszkábált merevítő szerkezet okozta-e a bénulást). Bármi váltotta is ki, a végeredményt illetően végül is mindegy. Annyi bizonyos, hogy röviddel a Lipcse legjobb zongorapedagógusánál – Friedrich Wiecknél[3] (későbbi apósánál) – eltöltött egy év után (1830–31) már 1831-ben intenzív zeneelméleti tanulmányokat folytatott Heinrich Dornnál. Ez világosan arra utal, hogy elveszett zongoraművészi álmai helyett a zeneszerzés felé vette az irányt. Mi több, a művészi pályáról szőtt álmainak szertefoszlása után szinte azonnal elindult zenekritikusi tevékenysége is. 1831-ben írta meg híres-neves kritikáját a német nyelvterület legszínvonalasabb zenei periodikájában, az Allgemeine musikalische Zeitungban Fryderyk Chopin op. 2-es – *Variációk Mozart Don Giovanni „Là ci darem la mano"* témájára című – művéről.[4]

A könyv a fentebb említett Chopin-mű recenziójának közlésével indul és nagyjából az 1843-ig tartó időszak publicisztikáit közli. (Az utolsó fejezet címe: *1843 és a következő évek*). Hogy miért éppen 1843, arra is Schumann életrajza ad választ. 1834-ben saját zenei lapot alapított – Friedrich Wieck-kel és Ludwig Schunke-val karöltve – *Neue Zeitschrift für Musik* címmel, mely még ma is létezik. (A zenei újság Magyarországon is éreztette hatását: a Bartók Rádió magazinja, a Kroó György alapította *Új Zenei Újság* e periodika címének pontos fordítása.[5] (Schunke még a lapalapítás évében meghalt; Schumann irodalmi értékű írással emlékezett meg barátjáról egyik művét méltatva.)[6] Schumann 1843-ig állt a lap élén, a későbbiekben már ritkábban írt, ebben pedig egyre erőteljesebben jelentkező mentális betegsége is közrejátszott. Sokáig tartotta magát az a felfogás, hogy a zeneszerző skizofrén volt. Ennek bizonyítékát látták például abban, hogy kritikáit sok esetben igen érdekes formában fogalmazta meg, mintha tudathasadásos állapotát vetítenék ki írásai.[7] Általában két vélemény ütközik az írásokban, az egyik az álmodozó, megfontolt Eusebiusé, a másik pedig a szenvedélyes, szertelen Florestané. Ellentétes véleményeik között gyakran a bölcs Raro mester tesz igazságot. Természetesen e három alkotói-kritikusi egyéniség nem más, mint maga Schumann, akikhez olykor – mint a könyvet nyitó Chopin-kritikában – még egy negyedik személy, Julius is társul. Manapság bizonyára összehúznák szemöldöküket és kihúznák a zenei szaklapok szerkesztői az olyan kiszólásokat, mint „Van-e még borod, Julius?" (13.) vagy „Emlékszel-e Florestan …?" (64.). Schumann kritikáiban és zeneműveiben azonban fontos szerepet játszottak személyiségének különböző megnyilvánulásai. Ezekben sok az olyan rejtjeles utalás (ezeket csak a beavatottak szűk köre ismerhette), melyeket részint Clara Wiecktől való eltiltása, részint gazdag irodalmi műveltsége magyarázhat. Gondoljunk – írásai mellett – a zongorára komponált *Davidsbündlertänze* (op. 6, 1837) vagy a *Carnaval* (op. 9, 1834–35) tételeire, ahol a „lírai én" mellett barátai is megjelennek, természetesen „álruhában". A hozzá közel állók pontosan tudták, kit takarnak az olyan álnevek, mint például *Zilia* vagy *Chiarina* (Clara Wiecket), vagy *Meritas* (Felix Mendelssohn-Bartholdyt).

Ugyanúgy, mint a Carnavalban, a recenziókban is újból és újból felbukkannak Schumann életének fontos szereplői. Chopinnel például a már fent említetten kívül több írásában is foglalkozik. Azt hihetnők, hogy az akkor még ismeretlen, huszonegy éves Chopin hálás volt kortársának, hogy nemzetközi hírnevet szerzett neki második opuszának ismertetésével. Ezzel szemben Chopin egy barátjának írt levelében kifejtette, hogy szívesebben venné, ha német kollégája – még ha dicséri is – nem írna róla mindenféle badarságot, amihez ráadásul még jó képet is kell vágnia. Chopin egy másik levelében azt fejtegette, hogy a kritikusok többsége hatökör, akiket nem érdekel sem a szerző, sem a mű, csak *magukat akarják produkálni, hetet-havat összehordanak, de az egészből nem sül ki semmi…*[8] Pedig Schumann nemcsak írásaival, hanem a *Carnaval* Chopin-tételével és a *Kreisleriana* (op. 16, 1838) ajánlásával is hódolattal adózott lengyel kollégájának. Chopin az ajánlásra ajánlással válaszolt. Egyik remekművét, az op. 38-as F-dúr balladát ajánlotta kollégájának, melynek témái – szerintem – Schumann személyiségének kettőségét, az introvertált Eusebiust és az extrovertált Florestant festik meg. Elgondolkodtató a darab értékelése (293.). Schumann kritikájában kifejti, hogy az F-dúr ballada nem éri el az előző [g-moll, op. 23] színvonalát, de azért fantáziadús és szellemes, és úgy tűnik neki, hogy a szenvedélyes közjátékok később kerültek bele. A legérdekesebb azonban a mű jellemzésének utolsó mondata. Schumann úgy emlékszik, mikor egyik találkozásuk alkalmával Chopin eljátszotta neki a darabot, a mű akkor még F-dúrban zárt.

(A négy Chopin-ballada közül ez az egyetlen, ami nem az alaphangnemben – jelen eseten nem F-dúrban –, hanem a-mollban zárul, ami a Chopin hangnem-szimbolikáját jól ismerők szerint az életmű legvigasztalanabb hangneme.) Az 1841-es írásból az is valószínűsíthető, hogy Schumann akkor még nem tud(hat)ta, hogy Chopin neki ajánlja majd a darabot. Egyébként nem minden Chopin-mű kritikája csupa dicséret: a b-moll szonáta (op. 35) recenziójából az tűnik ki, hogy a mű nem nyerte el teljes mértékben Schumann tetszését (287–289.).

Chopinhez hasonlóan Niccolò Paganini is többször szerepel Schumann kritikáiban. Nem csoda, hiszen az ifjú Schumann az olasz hegedűvirtuóz hatására döntötte el véglegesen, hogy a muzsikusi pályát választja. A literátus és zenei pálya között hezitáló Schumann mindössze húsz éves volt, mikor húsvét vasárnapján Paganini Frankfurt am Mainban rendezett fellépését hallotta. Az élmény meghatározó volt: a koncert után Schumann elkezdett őrülten gyakorolni (szó szerint, a megfeszített gyakorlás hozadéka volt az a bizonyos szerkezet is, mellyel gyenge ujját akarta erősíteni). Később több Schumann-műben is felbukkan Paganini alakja, az „ördög hegedűsének több caprice-át is feldolgozta Schumann (op. 3, 1832; op. 10, 1833), valamint a zongorára és zenekarra írt *Bevezetés és variációk egy Paganini-témára* (befejezetlen, 1830). (Ezeket a 21. oldal 12. lábjegyzetében olvashatjuk. Igaz, nem teljes mű, de e felsorolásból hiányoltam a *Carnaval* Paganini-tétel*ét*.) Éppen ezért csemegeszámba megy a Liszt Paganini-etűdjeivel való összevetés, melyben – érdekes módon – Schumann saját magáról egyes szám harmadik személyben beszél (297–298.)

Immár több mint kétszáz év távlatából érdekes, hogy a recenzens mit írt az akkori kortárs zeneszerzőkről, többek között Mendelssohn kísérőzenéjéről, a *Szentivánéji álom*ról (314–315.), a *Dalok szöveg nélkül* darabjairól (195., 293–294.), a dán zeneszerző-barát Niels Gade-ról (316–317.), Luigi Cherubini vonósnégyeséről (230–231.), Franz Schubert műveiről (122–123., 222–226., 264–269.). Éppen úgy érdeklődésre tarthatnak számot azok az írások is, melyekben a kor nagy előadóművészeinek hangversenyeiről olvashatunk, mint például Henri Vieuxtemps[9] és Louis Lacombe[10] kamaraestjéről (20–22.), Mendelssohn orgonajátékáról (281–282.), Camille Pleyel[11] (258–259.) és Liszt Ferenc zongorajátékáról (273–280.). Hangfelvételek hiányában Schumann leírásainak köszönhetően legalább megsejthetjük e művészek karizmatikus kisugárzását. Rendkívül bájosak – különösen a későbbiek ismeretében – Schumann Clara Wieck[12] játékát leíró sorai (többet is közöl a kötet). Az első 1833-ban kelt a tizennégy éves csodagyermekről (27.), míg 1838-ban, a tizenkilencéves leány játékát már csak versben tudta leírni a szerző – *Álomkép* címmel – *F. és E.* aláírással (221.). (A szituáció nagyon hasonló ahhoz, mikor Tóth Aladár a gyermek Fischer Annie és az ifjú művésznő játékáról szóló beszámolóit olvassuk.)

A végtelenségig lehetne folytatni e kötet izgalmas írásainak felsorolását, de legjobb, ha e sorok olvasója kezébe veszi a kötetet, és élvezi a Schumann-írások gördülékeny, irodalmi igényességgel készült magyar fordításait. Végezetül álljon itt egy miniatűr csokor – egy szubjektív válogatás – Schumann *Zenei ház- és életszabályok* című írásából, melyek manapság is megfontolandók minden igényes muzsikus számára.

- Tartsd a tempót! Sok virtuóz úgy játszik, ahogy a részeg ember jár. Ne róluk végy példát!
- Ügyelj rá, hogy a hangszer mindig legyen tisztán behangolva!
- Ha elvégezted napi zenei feladatodat, és elfáradtál, ne erőltesd tovább a munkát! Jobb pihenni, mint erőtlenül és kedvtelenül játszani.
- Zenei tanulmányaidat a költők szorgalmas olvasásával pihend ki! És menj sokat a szabad levegőre!
- Ha mindenki az I. hegedű szólamát játszaná, semmiféle zenekar nem állna össze. Becsülj meg minden muzsikust a maga helyén!
- A művészet nem vagyonszerzésre való. Légy minél nagyobb művész! Minden egyéb jön magától!
- A tanulásnak soha sincs vége.

(Robert Schumann: *Válogatott írások.* Fordította: Hamburger Klára. Szerkesztette és az utószót írta: Csengery Kristóf. Budapest: Rózsavölgyi és Társa, 2020. 344 oldal)

Kovács Ilona

[1] A válogatás az alábbi kiadás alapján készült: Paul Bekker (szerk.): *Robert Schumann: Gesammelte Schriften über Musik und Musiker* (Berlin: Wegweiser, 1922).

[2] „Schumann tanácsai fiatal muzsikusoknak", in: Dobszay László: *A hangok világa. Szolfézskönyv a zeneiskolák III. osztályának*. (Budapest: Editio Musica, 1969), 3., 71.

[3] Friedrich Wieck (1875–1873) német zenepedagógus. Leghíresebb tanítványai lánya, Clara Wieck (később Clara Schumann), és Hans von Bülow.

[4] *Allgemeine musikalische Zeitung*, 1831. december 7.

[5] A műsor korábbi zenei szignálja is Schumann mű volt: az Intermezzo (op. 4) kezdő ütemei. Az *Új Zenei Újság* napjainkban is létező műsor, Kroó György halála után (1997) Kovács Sándor zenetörténész a szerkesztő-műsorvezetője.

[6] Ludwig Schunke (1810–1834) német zeneszerző és zongoraművész. „Ludwig Schunke szonátája", 64–67. Lásd még a 24. oldal 19. lábjegyzetét is.

[7] A közelmúlt kutatásai kétségbe vonják Schumann elmebetegségét, alkoholproblémái miatt viszont valóban rendkívül labilis idegrendszerű volt. Lásd: Balázs István: „Schumann tévesen diagnosztizált betegsége, szellemi leépülése és a »Spätwerk« kérdése", in: *Muzsika* 57/10 (2014. október), https://www.epa.hu/00800/00835/00214/EPA00835_muzsika_2014_10_3930.htm, illetve Desiree Hoo: „A Life Misunderstood" https://interlude.hk/a-life-misunderstood/. Utolsó megtekintés. 2021. március 29.

[8] Bővebben lásd e lap hasábjain: „Fryderyk Chopin. Recenzió Alan Walker könyvéről." *Zenekar* 2020/6, 55–57., ide: 56.

[9] Henri Vieuxtemps (1820–1881) belga hegedűművész és zeneszerző.

[10] Louis Lacombe (1818–1884) francia zongoraművész.

[11] Camille Pleyel (1811–1875) francia zongoraművésznő.

[12] Clara Wieck (1819–1896) német zongoraművésznő, 1840-től Robert Schumann felesége.

„Az járt oda, aki kottát is tudott olvasni”

Fejezetek az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára történetéből

Kelemen Éva interjúkötetéről



Ezzel a némiképp illuzórikus címmel jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtárának múltját megidézni szándékozó interjúkötet, amelynek gerincét Kelemen Éva zenetörténész öt egykori munkatárssal készített beszélgetései adják. A cím egyébként maga is idézet, a könyvben megszólaló korábbi megbízott osztályvezető, Vavrinecz Veronika interjúszövegéből, látszólag megfeledkezve a Zeneműtárat az évtizedek során hűségesen felkereső, ám kottaolvasásban kevésbé jártas olvasókról, mint a lemezbarátok, újságírók, rádiósok, hogy csak néhány jellemző kategóriát ragadjunk ki a rendszeres és alkalmi látogatók változatos összetételéből. Kelemen Éva további négy beszélgetőtársa, akik valamennyien a magyar zenetudomány nemzetközileg elismert, prominens személyiségei, pályájuk kezdetén töltöttek el 4-7 évet a Zeneműtárban beosztott munkatársként, így a visszaemlékezések értelemszerűen nem adnak mindenre kiterjedően teljes képet a Tár működésének kilenc és fél évtizedéről, továbbá szervezeti és névalak-változásairól. Gyakorlatilag az 1945 utáni évektől a rendszerváltásig tartó periódust tárgyalják, rövid kitekintéssel a megelőző és az azt követő időszakokra. Az öt interjúalany, Falvy Zoltán, Vavrinecz Veronika, Somfai László, Hamburger Klára és P. Eckhardt Mária születési éve az 1928 és 1943 közötti másfél évtized közé esik, tehát pályájuk is többé-kevésbé azonos időkeretet fog át. A legidősebb beszélgetőtárs, a 2017-ben elhunyt Dr. Falvy Zoltán, 1952-től dolgozott az Országos Széchényi Könyvtárban, 1954-1961 között a Zeneműtárban. A legfiatalabb interjúalany, Eckhardt Mária pedig 1966-tól 1973-ig volt a Zeneműtár munkatársa. Náluk hosszabb időt csak a korábbi vezető, Vavrinecz Veronika töltött el a Tárban: 1963-tól 1994-ig. Az utolsó évtizedet megbízott osztályvezetőként.

A tipográfiailag gondosan kivitelezett, elegáns kötet mintegy előfutárának tekinthető a „90 éves az OSZK Zeneműtára” címmel, 2014. május 8-án az Országos Széchényi Könyvtár Dísztermében megrendezett egynapos zenetudományi konferencia, amelynek előadásait a Magyar Zene 2014. évi 3. száma közölte szerkesztett változatban. Itt hangzott el többek között a kötetben is megszólaló Somfai László, valamint Kelemen Éva egy-egy referátuma, „A Zeneműtár első aranykora”, illetve „Elfeledtetése nemcsak mulasztás, hanem bűn is volna” címmel a Zeneműtár egykori legendás vezetőjéről, Vécsey Jenő zeneszerzőről. Utóbbi tanulmány a kötet „Történeti pillanatképek” című fejezetében is megjelent a szerző egy másik, szintén korábbi tanulmányával együtt, ami „A Magyar Nemzeti Múzeum Zenetörténeti Osztálya” címmel a gyűjtemény 1929-től 1934-ig tartó korszakáról számol be.

A kötet előszavából kiderül, hogy Kelemen Éva komoly szakmai támogatásra számíthatott nemcsak készségesen együttműködő interjúalanyai – egykori zeneakadémiai professzora és idősebb pályatársai - részéről, hanem a 2014-2018 között az Országos Széchényi Könyvtár Történeti Interjúk Tárában készült beszélgetéseket kamerával rögzítő, illetve átíró technikai stábtól is. Kivételes jelentőségű, és ritkán adódó lehetőség, hogy egy olyan fontos, de még mindig kifejezetten partikulárisan kezelt tudományterület, mint a magyar zenei könyvtárügy ennyire komoly és felkészült apparátus közreműködésével kerülhessen reflektorfénybe.

Az interjúalanyokkal előzetesen írásban egyeztetett kérdéseken alapuló beszélgetések rövidített, szerkesztett formában jelentek meg a kötetben. Az interjúkat olvasván nem derül ki, hogy készítőjük, Kelemen Éva – aki a Zeneműtár munkatársaként hosszú ideje foglalkozik a közel száz esztendeje önállóságot élvező gyűjtemény történetével – mennyire tartotta magát az oral history módszertani kritériumaihoz. Bár a kötet előszavában egységesített, szerkesztett formára utal, nagyvonalúan interjúalanyaira bízza, hogy mennyire csapongva merülnek el magánéletük életrajzi fordulataiban, illetve mennyire fegyelmezetten szorítkoznak szakmai pályafutásuk eseményeire. Nem mintha előbbi, mármint a csapongás, hátrány lenne. Épp ellenkezőleg, lebi-

lincselően érdekes szociológiai és kordokumentumot tart a kezében az olvasó, márciusi erdőben éjszakázó tízéves kislányokról vagy a budai Németvölgyi úti mackós iskola nevelési módszereiről.

A Zeneműtár 1954 és 1994 közötti négy évtizedéről valamennyi interjúalanytól többé-kevésbé hasonló személyes benyomásokról értesülünk: kellemes munkahelyi légkör, deklasszált segédalkalmazottak háború utáni menedéke, kirívóan alkalmatlan elhelyezés, különc olvasók, Vécsey Jenő személyében nagyvonalú és támogató vezető, az ötvenes évek dilettáns „szakmai" elvárásainak leleményes kijátszása. Ugyanakkor alig esik szó a gyarapítás kritériumairól, az államosítás következtében bekerült különböző hagyatékokról, fondokról, mint például a romok közül szó szerint tíz körömmel kikapart Hubay-hagyatékról, vagy a zenei gyűjtemény műértékét ma is kétharmad részben kitevő, 1949-ben ide került Esterházy-hagyatékról, illetve a többi, korábban szinte alig hozzáférhető főúri kottatárról. A tudományos kutatás és feldolgozó munka módszereiről, az olvasókkal való kapcsolatról, a főiskolai és egyetemi hallgatók szakmai mentorálásáról, a Színháztörténeti Tárral való együttműködésről, a jelentős monografikus kiállításokról, vagy éppen a kiváló Veöreös Enikő által gondozott Nemzeti Hangtárról sem árulnak el sokat e beszélgetések. Mindössze három oldalon fordul elő egy másik rendkívül felkészült munkatárs, az 1981-1984 között a megbízott osztályvezetői tisztet is betöltő, Murányi Róbert Árpád neve, miközben egyetlen lábjegyzetben, illetve néhány sorban történik említés a Zeneműtár 1994 utáni két későbbi vezetőjéről, egyikük a névmutatóban téves oldalon (a 89. oldal helyett az 59. oldalon) feltüntetve. A feladatok nagyságához képest mindig is elégtelen személyi feltételek mellett, könyvtártörténeti jelentőségéhez mérten szintén méltatlanul kevés szó esik a Budavári Palota egykori Horthy-szárnyába való felköltözésről, amit hosszú évtizedek könyvtárosi előkészítő munkája előzött meg, és amelynek következtében a Nagyállomány szintje alatt 1985 óta egymás mellett elhelyezkedő legfontosabb külön-gyűjtemények organikus kapcsolatba kerültek, és addig soha nem látott tudománytörténeti prosperitást eredményeztek a társadalomtudományok területén, nem beszélve az ennek köszönhetően lényegesen megnövekedett látogatószámról, közöttük is elsősorban az egyetemista és főiskolás fiatalokéról. Bár hamar kiderült, hogy a raktárak nem képesek a rendszerváltáskor újfent beáramló hatalmas anyagot befogadni, mégis összehasonlíthatatlanul nagyobb biztonságot élveznek itt a felbecsülhetetlen szellemi kincseket őrző zenei gyűjtemények, mint a régi, Pollack Mihály téri egykori Festetics Palota zsúfolt helyiségeiben, ahol – amint arról Somfai László szemléletesen beszámol – egy alkalommal kigyulladt és kis híján megsemmisült a legértékesebb zenei anyagokat – többek között Erkel- és Liszt-kéziratokat – faszekrényekben tároló raktárrész.

Az oral history lényeges eleme a szubjektivitás. Az eseményeknek a visszaemlékező saját személyiségén keresztül történő megszűrése és láttatása. Viszont ebben az esetben – éppen a magyar művelődéstörténet e fontos szeletének feldolgozatlansága miatt – hiányoznak a feldogozott történeti dokumentumok, források, amelyek kiegészítenék, és egyúttal pontosítanák a megszólalók által felvázolt képet.

Hiányosságai ellenére azonban mégis rendkívüli jelentőségű, hogy megjelenhetett ez az igényes küllemű kiadvány, amelyet gazdag képanyag és az eligazodást megkönnyítő – helyenként pontatlan - névmutató egészít ki. Éppen hiátusai révén mutat rá ugyanis a hazai kultúrtörténetnek egy mindeddig mostohán kezelt területére, a magyar zenei könyvtártörténetre, nélkülözhetetlen alapot, és fontos ösztönzést adva annak további kutatásához és maradéktalan feltárásához az eljövendő generációk számára.

Kaizinger Rita

A MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR
művészeti vezető: Daniel Boico

BRÁCSA SZÓLAMVEZETŐ-HELYETTESI

próbajátékot hirdet

Időpontja: 2021. május 7. (péntek), 10.00 óra
Helye: a zenekar próbaterme (1143 Budapest, Stefánia út 61).

A próbajáték anyaga:

I. forduló:
- Az alábbi versenyművek valamelyikének I. tétele kadenciával:
  K. Stamitz: D-dúr brácsaverseny op. 1.
  F.A. Hoffmeister: D–dúr brácsaverseny
- egy zenekari szemelvény a megadott zenekari anyagból (Brahms: IV. szimfónia)

II. forduló:
- két szabadon választott eltérő karakterű tánctétel J. S. Bach hegedűre írott Szólószonátáiból és Partitáiból vagy a Csellószvitekből
- megadott zenekari részletek

Jelentkezéseket a pályázók rövid szakmai önéletrajzával és elérhetőségével együtt a zenekar titkárságára (1143 Budapest, Stefánia út 61.), vagy e-mailben (aharangozo@mavzenekar.hu) kérjük eljuttatni **2021. május 4-ig.**

A zenekari állások részletes listája és kottaanyaga előzetes egyeztetés után a zenekar székházában átvehető 2021. március 29-től, vagy igény szerint elektronikus úton küldjük.

Zongorakísérőt a zenekar nem biztosít.

További információ Gyurkovics Csaba zenekari titkártól kérhető a csgyurkovics@mavzenekar.hu e-mail címen.

Budapest, 2021. március 24.

Lendvai György
ügyvezető igazgató

Szeretettel ajánljuk a Zenekar című lap olvasói figyelmébe a **Pannon Filharmonikusok webshopját**, amit mi csak Zenés almáriumnak hívunk. Egyrészt mert itt minden a muzsikáról szól, másrészt mert azt szeretnénk, ha idővel olyan izgalmas „kutakodóhely" lenne, mint nagyanyáink kincsekkel teli, sokfiókos szekrényei.

Sokszor olyanok számára keresünk ajándékot, akik nem foglalkoznak zenével, de azt szeretnénk, hogy egy kedves ajándék által közelebb kerüljön hozzájuk. Időnként szakmabélieket, kollégákat vagy tanítványainkat kívánjuk meglepni zenei tárgyú, vagy zenei motívumokkal díszített ajándéktárgyakkal. És már mi sem tudjuk hová tenni a tizedik kottafejes bögrét…



Többek között kézműves termékeket, ékszereket, dísztárgyakat, CD-ket kínálunk a felnőtteknek, a legismertebb gyermekkönyv grafikusok által illusztrált, CD-vel ellátott zenés könyvsorozatot, vagy a QR kóddal elérhető zenével gazdagabbá tett Fantasztikus klasszikusok kötetet a kisebbeknek.

Biztatunk mindenkit, hogy kukkantson be a Zenés almáriumba a **https://www.pfz.hu/webshop** *oldalon!*

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

HIVATÁSOS SZIMFONIKUS ZENEKAROK

Alba Regia Szimfonikus Zenekar
Cím: Székesfehérvár
Szabadságharcos út 59.
Tel: +36 22 20 20 23
E-mail: major@arso.hu
https://arso.hu/

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Közhasznú Nonprofit Kft.
Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Művészeti titkárság: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. IV. ép.
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365
E-mail: nfo@bdz.hu • www.bdz.hu

Concerto Akadémia Nonprofit Kft.
Székhely: 1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Levelezési cím: 1450 Budapest, Pf. 75
Központi telefonszám:
(+36-1) 215-5770 • Fax: (+36-1) 215-5462
E-mail: info@concertobudapest.hu
www.concertobudapest.hu

Duna Művészegyüttes Nonprofit Kft.
1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
E-mail: duna.szimf@dunapalota.hu
www.dunaszimfonikusok.hu

Kodály Filharmónia Debrecen
4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: info@kodalyfilharmonia.hu
www.kodalyfilharmonia.hu

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Nonprofit Kft.
1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Tel.: 411-6600 • Fax: 411-6699
E-mail: info@filharmonikusok.hu
foigazgato@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Rádió Zenei Együttesek Szimfonikusok – Énekkar – Gyermekkórus
Székhely:
1037 Budapest, Kunigunda útja 64.
Levelezési cím: 1088 Budapest, Bródy Sándor u. 5-7.
E-mail: info@radiomusic.hu
www.radiomusic.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
Székhely: 1097 Bp., Péceli utca 2.
Levelezési cím: 1143 Bp, Stefánia út 61.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: office@mavzenekar.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft.
3525 Miskolc, Fábián u. 6/a.
Tel.: (46) 323-488
E-mail: info@mso.hu • www.mso.hu

Óbudai Danubia Zenekar
1033 Budapest,
Laktanya u. 35. (I. em., 2-es kapucs.).
Tel.: (+36-1) 373-0228, (+36-1) 269-1178
E-mail: info@odz.hu • www.odz.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs
7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.
Tel.: (72) 500-320 • Fax: (72) 500-330
E-mail: info@pfz.hu • www.pfz.hu

Savaria Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: info@sso.hu • www.sso.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6720 Szeged, Széchenyi tér 9.
Korzó Zeneház
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symph-szeged.hu •
www.symph-szeged.hu

Szolnoki Szimfonikus Zenekar
5000 Szolnok, Hild tér 1
Aba-Novák Kulturális Központ
Tel.: (30) 9358-368
E-mail: info@szolnokiszimfonikusok.hu
www.szolnokiszimfonikusok.hu

Szent István Filharmonikusok Non-profit Kft.r
1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel.: (36 1) 467-0786
E- mail:
rendezveny@zugloifilharmonia.hu

EGYESÜLETKÉNT MŰKÖDŐ ZENEKAR

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

KAMARAZENEKAROK

Liszt Ferenc Kamarazenekar
1036 Budapest, Kiskorona utca 7.
Tel/Fax: +36 1 250 4938
lfkz@lfkz.hu http://www.lfkz.hu

REGIONÁLIS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE

1088 Budapest, Krúdy Gyula u 15. III./40.
Elnök: Szabó Sipos Máté
szabosiposmate@gmail.com
Főtitkár: Horváth Gábor • paga1@freemail.hu

* * *

Békés Megyei Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím: Békés Megyei Szimfonikus Zenekar Közhasznú Kulturális Egyesület
Békéscsaba 5600 Andrássy út 3.
Telefon: 20/4322-948
E-mail: uhrinviktor@freemail.hu
Honlap: www.bekesszimf.hu
Művészeti vezető: Uhrin Viktor

Dunakeszi Szimfonikus Zenekar Egyesület Magyarország
(korábbi Váci Szimfonikus Zenekar)
2120 Dunakeszi, Állomás sétány 17.
Honlap: www.vszz.net
E-mail: vaciszimfonikus@gmail.com

Egri Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím: Egri Szimfonikus Zenekar Kulturális Egyesület
Eger 3300 Knézich K. u. 8.
Telefon: 20/964-1518
Honlap: www.egriszimfonikusok.hu
Művészeti vezető: Szabó Sipos Máté

Gödöllői Szimfonikus Zenekar
Levelezési cím: Gödöllői Szimfonikus Zenekar Alapítvány
Gödöllő 2100 Ady Endre sétány 1.
Telefon: 30/546-1852
E-mail: gso.zenekar@gmail.com
Honlap: www.gso.hu
Művészeti vezető: Horváth Gábor

Kecskeméti Szimfonikus Zenekar, Hírös Agóra Kulturális és Ifjúsági Központ
6000 Kecskemét, Deák tér 1.
Telefon: 06-20/3230-001
E-mail: kszztitkar@gmail.com
gerhat.laszlo@gmail.com
Honlap: www.hirosagora.hu
Művészeti vezető: Gerhát László

Soproni Liszt Ferenc Szimfonikus Zenekar
Pro Kultúra Sopron Nonprofit Kft.
9400 Sopron, Liszt Ferenc utca 1.
www.prokultura.hu

Szabolcsi Szimfonikus Zenekar Közhasznú Egyesülete
Székhely: 4400 Nyíregyháza,
Szent István u. 12.
mobil: 30 9656 453
E-mail: szabolcsiszimf@gmail.com
Képviselő: Nagy Gyula

Tatabánya Város Szimfonikus Zenekara
Levelezési cím: TatabányArt Művészeti Egyesület
Tatabánya Fő tér 34.
Telefon: 30/6926489
E-mail: gezaroman@t-online.hu
Művészeti vezető: Román Géza

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA, A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

nka Nemzeti Kulturális Alap

A szerkesztőség levelezési címe:
ZENEKAR MŰVÉSZETI BT.
1222 Budapest, Fenyőtoboz utca 6.
e-mail: info@zenekarujsag.hu
www.zene-kar.hu
Felelős kiadó és szerkesztő: **POPA PÉTER**

Nyomás: EPC nyomda

ISSN: 1218-2702

Az interjúkban és a kritikákban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

FON
TRADE MUSIC

Egy valódi hangszerbolt



Kiemelkedően széles választékkal várjuk vásárlóinkat 2021-ben is!





fontrademusic.hu

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
+36 1 210 2790, +36 30 488 6622
Nyitvatartás: h-p 9^{00} -17^{30}

Adams Alexander Alphasax A&S Bach Bags Berg Larsen BG Blackburn Buffet Crampon B&S Cannonball Cherub Conn-Selmer Courtois D'Addario Denis Wick Dotzauer Edwards Francois Louis Gard Gator Getzen Hammig Hohner Holton Hoyer Jody Jazz Jupiter Keilwerth King König & Meyer Kromat Leblanc Lorée Ludwig Majestic Manhasset Marca Marigaux Melton **Muramatsu** Musser Neotech P. Mauriat Pearl Powell Rigotti Sankyo Schagerl Schilke Schneider Schreiber Seiko Selmer Silverstein Steuer Straubinger Studio 49 Theo Wanne Trevor J. James Vandoren Wilde+Spieth Wittner Yamaha Yanagisawa Zoom